ILLVSTRISSI-
mæ Galliarũ reginæ
Helianoræ

Iacobus Syluius Ambianus Philiatros.
S. D. P.

DIci non poteſt, neque cogitari, regina optima, maxima, quàm optatus, quàm iucundus, quàm verendus Gallis omnibus fuerit tuus iſte in Gallias aduẽtus, auguſtiſſimúſque tui cõſpectus, non hic ſine numine diuûm cõceſſus. Quandoquidem ſi nihil cõmodius, nihil fœlicius, nihil denique diuinius pace ipſa hominibus à diis immortalibus dari poteſt, ô quã te memorem regina, pacis toties ac tandiu optatæ, ſecũdum deũ author, pacis alumna, pacis vinculum, faxit deus, adamãtinum. Quos tibi triumphos vniuerſa de-

bet Gallia? quos honores tuis meritis dignos decernet Gallia? quibus monumẽtis inſignibus memoriã tui apud poſteros immortalẽ reddet Gallia?

O regem tanta taliq́ue vxore beatum.
O regis natos tam humana matre ſecunda
Fœlices. ô nos regina fortunatos
Pacifica, auguſta, veneranda, heroide dia.

Galliã cerneres vniuerſam, ſquallore ac ſitu deterſo, quẽ belli longioris moleſtia induxerat, mœrore itẽ ac luctu depoſito, omniq́ue animi angore proiecto, nunc velut recreari, animos excitare, vultum exporrigerẽ, modis omnibus lætitiam teſtari, quã ex optatiſſimo aduentu tuo concepit maximam. Te pueri loquuntur, tuam faciem ſomniant. De tua pluſquam humana maieſtate honeſtiſſimus quiſque virginum matronarúmque chorus, plenis gloriæ velis, magna cum admiratione colloquitur. Quid? nulla eſt virorum bonorũ corona, in qua mentio tui honorificentiſſima propè ſola nõ habeatur. Tuũ nomen illuſtriſſimum eſt omnibus in ore, tuis laudibus ſonant omnia. Soliciti omnes ſunt quo munere maieſtati tuæ debito, aduentui tuo gratulentur, ac fauorẽ tuum demereantur. In quibus ipſe infra infimos, mei tamen in te animi cãdorem teſtari conatus ſum munuſculo hoc, puſillo quidem, ſed cui gratiæ aliquid acceſſurum

ſperaui ex benigna commendatione Domini à Barra vigilãtiſſimi Parrhiſienſium præfecti: quem ob ſingularem in eo virtutem, ob inauditam cunctis in rebus prudentiam, ob ſummam conſiliorum & rerum geſtarum fœlicitatem, Chriſtianiſſimus rex noſter Frãciſcus ſibi ceu Achatem fidiſſimum affixit.

Noſtrum igitur hoc quantulumcunque eſt munuſculum fronte hilari accipe: tuis ſpero iucunditati, multis vtilitati futurum.

Ex ædibus Gulielmi Vauaſſoris chirurgi peritiſſimi, Calendis Ianuariis.

Ad lectorem linguæ
GALLICAE STVDIOSVM.

LIbros Galeni de vſu partium corporis humani quum ad Græcum exemplar magna cura præcipuóque ſtudio non modo recognouiſſem, ſed propemodũ nouos reddidiſſem, vigiliis, curis, labore fractus, materiã diſquiſiui, in qua ingenii vires longiore ſtudio & grauiore feſſas recrearem, atque reficerem. Cui otio nulla mihi aptior ſeges viſa eſt hac ipſa ſermonis Gallici inuentione ſimul ac traditione. Quas res duas dum anxie parturio, animi contentione non minori opus mihi eſſe experior, tantæ molis erat linguæ Gallicæ rationem inuenire, & in canones coniicere. Victa verò tandem operis difficultate, velut in portum quendam quietiſſimum appulſus mihi ipſe videor, dum mei laboris fructum non mediocrem fore video, ex magna etiam doctorũ expectatione.

Abſoluta igitur vtcunque inſtituti mei parte priori, quam Iſagωgen in Gallicum ſermonem paraui, operæpretium me facturum putaui, ſi eam in cõmunem omnium aut vtilitatem aut iucũditatem

ipſe publicarem, addita etiam grammatica Latinogallica: quo à permultis excuſſa, quid habeat vitii planius intelligã. Quæ enim amicis edolãda & diiudicanda ante editionẽ committuntur, ea ipſi tanta interim aut religione, aut negligentia tractant, vt quid mutandum, quid addendum, quid exterendum ſit, eorum monitu vix vnquam ediſcas. Quæ vero in vulgus edũtur, etiam ſi ea ſint, quæ vel Momo ſatiſfacere poſſint, tamẽ in naſutum ſæpe, aut etiam in anxiè doctum incidunt, qui ſcripta aut ſugillet, aut meliora fieri poſſe admoneat. Vos igitur lectores candidi oro atque obteſtor, vt quod lectione dignum iudicaueritis, boni conſulatis: quod doctis auribus indignum, expungatis: quod melius reddi poſſe, excolatis: quod auctius, cumuletis: Rerúmque aut verborũ à vobis perpenſorũ velut elenchum aliquem ad honeſtiſſimũ, doctiſſimũ, diligẽtiſſimum, & fideliſſimũ bibliopolam Robertum Stephanũ deſcribite: quo editionem proximam, puriorem, & locupletiorem reddamus, facta paſſim veſtri mentione honorifica, quoties videlicet inuẽtione veſtra nitemur. Mihi vero ipſe interim voti cõpos eſſe videbor, ſi natiuum linguæ Gallicæ nitorẽ iamdiu propè exoletũ, & ſitu obſitũ, nõnihil deterſero, ac velut poſtliminio in puritatis priſtinæ partẽ reſtituero: cor-

rogata ſcilicet ex Hebræis, Græcis, Latinis vocum Gallicarũ origine: à quibus ceu fontib⁹ noſtra pro pè vniuerſa elocutio manauit. Id quod initio no ſtri Etymologici planiſſime conuincimus. Ex iiſdem fontibus plura & lõgè ſolidiora in hanc rem noſtram attuliſſem: niſi eſſem veritus, ne lector ru dis adhuc & inſolens huius ſermonis, noua rei facie, prolixitate, difficultate territus, retro pedem referret.

Neque eſt cur aliquis viliora hæc ac humiliora cauſetur, quàm vt in ea quis bonas horas conferre debeat : quum in hæc diuerticula Budæus pariter ac Eraſmus duo clariſſima mundi lumina, & muſarum myſtæ coryphæi, non raro magna cum voluptate excurrãt, neque(ſi quid iudico) iniuria. Si enim homo ſermone à cæteris animantibus differt, ſermonis cultu homo ab homine: non iniuria ſermonẽ Gallicum excolere aggreſſus ſum: vt poſteris velut præluceam, iſta limatius, copioſius & fœlicius tractaturis : ac noſtræ ætatis homi nibus animos excitem, vt horis ſaltem ſucciſiuis, intermiſſa paululũ linguarum exoticarũ diſquiſitione tam ſolicita, ſui ſermonis rationem cõdiſcant, ne picarum aut ſturnorum more à parentibus audita, ſed nunquam animaduerſa, nunquam perpẽſa, nunquã intellecta, ſemper effundant: quũ

ſit fœdum, hominem in ea lingua videri hoſpitẽ, in qua natus eſt.

Nec te mirari oportet quòd etyma quædam abſurdiuſcula (qualia tibi forte videbũtur nonnulla) tradidimus, quũ multo abſurdiora apud Probum, Marcellum, Varronem, Perottum, Calepinum, & alios Latinorum etymographos inuenias: vt interim Suidam, Heſychium, Etymologicum, cæteróſque taceam.

Adhæc vulgi Gallorũ cacographiam ſæpe accuſamus: vt recepta tandem orthographia conſuetudini ſeruiat & non mutanda perſeueret. Vſum tamen interim populo concedimus: donec puriora conſectari didicerit.

Necubi autem lectio te remoretur, pauca tibi præ diſcenda veniunt: imprimis characteres quoſdam nouos à nobis neceſſitate effictos eſſe, vt quod etiã in Græca lingua & Latina, non ſolum Gallica, deſiderabatur, per hos exprimerem, ne non ipſam in pronuntiando fœlicitatem Galli propè ſoli aſſequerentur. Si enim figuræ huiuſmodi i- & u- conſonantium, vt i & u vocalium Latinis eſſent, ſublatam videres grammaticis ambiguitatem. an eruum, pituita, genua, tenuia, abiete, parietibus, ſylua, ſoluiſſe, diſſyllaba, triſyllaba, polyſyllabáue in poetis eſſent. Nec interpretibus identidem repe-

tendum foret diſſyllabum, triſyllabum, quadriſyllabum: vel i & u vocale, i & u conſonum, vel ui diuiſas, ui ſyllabam.

A.1. A.2. A.3. A.4, & in aliis literis pariter paſſim reperies: quibus ſignificari volo primam, ſecundã, tertiam, quartam regulam de cognatione literæ a, vel aliarum, cum aliis.

Pic. inſuper, pro Picardi ſæpe reperies: quòd horum ſermonis cum Gallico atque adeò Græco & Latino, ſi Eraſmo & veritati credimus, maxima eſt affinitas: vter vero integrior, aliorum ſit iudicium.

Adde quòd, dictioni Gallicæ quoties ferè Latinam aut potius Latinæ ſimilem, cum præpoſitione ab poſtponimus, barbaram, vel parum receptam innuimus, vt heûreûs ab horoſus.

Multa denique exempla interdum cõgeſſi, ne regulam ex paucorũ ſimilitudine conſtituiſſe putarer. Interdũ pauca: vel quòd plura nõ occurrerẽt, vel ne odioſa prolixitate liber in immẽſum excreſceret.

Latinè autem ſum rem exequutus, vti hæc Anglis, Germanis, Italis, Hiſpanis, ac reliquis gentibus externis linguam Latinam non omnino ignorãtibus, ſermonis noſtri ratio communis fieret.

VALE.

Et ſi quid habebis rectius iſtis,
Candidus imperti: ſi non, his vtere mecum.

ERRATA.

Pag.	Verſu.	
3	27	functus,hunc,
4	31	cè,id eſt hic pronomen,
6	16	quoûecer, à quies quoûôi,
6	17	ſæpe ſ,
8	27	ἀυσόνιους Auſonè,
9	30	tranſeant & tranſformentur,
11	23	δεῦμα
11	32	contrà
12	16	vero pro α,ω μέγα etiam ſonant.
19	13	νέμω
21	31	ὁ ὀρφεύς
40	21	vnde riuet,calcei pars:riu·er verbum
42	10	inſculpere,
52	12	camus,
75	22	ferré
76	1	eâuè,
82	18	ceîru-rèchef
92	33	religioſorum

Varii, iidémque noui

literarum, & notarum characteres, quibus nobis ad perfectiorem vocum Gallicarum repræſentationem vtendum fuit. quorũ rationes ſuis locis redduntur.

i- u-, pro i u conſonantibus, vt i-a, u-âi: id eſt, iam, vado.
é, ſonum habens plenum, vt charitas charité, amatus amé.
è, ſonum habens exilem, vt gratia gracè, bona bonè.
ē, ſonum habens medium, vt amate âimēs.
ů, u per o pronũtiatum Latinis, ante m & n propè ſemper: cuius loco Galli o ferè ſupponunt.
ȼ, c ſono ſ, vt Alenȼon, id eſt Alenconium vrbs.
ȼ, c ſono duorum ſſ, vt pôiȼer, id eſt picare.
c, c ſono ch, vt ceu-al, id eſt caballus.
g̈, g ſono prope gua, gue, gui, guo, guu. vt g̈allè, id eſt callus vel galla. Volg̈e, id eſt vulgus & vulgi fauor. g̈ilbert & Gilbert, id eſt Gilbertus. g̈orgè, id eſt guttur, à gurges.
g-, g ſono ferè i-a, i-è, i-i, i-o, i-u. vt g-ambè, à g-amba, g-è, id eſt ego. g-ilbert, à Gilbertus, g-ôiè, id eſt gaudium.
g, g ſono ſ, vt ligons, id eſt legamus.
ſ, ſ ſono obſcuro, vt mâiſtrè, id eſt magiſter.
ś, s truncato ſibilo in fine dictionis. ſic etiam
ť, ŕ, & cæteræ ſimiliter conſonantes, vt leś boneś bèsteś.
âi, êi, ôi, ôy, âu, êu, ôu, diphthongorũ notæ, vt mâi, plêin, môi, môy, câuſè, flêur, pôur, id eſt maius, plenus, mihi, mei, cauſa, flos, pro.
äi, ëi, öi, öy, äu, ëu, öu, vocalium earundem diuiſarũ notæ.
ēu, êu ſed ſono dilutiore & exiliore, vt cēur, mēurt, id eſt cor, moritur.

Iacobi Syluii Ambiani IN LINGVAM GALLICAM ISAGOGE, EX HEBRAEIS, GRAECIS, LATINIS SCRIPTORIBVS.

Literarũ definitio, numerus, ſpecies ſeu differẽtiæ, cognatio, Græcis, Latinis, Gallis, propè ſunt eadẽ. Nomina, Figura, Poteſtas, Ordo, diuerſa. Literæ ſiquidem his omnibus, ac prætereа Hebræis duæ ſunt & viginti, nominibus & figura diuerſæ. Gallis cũ Latinis eædem, a.b.c.d. e.f.g. h.i.l.m.n.o.p.q.r.ſ.t.u.x.y.z. Quarum y & z. receptæ ſolummodo ſunt cauſſa nominum Græcorum aut à Græcis ortorum, ſi Fabio, Priſciano, & reliquæ grammaticorum turbæ credimus. Quocirca Gallorũ etiam doctiſſimorum error publicus mihi hoc loco ſubmouẽdus eſt: qui nullo diſcrimine y propemodum vbique pro i, & ſcribunt, & ſcribendum, ſolo vſu à ratione alieniſſimo, contendunt. Id quod paſſim ſuis locis audies. H autem literis adiecimus: quæ cur litera non ſit, ſed ſolum aſpirationis nota, vt Priſciano, Capellæ & aliis propè infinitis placitũ eſt, mirũ quibuſdam, & inter hos Ioanni Pierio Valeriano in caſtigationibus Virgilianis, videri ſolet, quum definitionem literæ, & nomen, & figuram, & (quod præcipuum eſt) poteſtatẽ habeat. K expunximus, ceu omnino ſuperfluũ, quod nihil aliud quàm Græcum κ ſit: in cuius locũ, c aſſumpſimus. Nec audiendi ſunt, qui ante a, id ſcribendũ putãt, vt Kalendæ pro calendæ: inter quos eſt Martianus Capella.

Literarum figuræ & characteres tum typographis tum chirographis hac tempeſtate variant maxime. Quæ varietas

an maioribus noſtris cognita, receptáque fuerit, probatu difficile eſt. Literarũ ſpecies primæ, ſunt duæ: vocales ſex, a, e, i, o, u. y Græcũ, à nobis propter ſolas dictiones Græcas (vt dixi) adoptatum. Conſonantes reliquæ. Adde quòd in conſonantes nobis quoque tranſeunt i, & u, nomine ſeruato, ſed ipſa in pronuntiando poteſtate & figura (vti mox audies) mutatis. Id quod dũ fiet, hac eas figura pingemus i-, u-. dum autem vocales erunt, hac omnibus conſueta i, u. neque id temere. Illarum enim láteri dextro appuncta lineola, ipſas vocalibus propè cõtinuas efficit, cum quibus ſyllabam faciunt. hæ contrà, aut ſolæ ſonant, aut conſonantes excipiunt.

POTESTAS ET PRONVNTIATIO LITERARVM.

Literæ omnes vt apud Græcos & Latinos, ita quoque apud Gallos ſonum in pronuntiãdo triplicem exprimunt, plenum, exilem, medium. Plenum quidem, exempli gratia, vocales, quando aut puræ ſunt, aut ſyllabas finiunt, vt ago, egi, ibo, oua, vnus. Exilem, quando ipſæ m vel n, in eadem ſyllaba antecedunt, vt am, em, im, vm, an, en, in, on. Medium, quando conſonantes alias, vt al, el, il, ol, ul. De conſonantibus ſuo loco. A, ore largiter diducto profertur. V, ordine poſtremum, ore in anguſtũ clauſo, & labiis paululum exporrectis. E, i, o, vt ſitu ſunt inter has mediæ, ita pronuntiatione, rictu ſcilicet ſemper minus & minus diducto. A, i, o, Latinorum pronuntiationem, quod ſciam, apud Gallos non mutant. Sed e Gallis tã frequens quàm a Italis, & Narbonenſibus, ſonũ plenum obtinẽs, (id eſt quoties aut purum eſt, aut ſyllabã finit) à Gallis trifariam pronuntiatur, plene ſcilicet, qualiter Latini pronuntiant in verbo legere: túncque ipſum velut acuti accentus virgula ſignamus, ob id quòd voce ma-

gis exerta profertur· vt amatus amé, bonitas bonté: & ita in cæteris fermè nominibus in as, & in participiis præteriti tē-poris primæ. Sed excommunic̄, ſacrific̄ & ſimilia, quando ſcilicet i præcedit, ferè Galli pronūtiāt. Deinde exiliter, & voce propemodum muta: quod tū, grauis accentus virgula notamus, quoniā vox in eo langueſcens velut intermoritur, vt ama aìmès, Petrus Pierrè. Medio denique modo, quod lineola à ſiniſtra in dextram partem æqualiter & recte ducta oſtendimus. vt amate aîmes̄. Adde quòd ſyllabam el, nonnunquam voce Latinorum proferimus, vt crudelis cruel, quo modo Gabriel. aliquando autē ore magis hiāti: vt illa ellè. E etiam ante r, s, t, x, & quaſdā alias conſonantes, in omnibus apud Latinos vocem non habet eandem. Natiuū enim ſonum in pater, es à ſum, & textus, pronuntiatione quorundam retinet. In erro autem, gentes, docet, ex, nimis exertum, & , vt ſic dicam, dilutum. Sic apud Gallos ſono genuino profertur in pér, à par paris: és à ſum: ét, coniunctione: in qua t omnino ſupprimunt Galli contra rationem. Alieno autem & lingua in palatum magis reducta, diductiſque dētibus in erracer pro eracer, id eſt eradicare: es, id eſt aſſis: eſcrirè, id eſt ſcribere: ettoné, id eſt attonitus: à pedo pet: eppeller, id eſt appellare, extrâirè: id eſt extrahere.

V vocalis apud Latinos non minus quàm apud Gallos, ſonum duplicem quibuſdam exprimit ſequēte n, in eadem ſyllaba. Vt enim illorum quidam cūctus, percunctari, pūctus, functus, & alia quædā, natiuo u vocalis ſono manete, pronūtiant: ita iidem cū aliis, pungo, fungor, tanquam per o ſcripta, pongo, fongor, proferūt, adulterata u vocalis voce genuina. Id quod ſequente m, in eadem ſyllaba omnes Latini vbique faciunt, ſcamnū, dominū, muſarū, & cætera pronūtiantes perinde ac ſi per o ſcriberentur: ita vt aliud nō ſonet o, in tondere, ſontes, rhombus, quàm u in tunde-

re, ſunto, tumba. Atqui o diductiore rictu pronuntiandũ eſt quàm u. Ita Galli vnus vn, communis commun, defunctus defunct, & alia quædam, ſono u vocalis ſeruato pronuntiant. Contra vndecim ůncè, vncia ůncè, trũcus trůnc, & pleraque alia, non aliter pronũtiant, quàm ſi per o ſcriberẽtur. Sed de u vocalis & o cognatione poſtea plenius dicturi ſumus. Illam verò ſic u, hanc ſic ů pingemus. V vero cõſonans in fine dictionis per digamma AEolicum hoc eſt f, pronuntiamus, vt ſeruus ſerf, clauis clef: & nonnunquam in initio: vt vicem vice vices, fois. Forſan ne ſi per regulam u-ois dicatur, à vox fieri credas. quæ u- conſonantis pronuntiatio Germanis perpetua eſt, veteres imitãtibus qui f, pro u- conſono ſcribebãt, vt Folfo, fifo, pro voluo, viuo.

Ad hæc litteram c, trifariam enuntiamus, nunc ſono genuino, vt renunciare renuncer: nunc molliter, velut ſ, vt cancellarius c̸anc̸ellier, quod ſanſellier ferè pronuntiant. nunc velut ſſ duplex, vt picare poic̸̸er, quod poiſſer, & inde poiſſard pro fure proferunt, vt forte pronuntiandũ & ſcribendum à πίσσα, id eſt pix. Primum hac nota c, ſecundum hac c̸, tertium c̸̸, exprimemus. Sed hic quoque admonenda eſt Francorum conſuetudo, qui paſſim ipſi c, aſpirationẽ adiiciunt, vt caballus ceual, canis ſeu κύων cien, hi cheual, chien, aliáque ſimiliter & ſcribũt & pronũtiant. Quãquam ch veteribus Gallis non erat, niſi in dictionibus aut Græcis aut Latinis ch habentibus: ſed c, ſono quodam inter c & ſ medio pronũtiabant. At etiam c, molliter Itali & ſua & Latina lingua quaſi per ch proferunt. Quid ſi veteribus literæ huius præpoſitæ vocalibus poteſtas in aliis atque aliis vocibus duplex fuerit, vt quẽ nunc habet ſonum, pronuntiando ce, ci: eundem in ca, co, cu, expreſſerit? Quod etiam hodie Galli in quibuſdam ſeruãt, dicentes c̸è. Sic pronomẽ ci, id eſt hic aduerbium. comẽc̸at à coninitiauit pro incepit. lec̸on, id eſt lectio. rec̸ut, id eſt receptus. tãquã ſe,

ſi,comenſat,leſon,reſut,ſcriberētur. Præterea cͪat,id eſt catus: pierecͪon,id eſt petra iuuencula. cͪut: id eſt qui cecidit: eiuſdē generis infinita, perinde ac ſi chat, pierechon, chut ſcribas. Quæ vocū ſimilitudo rudes idiωtas in errorē fortè induxit, vt tam multis vocibus Gallicis ch adſcripſerint (quanquā me non latet κ cum χ Græcis, & c cum ch Latinis cognatio pòſt dicēda) quod dum fiet, hac nota cͪ ſignabimus: cuius loco ſi ch ſcripſeris propter ipſam c cū ch cognationem, nihil laboro. Cōtrà vero, quem ſonum c in ca, co, cu, Latinis & ſæpe Gallis nunc retinet, illum quoque in ce, ci, tāquā que, qui, ſcriberentur, fortaſſe obtinuit in quibuſdam dictionibus. Quē Picardi hodie paſſim ſeruāt, proferētes cͧeu-al, cͧien, & id genus permulta, tanquam queual, quien ſcriberentur. Quo modo ipſis ſcribenda ſunt, cͧa cͧe cͧi cͧo cͧu, ſono qua, que, qui, quo, quu, nota u literæ appūcta: vt pronuntiationē ipſam quam potes proxime ſcriptura imiteris.

G ſimiliter quem ſonum retinet in ſyllabis ge, gi, eūdem fortè olim habuit in ga, go, gu, tāquā i-e, i-i, i-a, i-o, i-u, ſcriberentur. Vnde ego gè, vulgo i-e ſcribunt: vt in pronomine dicemus. Et contrà, quem nunc in ga, go, gu ſeruat, illum ipſum in ge, gi, ceu gue, gui, ſonarent, quondā fortaſſe expreſſit: quum Galli paſſim nunc vnum, nunc alium eius ſonum pronūtiando repræſentent. Quorum exempla in ſequentibus non pauca ſubiiciemus, priorem eius pronuntiationem ſic ſcribentes g- : poſteriorē hac figura gͧ nota u literæ appūcta. Huc pertinet quod Germani ga, go, gu, per i-conſonum: & cōtrà i-o per go pronūtiant, in dictionibus etiam Latinis dicentes magor pro mai-or. Picardi contrà, i-a Gallorū, ſæpe per ga proferunt, vocis etymum ſequuti, vt gͧambè, gͧaûnè, gͧardin pro i-aûnè, i-ambè, i-ardin. De quibus in canone 34. G, inſuper ante l, ſine medio, ſonat aliquādo nobis vt Latinis in Anglia & ſimilibus, vt angulus angͧlè &

inde diminutiuũ anglet. vngula vnglè. Aliquãdo ſonũ retinemus, quẽ habuit ante vocalẽ quam eliſimus, vt angelus ang-lè. hoc rurſus ſic g-, illud ſic g̈ notabimus. Ad hæc, g vt Latinis, ita Gallis u liquidũ ſibi in quibuſdam adiungit, in quibuſdam non. vt anguilla, rogo &c. anguille, langueur, image, corriger, interroger, quod interroguer dicunt nonnulli. G item vt c, Galli velut ſ, interdum propè ſonant. Vnde ſcribendo & loquendo ea mutuo confundunt, dicentes, legamus, liſons, liſes, liſent &c, pro liĝons, liĝes. ſic dicimus, nous diſons, vous diſes &c. pro, diĉons, vous diĉes.

Q, etiam ob id tantum ſcribenda videtur, vt oſtẽdat ſequens u (quod ſibi perpetuum alligat) in dictione ante alteram vocalem in eadem ſyllaba poſitum, literæ vim amittere: vbi tamẽ prorſus non euaneſcit, præſertim apud Italos & Germanos in Latinis dictionibus, apud Picardos in ſ[illegible] dicẽtes à quatere quouecer, à quies quòi, à quatuor q[illegible] tre. Quod & in c, g, & ſæpe ſ ſequẽte a & e cõtingit, vt qui, cui, ſanguis, anguis, lingua, ſueſco, ſuauis. Quare ſi ob id q alia eſt litera quàm c: g quoque & ſ, cum præponuntur literæ vim amittenti, aliæ putandæ ſunt, & aliæ cum id non faciunt. Altius ergo contemplanti, octodecim tantum literæ tibi videbuntur in Latino ſermone, ſexdecim Græcorum antiquæ ſcilicet, & f & x poſtea additæ, quas à Græcis quoque mutuati ſumus, vt y, & z, cauſa nominum Græcorũ. Ex his patet, c, κ, q, nomine & figura differre, poteſtate autem in ſono & metro eaſdem eſſe: ergo pro eadem litera accipiẽdas eſſe. H, aſpirationis nota, nil habet literæ præter figuram: poteſtate autẽ caret, quæ præcipuam elementi rationem oſtendit. Ergo litera non eſt: quia non vocalis, nõ ſemiuocalis, nõ muta. Priſc. κ, q, h, Varro & Macer, teſte Cenſorino, literarũ numero nõ adhibẽt. Idem. Q. quidam literã nõ putabãt: & vincerẽt, niſi in equo & equitatu appareret expreſſe. Capella. Addit tamẽ poſtea, Superua-

cuæ erũt q & K. Huc pertinet quod Quintil. cap. 6. ſcribit, K, q, x, redũdare: & q, quorundã nominũ notã eſſe: K, Græcorũ Κάππα: nunc tamẽ in literarũ numero eſſe: & nos potuiſſe x noſtrarum vltima carere, ſi nõ eam quæſiuiſſemus.

S ante t, & alias quaſdam conſonantes, in media dictione raro ad plenum, ſed tantũ tenuiter ſonamus: & pronũtiando vel elidimus vel obſcuramus ad ſermonis breuitatẽ, quòd illius ſibilus niſi longus ſit, & aſperior (qualem Hiſpani, Narbonenſes, Aquitani plerique ſonant) non admodum audiatur. id quod dum fit à Gallis, ſic ſ̃ notabimus, ceu parte bona pronũtiando expungatur. vt magiſter maîſ̃trè: quod maîtrè propemodum ſolum pronuntiamus. Sic ſtudere eſ̃tudier, ſcutella eſ̃cuellè, & alia prope infinita ſibilo truncato proferimus, quem in quibuſdam perfectè cum cũ Latinis & Græcis ſeruamus, vt honeſtus honeſtè, domeſtica: domeſtiquè, phãtaſticus phãtaſtiquè, ſcholaſticus ſcholaſtiquè, organiſta organiſtè, baptiſta baptiſtè, euangeliſta euãgeliſtè, & alia quædã ſuis locis & in Etymologico dicẽda. Forte quòd hæc haud ita pridem à doctis in vſum Gallorum ex fonte vel Græco vel Latino inuecta ſunt.

In fine quoque dictionis nec illam nec cæteras conſonãtes eadẽ de cauſa ad plenũ ſonamus, ſcribimus tantum: niſi aut vocalis ſequatur, aut finis ſit clauſulæ, vt fœminæ ſunt bonæ, Leſ̃ femmeſ̃ ſont̃ bones, ſcribimus, ſed pronuntiamus, Leſ̃ truncato ſibilo, femme ſine ſ, ſon ſine t, bones. Infantes habẽt panem, les enfants hont du paîn, ſcribimus & proferimus, niſi quod t in enfants & in ſimilibus, vulgus Gallorum nõ ſonat, nec in tertiis perſonis ſingularibus & pluralibus, verborũ. Quod quibuſdam eſt tam difficile, vt e præterea ſubiiciãt, & pro amat il amèt, amãt ils ament, dicunt amètè & amentè, & ſimilia, Italorum morè, qui d & t in fine dictionis latinæ dè & tè ſonãt. contrà Scoti & Lothoringi, e poſtremum omittunt poſt quãuis conſonantẽ,

ſiquid Gallice conantur. Nunc de vocaliũ ordine in diphthongis dicamus.

ORDO LITERARVM, PRAESERTIM VOCALIVM IN DIPHTHONGIS.

Diphthongos à Græcis potiſſimũ mutuati videmur, ſcilicet, âi, êi, ôi, ôy, âu, êu, ôu. Eas tamẽ quàm cæteri Europæ populi plenius & purius pronũtiatione, ſi quid iudico, exprimimus. Si ipſæ ſimul concretæ, debent in eadem ſyllaba vim ſuam, hoc eſt poteſtatem & pronuntiationem retinere, vt certe ex ſua definitione debent. Fruſtra enim diſtinctæ ſunt tam literæ quàm diphthongi, ſi ſono & poteſtate nihil differunt. Nanque âi Græcis propriam, Latinis quibuſdam poetis vſurpatam, non æ, ſeu ę cum Græcis: non äi diuiſas vocales cum poetis Latinis, ſed âi vna ſyllaba vtriuſque vocalis ſonum leniter exprimente, pronuntiamus: qualis vox ægrotis & derepente læſis eſt plurima. êi quoque, ſeu ει, nõ ι tantum cum Græcis, neque nunc i, nunc e cum Latinis, hanc in hei interiectione ſeruantibus, in voce autem Græca in i, aliquando in e permutantibus & pronuntiantibus: nec ëi diuiſas vocales efferimus, ſed êi monoſyllabum, voce ſcilicet ipſa ex vtraque vocali in vnum concreta, vt ingenium engêin, non engen, nec engin. ôi, non i, cum Græcis, nec œ cum Latinis, ſed vi vtriuſque vocalis ſeruata, vt monachus môinè: datiuo μοι, id eſt mihi môi. Eodem ſono oy pronũtiamus, vt genitiuo μου, id eſt mei môy. Super hæc, αυ, ευ, cum Græcis: au, eu, cũ Latinis pronũtiamus. vt αὐτόνιους, autonè ἐυαγγέλιον euangilè (in quibus tamẽ υ ſeu u conſonantẽ ſonat, non vocalem Græcis, Latinis, & Gallis) audire âuir, neuter neûtrè. ου ſeu ôu cum neutris pronũtiamus. ſiquidẽ nec per u, Græcorũ more, ſed cõtrà, u in ου ſeu ôu perſępe mu-

tamus: vt non multo pòſt in literarum cognatione docebimus. Hac autem diphthongo caret ſermo Latinus. Diphthongos autem ſingulas velut accentus circunflexi nota ſignamus, ſic, âi, ε̂ι, ο̂ι, ôy, âu, êu, ôu: ne vocales ſolutas & diuiſas (quas punctis duobus, velut apiculis, diſtinguimus) lector adhuc rudis eſſe putet, proindéque perperam pronuntiet.

Eu ſonum habet varium, aliquando eundem cum Latinis, hoc eſt plenũ, vt cos cotis cëût, ſecurus ſeûr, maturus meûr, qualis in euge, Tydeus. aliquando exilem & propius accedẽtem ad ſonũ diphthongi Græcæ ευ, vt cor cœûr, ſoror ſœûr, morior g-è meûr: niſi quòd u in his, non velut f ſonat (quomodo in αυ & ευ) ſed magis in ſonum u vocalis inclinat: id ſcribendo ad plenum exprimi non poteſt, pronuntiãdo poteſt. Sed in his forte & in quibuſdam aliis, hæc vocis cû varietas propter dictionum differentiam inuenta & recepta eſt. Illam êu, hanc ēu lineola in longũ ſuperne producta, ſonum diphthongi minus compactum & magis dilutum ſignificante, notamus.

De conſonantiũ quarundam ordine, vt quòd, l, m, n, nõ præcedit r, nulla vocali media, & in eadem ſyllaba, in canone 3 dicimus. Nunc quæ quibus inter ſe cognatio ſit, enarremus.

LITERARVM COGNATIO.

MVtuam literarum inter ſe cognationẽ, ob quam iure quodam per deriuationem, declinationem, compoſitionem, tranſlationem, tum ex Græco in Latinum ſermonem, tum ex vtroque in noſtrum, & modis aliis in ſe inuicem, vt apud Græcos & Latinos, ita quoque apud Gallos tranſeat & tranſformetur, dicere tempeſtiuum eſt. Similiter quibus figuris tum Græcis tum Latinis vſa

Gallia, Græcas dictiones pariter & Latinas in ſuũ idiωma, fœlicitate ea tranſcripſit, vt nullum propè verbum ſit, quod Græcis & Latinis non debeamus. Nec deſunt tamen quæ Hebræis accepta referimus: ſed nõ admodũ multa, & quot fortaſſe à finitimis ſumus mutuati: vt interim taceam pauca quædam domi noſtræ nata, tum ad ſermonis munditiem & opulentiam, tum ob rerum neceſſitatem, quas quidem nouas larga manu & numeroſa ſobole, in dies, aut verius in horas parit Gallia, tam eſt rerum omniũ ad benè beatéque viuendum neceſſariarum fœcunda, tam eſt artificioſa, tã eſt operoſa. Quam verò nunc dicturi ſumus vocalium affinitatem & tranſmutationem, nõ modo ipſis eſt inter ſe, ſed etiam cum diphthongis ex ſe naſcentibus.

Literæ ſunt affines aut per communitatem, quòd inuicẽ pro ſe poſitæ inueniũtur: aut per cognationẽ, vt b, p, ph, f, u-. & c, g, ch, x. & d, t, th, t, x, z. Vnde ſæpe d, ſcribẽtes Latini, z ita ſono exprimũt, vt meridies, hodie. Quin & antiquiſſimi Medentius pro Mezentius dixerũt. S quoque pro z ſæpe geminamus, vt pro μάζα, πιτίζω, πατρίζω, maſſa, pitiſſo, patriſſo. Et Dores τὺ, τὲ, pro σὺ, σὲ, vnde nos tu & te ſumpſimus. Attici quoque θάλαττα, θρᾶττα, ἧττον, pro θάλασσα, θρᾶσσα, ἧσσον, & ξὺν pro σὺν dicunt. Romani etiam Aiax pro αἴας.

Mutua vocalium inter ſe cognatio.

A in e A tam longum, quàm breue Latinis tranſit in e nunc longum nunc breue. vt

i

Capio cepi.	Tango tetigi.
Iacio ieci.	Frango fregi.
Facio feci.	Arceo coerceo.
Ago egi.	Halitus anhelitus.

Adde quòd Cato Cẽſorinus authore Fabio libri primi cap. 13, pro dicam, faciã, ſcripſit dicem, faciem: modúmque eundem ſeruauit in cæteris ſimiliter cadentibus.

Sic a in e Galli ſæpe mutarunt, quum ex vocibus Græcis aut Latinis ſuas effecerunt: rarius tamen in prima ſyllaba quàm in ſequentibus. vt,

Ala elè.
Mula mulè.
Muſa muſè.
Penna pennè.
Pluma plumè.
Hærba herbè.
Porta portè.
Villa villè.
Papa papè.
Patriarcha patriarchè.
Monarcha monarchè.
Scriba ſcribè.
Sophiſta ſophiſtę.
Eremita ermitè. ſyn. e.
Homicida homicidè.
Idωlolatra idolatrè. ſyn. lo.
Hypocrita hypocritè.
Prope reliqua primæ declinationis.
Ῥῶμα rumè.
Apoſtema apoſtumè, vel apoſtumè.
Sophiſma ſophiſmè.
Poema poemè.
Thema themè vel thumè.

Diadema diademè.
Schiſma ſchiſmè.
Problema problemè: & alia huiuſmodi innumerabilia.
Sic talis tel. Qualis quel.
Sal ſel, Mare mer, Par per.
Charitas charité.
Caritas chereté.
Honeſtas honeſté.
Dignitas dignité.
AEſtas æſté. & in tas Latina prope reliqua, Sic,
Comitatus conté.
Ducatus ducé.
Delphinatus daûphiné.
Amabam aimée.
Videbam vôiée.
Legebam ligée.
Audiebam oûeè. vel amôie &c. vel vtrobique ſine è poſtremo: de quib⁹ in verbo & alibi fuſius dicemus
Amatus amatum amé.
Amata amée.

Quid quod Parrhiſiẽſes e pro a, & cõtrà, præſertim m vel n ſequẽte, etiam in Latinis dictionibus, Cenſorini exemplo, & ſcribunt & pronũtiant, magna ſæpe infamia, dum amẽtes pro amantes, & contrà amantes pro amentes, aliáque id genus eadem ratione confundunt?

A in i — A in i ſæpe Latini tranſmutant,vt

2 Facio inficio. — Amicus inimicus.

Iacio iniicio. — Arma armipotens.

Salio inſilio. — Stella ſtelliger.

Galli quoque Latinorũ imitatione, interdum id fecerũt,vt Vacuus,a,um,u-ide. Ceraſum ceriſe. Ceraſetum ceriſée. Vacuare u-ider. Vnde deu-ider à deuacuare. quo ſignificamus filũ ex girgillo (quē ob id deu-idoir à deuacuatoriũ,& Tornetè à tornãdo vocamus) glomerare. Niſi u,in u-i,aut Picardorũ more,in üi mutatũ malis. de quo mihi poſtea ſuo loco dicendum eſt in canone 35.

A in o,u — Latini a in o & in u quoque verterunt.vt

3 Lauo lotus. — Salſus inſulſus.

μάρμαρον marmor. — Aula aulula.

θρίαμβος triumphus. — Calco conculco, inculco.

Iωnes vero contrà, ω μέγα per αυ ſonant,
θῶυμα pro θαῦμα: ὠυτὸς pro αὐτὸς dicentes.

Quam mutationem Galli quoque alicubi expreſſerunt, vt

Tangere toûcer,

Amamus âimons. — amabamus nous âimeons.

Et ita in primis pluralibus perſonis præſentis primæ,& præteriti imperfecti,etiam aliarum coniugationum.

A, Vocales varias ſibi, nunc præponit per protheſin: nunc poſtponit, ſed in media dictione, per epentheſin, figuras Græcis pariter & Latinis frequentiſſimas.

A in ea — A ſibi e nonnunquam præponit,vt

4 Aqua eâuè, quidã iaûè, ſyn.q. Veteres eûe: quam Narbonenſes purius vocãt éguè. A.1.Q. in g. vnde nos aquarium eguerè diximus. Plura huius exempla mihi nunc non occurrunt.

A, ſumpto i, ſæpe facit diphthongum âi Gallis, vt — A in âi

Pax pâis.
Faſcis fâis.
Facere fâirè.
Amare âimer, vel amer: quod etiam amarum & fel ſignificat.
Adiuuare âider. ſyn. iuu-.
Tacere tâirè.
Vado g-è u-âi. Sed
Video g-è u-ôi.
Habeo g-hâi.
Acer âigrè.
Macer mâigrè.
Alacer alâigrè.
Area âirè.
Bacca lauri, Bâiè. ſyn. cc.
Quædam tamen nonnulli, Normanorum more per e, A. i, pronuntiant.
Dama dâim.
Trama trâimè.
Lana lâinè.
Rana râinè, Picardi. Grenoule Galli à ranũculo diminutiuo, protheſi g. & ſync. unc.
Hamus hâim. Picardi,
Hamucon diminutiuũ, Gall.
Nanus nâim.
Granum grâim.
Stannum eſtâin.
Stamen eſtâin.
Stramen eſtrâim.
Trames trâim. Vnde, Il vat grãd trâim, velociter. Et, il vat a grand trâim, frequenti comitatu. Il tiẽt grãd trâim: magnam alit familiam, & rem domeſticam habet ampliſſimam. Quãquam à tranare trâiner, dici trâin queat: qua ſi ſecum tranet & trahat multos.
Fames fâim.
Mane mâin: frequẽs in comœdiis Gallorũ. Demâin cras, à demane.
Panis pâin. Vnde compâin pro ſocio in vſu panis & aliorum, vti à diminutiuo, pâinon compâinon & compâiniè formamus. vt Latini in commilito, cõmanipulo fecerunt.
Manus mâin.
Sanus, a, um, ſâin, ſâinè.
Planus, a, um, plâin, plâinè. Sed
Plenus, a, um, plêin, plêinè
Vanus, a, um, vâin, vâinè. Sed
Vannus van.
Villanus, a, um, villâin, Villâine, pro infami &

ruſtico dicimus. vti Sacellanus ĉapellâin à capellanus.
Germanus,a, um,germâin, germâinè.
Romanus, a,um, Româin, Româinè. Sed roman pro hiſtoria Gallico ſermone cōſcripta. Ad hūc modū poſſeſſiua permulta in anus,de quibus poſtea in nomine tradimus,& in Etymologico.

ai diuiſa 6 âi diphthongum Græcam vt ſæpe diuidunt Latini, dicentes pro

ἡ μαῖα Mai-a
ὁ αἴας Ai-ax. &
Aulài,aquài,pictài, terrài, pro aulæ,aquæ,pictæ,terræ.

Sic nos eandem modo coniunctam ſeruamus, modo diuidimus ad ſignificandum diuerſa.vt

G-e trâi,id eſt traho & ſagittam emitto,quam ob id trâict à tractus vocamus.

G-e trài, id eſt prodo & in fraudem traho, licet hoc à trado videri queat.

G-hâi, id eſt habeo & teneo: infinitiuo hauôir.

G-e hài & g-e hé, A. 1. id eſt habeo odio, & odi. infinitiuo hàir,vti à trâi trâirè: à trài trair infinitiuos habemus. de quibus rurſum in diæreſi pauca repetemus.

A in aû 7 A, ſumpto u, in au diphthongum ſæpe tranſit. maxime l ſequēte in voce Latina, & aliquādo in oû, niſi l in u mutair mauis. vt

Fallo, g-e faûl.
Falſus,a,um,faûls,faûlſe.
Salio,g-è ſaûl.
Saltus,us,ſaûlt.
Calidus, calida, um,ĉaûld, ĉaûldè.
Calx ĉaûls.
Alter,a,um,aûltrè.
Aulcun, ab aliquis vnus.
Altus,a,um,haùlt,haûltè: h præpoſito, vt vox ſit vegetior.
Falx faûls.
Falcicula faûlcilè. ſyn.cu
Salix ſaûls.
Palus paûl.
Calceus caulcē, Pic. & caulcè pro caliga. vnde naſci poteſt. G. 1.
Caballus ĉeual. caballi ĉe-

uaûls.
Leal lealè, à legalis pro iuſtus. ſyn. g.
Legales leaûls. vnde deleal deleaûls.
Regalis rôial. regales rôiaûls
Animalia, animaûls. Sic Seignourial ſeignouriauls à ſignatorialis. Nã ſignator ſcigneûr & ſcigneûr, ſyn. at. & ſcieûr, ſyn. gnat. pro domino dicimus.
Aperire oûurir. P. 2. ſync. e
Apertus, a, um, oûuert, oûuertè. & apert pro celer, vnde
Apertèment aduerbium, pro celeriter.

In his omnibus, & id genus reliquis, l retineo, quod id videã quoque ſeruari, quoties o vel u ante l ſine medio fit oû vel eû, & u oû, vt — A in ou

Pollex poûlcè.
Color coûleûr.
Coluber coûluu-rè. vel couleûu-rè.
Molere moûldrè.
Volo, g-e veûl.
Velle voûloir, o præſentis repetito. etiã pro volũtas.
Culpa coûlpè
Solus ſeûl
Dolor deûl pro luctu
Oculus eûl, ſyn. cu
Pulſare poûlſer.
Pulſus us poûlſè & poûls.
Vltra oûltrè.
Multus moûlt.
Culter coûltrè.
Cultellus coûltel, Picardi. coûlteau, Galli.
Feniculus fenoûl, ſyn. ic
Geniculum genoûl. ſyn. ic

Et alia conſimiliter permulta, quæ omniũ conſenſu l retinẽt. In al vero, l in u mutatum videri poſſe, & ex al factã diphthongũ aû, ſuſpicio eſt: præſertim cũ videã l ipſum in aû, à Gallis ſæpenumero cõuerti, maxime quum e, vel à Latinis, vel à Picardis ipſi l præponitur. vt

Bellus bel, Pic. beaû, Gal.
Pellis pel, Pic. peaû, Gal.
Cultellus coûltel, Pic. coulteaû, Gal.
Caſtellũ caſtel, Pic. caſteaû, Gal.
Cerebellum ceruel, Pic. cerueaû, Gal. vel cum vtriſque ceruellè, ſyn. e
Vitulus vel, Picard. veaû, Gal.

Et alia ſimili modo permulta, de quibus poſtea in canone 36.& 37. Adde quod à ſalſus ſalé dicim⁹,& ſalè, Pic. ſâûe pro ſordido. Vnde exâuer dicunt mulierculæ,cũ linteorũ ſorditiem craſſam eluunt.

âu in o âu & o Latinis inuicem tranſeunt.

9 Plaudo & plodo,vnde compoſita explodo, cõplodo.

Claudius & Clodius.

Plauſtrum & ploſtrum.

Clauſtrum & cloſtrum.

Fauces, à quibus præfoco, ſuffoco.

Aurata piſcis ab auri colore, cuius amator Sergius, orata dictus eſt, ab oro, quod pro auro vulgo dicũt. Macrobius. D'oradè, Narbonenſibus dicitur.

Plotus primo, poſtea Plautus. Calep.

Ocha ab ὁ χὴρ, id eſt anſer, n abiecto, & articulo cũ nomine compoſito.

Quidam o in au vertentes, aucha dicunt. Calep.

Sic âu in o Galli ferè conuertunt,vt

Aurum or.

Aurifaber orfeu-rè. B. 1.

Deaurare dorer. ſyn. e

Theſaurus theſor.

Theſaurarius theſorier. non cum r, threſor threſorier. Sed Theſaurizare theſaurizer. quia (opinor) ex Græco fonte id, haud ita pridem docti hauſerunt.

Cauſa cofe, Pic. cofe, Gal. câûſe Aquitani & Narbonenſes pro res.

Câûſe etiam tam Pic. quàm Gall. ſed ferè pro materia, forma, efficiente, fine.

Audire oir, ſyn. d. & âûir & oûir. O. 5.

Auricula orelè. ſyn. cu. I. 2 vel orellè à diminutiuo ficto auricella, vt

Auicula auicella âûcel. primum ſyn. i, deinde oêel Pic. oceâû Gal. & oîceâû. & inde ocellier ab auicellarius pro aucupe. O. 7.

Claudere clorè. ſyn. de, vbi r ſonũ habet eum, quem in principio dictionis: vel clorrè gemino rr epentheſi dicas.

Clauſtrũ cloître vel clôîſtre O. 7.

& clos à claûſũ, pro orto.
Pauper pou-rè, P. 2. vel paû-u-rè.
Paulus pol.
Sãctus Maûrus, ſaînct Mor
Maûrus, maûra, um, gentile, Morè.

Cæterũ vti aû in quibuſdam quoque interdum ſeruatur, vt audire aûir, pauper paûu-rè: Sic rurſus o factũ ex aû, ſæpe in oû vertimus, O. 5, vel in cû, O. 6, vt

Cauda cͧoè, ſyn. d. ſæpius tamen coûè & cͧeûè.
Caudatus, a, um, cͧoé, ſæpius coûé. Inde
cͧoûard cͧoûardè, pro timidus, a, um, quaſi qui trahit caudã & ſibi poſt principia cauet, vltimus in bello, vt primus ſit in fuga, Xerxis Perſarum regis imitatione.
Clauus claû. ſæpius cloû, Gal. cleû, Pic. à quo
Cloûer & encloûer illi. hi cleûer & encleûer dicunt.
Audire aûir, oïr, & oûir.
Aucha vel ocha, aûè, oûè, ôïè. O. 7. eûè, Pic.

E Latinis quandoque tranſit in a, vt E in a
Sero ſatum ſatu. Reor ratum. Priſc.

Sic e in a Galli ſæpe commutant, vt

Per præpoſitio, par.
Perfectus parfaîct. Sic ferè exper compoſita.
Marcͪant, id eſt mercator, & ambulans à mercans.
Marcͪer, id eſt ambulare, à mercari, fortè quia Impiger extremos currit mercator ad Indos.
Marcͪander autẽ, id eſt emptionem curare & emere.
Marcͪandicẽ, id eſt merx, & mercatus.
Mercarius autem mercer.
Mercatus marcẽ, id eſt forum, vel pretium. quod & marcer à mercari dici poteſt. canone 30.
Videns vôiant.
Sapiens ſau-ant. P. 3.
Dormiẽs dormãt. & reliqua ferè participia in ns, à verbis ſecũdæ, tertiæ & quartæ coniugationis in ant, quomodo à verbis primæ terminamus.
Sed prudens prudent, nomẽ participium ſonans, vt

d.i.

Negligens negligent.
Diligens diligent,& alia quædam
Abſens abſent.
Præſens præſent.
Potens verò, puiſſant: tanquam a poſſens.

E in i E, Latini in i ſæpe conuertunt, vt

2 πλίκω plico
Eo iui
Queo quiui
Moneo monui
Lego diligo.
Rego dirigo.

E quoque, i loco fuit. vt Menerua, Leber, mageſter, Dei-oue, vei-oue, pro Minerua, Liber, magiſter, Dii-ouè, vii-ouè. Fabius lib. primo, cap. 6.

Famel item & Famelia dixerunt veteres: nũc e in i, familia.

Βρέφος id eſt infans, briſau id eſt vorax, à conſueta puerorum voracitate.

Galli quoque nonnunquam e vertunt in i, vt

Legere lirè.
Lectus lict.
Dilacerare, decirer. ſync. la
Precari prier. ſync. c
Cera cirè.
Tegula tiulè, ſyn. g. vel tuilè metath. u & i, Vel ſync. e g. V. 11.
Gehenna gehinnè.
Pergamena parcemin, G. 1.
Venenum venin.
Venenoſus venimeus.
Ebrius iurè. B. 1.
Racemus râiĉim, vel recim, vel rôiĉim.
Sarracenus ſarraĉin.
Temo timon.
Tapes tapis.
Andegauenſis Angèuin, ſync. de.
Pictauenſis Pôictèuin.
Bellouacenſis Beâu uecin, ſync. lo.
Niſi malis hæc fieri à fictis nominibus Andegauinus, Pictauinus, &c. vt Parrhiſinus, Patauinus.

Huius autem mutationis cauſam hinc natã opinor, quòd priſci grammatici (vt Fabius teſtatur) oſtenderunt ſonum quendam medium inter e & i. Vnde factum eſt, vt alii e, alii i vſurparent in iiſdem dictionibus, velut heri & here, veſperi & veſpere, luci & lùce, tempori & tempore. In qui-

bus aduerbia ſono vocalis, à nominibus diſcernebantur. Here vero, nũc e littera terminamus. Heri autẽ veteres comici dixerunt. Vt contrà, Meſſala in libro de h litera, ſibe & quaſe ſcripſit: nunc autem ſibi & quaſi dicimus. Hæc ferè Fabius lib. primo, cap. 13.

Quid quod hodie in Latina & Gallica Scotorum & Anglorum pronuntiatione, i propemodum pro e audimus?

E, Latinis in o interdum conuertitur, vt. E in o 3

Tego toga

Secors ſocors, veſter pro voſter.

Forte Græcorũ imitatione, qui nomina ex verbis diſſyllabis e in ſyllaba priore habẽtibꝰ, deriuata formãt, e in o verſa, vt

λέγω λόγος

νέμω νόμος

φέρω φόρος

φένω φόνος

τρέχω τρόχος, id eſt turbo & curſus, trot. C. 5.

Vnde troter, pro currere.

τέμνω τόμος Vrbanus.

Sic Galli e in o mutant, vt ergo or, heres hor vel hôir. E. 6.

E item in u Latinis mutatum inuenimus, vt E in u 4

Doceo docui.

Moneo monui.

Doleo dolui.

Tego tugurium.

Faciundi, dicundi, legũdi, vertundi, gerundi, repetũdi, do, dũ: & ita in reliquis gerundiis, gerundiuis, & participiis in dus verborum tertiæ & quartæ. In quibus u pro e ſcriptũ inuenimus. vt

Lectus luct & lict

Electus eluct. quidã lu elu.

Quam mutationem poſtremam, ſermo Gallicus raram habet, vt apoſtema apoſtumè

Thema thumè. elegantiores etiam themè apoſtemè

Fœmella fumellé

Præpoſitꝰ pruuoſt, à præpoſtus. P. 2.

E Vocalem, i nonnunquàm ſibi in transformandis vocibus latinis præpoſuit, vt E in ie 5

Petrus Pierrè, Maſc.

Petra Pierrè, fœm.

Vetulus, a, um. viel, vielè. ſync. tu.

Tèpidꝰ, a, um, tiedè. ſyn. pi. d. ii.

Ferus,a,um,fier, fierè,vel à ferox,apoc. us vel ox.
Calum ciel.
Pes pedis,pied.
Mel miel
Fel fiel.
Heri hier vel metath. r.
Tepidus,a,um,tiedè

E in êi 6 Græcam diphthongum ει,nunc in e,nunc in i longa Latini ſæpe commutant,vt

καλλιόπεια Calliopea
Δηιόπεια Deiopea.
τροφεῖον tropheum.
χορεία chorea. in hoc tamen e eſt anceps.
ἐλεγεῖα elegia.
νεῖλος Nilus
εἰσαγωγή iſagωge.
βραβεῖον brauium
ἀργεῖος Argiuus
γραφεῖον graphium
φειδίας phidias
Adhæc εἰν & εἰνί pro ἐν dicũt poetæ Græci.

Nos contrà,e Latinorum ſæpius longum, aliquando tamẽ etiam breue,in êi diphthongum mutamus,vt

Auena auêinè
Frenum frêin.
Plenus,a,um,plêin,plêinè.
Ren renis,rêin.
Ingenium engêin.
Strena eſtrêinè.

Au-ôine tamen quidam dicere malunt,Nam

E in ôi 7 E in ôi,deprauata, opinor,natiua eius pronũtiatione Galli perſæpe mutant,vt,

Tela tôilè.
Stella eſtôillè.
Seta ſôiè.
Sericum ſôiè.
Serum ſôir.
Debeo,g-è dôi.
Directus , a, um, drôict. droictè.ſync.i
Tectum tôis,& tect.
Velum vôilè.
Vere vôirè.
Rex rôi.
Lex lôi.
Amabam âimôiè,
Videbam vôiôiè.
Legebam ligôiè,
Dormiebam dormôiè.
Amarem âimèrôiè,
Viderem vôirôiè,vel verrôiè
Legerem,lirôiè.ſyn.ge.
Dormirem dormirôiè.

Similiter in cæterorũ verborum præteritis imperfectis in-

dicatiui,& præſentibus ac præteritis imperfectis optatiui: in quibus e poſtremum ſuſtuliſſem (quòd illud nec ſecunda, nec tertia perſonæ ſingulares retinent: quum tamen à prima formandæ ſint, addendo ſ pro ſecũda,& t pro tertia: vt in verbo docemus) niſi altius in Gallorũ ſermone hæſiſſet. Sic habere, hauôir: & ita in infinitiuis ſecũdæ cõiugatiõis. Quid quod hæc diphthõgus pro e ſuppoſita Parrhiſiẽſibus adeò placuit, vt ipſarum quoque mutarũ voces in e deſinẽtes, per ôi Parrhiſienſes corruptè pronuntient, bôi, côi, dôi, g-ôi, pôi, tôi, pro be, ce, de, ge, pe, te: Quo minus mirum eſt Gallos pronomina môi tôi ſôi pronũtiare. Deſinant igitur Picardis, puritatẽ linguæ & antiquitatem integrius ſeruãntibus illudere Galli, quòd dicant mi, ti, ſi raro: & mè, tè, ſè, à mihi vel mi, tibi, ſibi, vel ti, ſi, analogia primæ perſonæ. Quanquam môi. tôi, ſôi, tolerabiliora ſint, & forte Græcanica, vt in pronomine oſtendimus. Neque poſthac in Normanos cauillentur, omnia hæc prædicta & conſimilia non per ôi, ſed per e pronuntiantes, telè, eſtellé, ſèè, ſer, dé, tect, velè, verè. rè, lé amée, &c. aimèrée, &c. Quam pronuntiationem velut poſtliminio reuerſam hodie audimus in ſermone accolarum huius vrbis, & incolarũ, atque adeò Parrhiſienſium. vt verum ſit Horatianum illud, Multa renaſcentur, quæ iam cecidere. Eſſe quid hoc dicam? pro ſtella, eſtôillè dicunt adhuc nonnulli. pro ſtellatus autem ſi quis eſtôillé, non eſtellé, pro aduėratus (ſic enim pro aſſerta re & affirmata loquũtur) au-ôiré, nõ au-eré: endôibté ab indebitatus, id eſt ære alieno oppreſſus, non endebté: ſôieté, non ſeeté, diminutiuũ à ſericũ pronuntiet, omnes riſu emori, & barbarum explodere.

ευς Græci in εος mutant, & Latini eûs in ëi. vt, E in eu
ὁ ὀρφεὺς τοῦ ὀρφέος: hic Orpheûs Orphëi 8
ὁ πηλεὺς τοῦ πηλέος: hic Peleus Pelei &c. id gen⁹ ſimiliter.
Quinetiam nominatiuus horum nominum in ευς vel εος

Græcis & in eûs vel eùs Latinis maxime poetis exeunt.
Huc pertinet quòd multa eorum quæ Græci in ευς, & Latini in eûs terminant, ipſi etiam Latini in es finiunt, vt
ἀχιλλεὺς, Achilleûs, Achilles.
ὀδυσσεὺς, Odiſſeûs, Vlyſſes.
Περσεὺς, Perſeûs, Perſes.
Magna igitur eſt ευς vel eû cum e affinitas.
Ob id e in eû Galli interdum tranſmutant, vt
Debitus, a, um, deû, deûe.
Debitum, Deû, vel deût, vel debtè.
Debitè, deûement.
Receptus, a, um, receûpt, receûptè, vel recut.
Receptus, us, receûptè.
Conceptus, a, um, conceûpt, conceûptè, vel concut.

eû in u — eû in u. poſtea in V. 9.

I in a — I apud Latinos in a tranſit, vt

Siquis ſiqua
Paulus, a, um, pauli, inuſitatum à quo paulatim
Fruſtillum fruſtilli, fruſtillatim
Velum veli, velatus.
Pilum pili, pilatus.
Pero peronis peroni, peronatus.
Populus populi, popularis.
Singulus, a, um, ſinguli, ſingularis.
Genus, generis, generi, generatim.
Rex regis, regi, regalis.
Vox vocis, voci, vocalis.
Mors mortis, morti, mortalis.
Nix niuis niui, niualis.

Sic nos aliquando i in a vertimus, vt
Lingua languè.
Lignum lagnè
Sauluagè, In ſyluis agens.
Lineum, id eſt ex lino textum, lingè Galli, epentheſi. g.
Lange picardi, pro infantium iiuolucro.
Excipere excàper, id eſt euadere, a primitiui repetito: & excepter, à frequentatiuo exceptare.

I in e — I in e mutant ſæpe Latini, vt
2

Docti docte.
Fortis forte.
Sapiens,tis,ti,ſapienter.
Tutus,a,um,tuti,tutela.
Crudus,crudi,crudelis.
Carduus,cardui,carduelis.
Patruus,patrui,patruelis.
Cliens,tis,ti,clientela.
Προοίμιον,prooemion,& quoties ex οι, oe faciunt.

Galli ſimiliter i in e plerunque conuertunt, veluti,

Littera lettrè
Triſtitia triſtecè
Lætitia liecè, aut metath.i.
Prophetiſſa,propheteſſè.
Miſſa meſſè.
Mittere mettrè.
Miſſus,us. mes de tablè.
Epiſcopus eueſque, P. 2. apoc. pus.
Vitulus,vel, Pic.veau.Gal. ſync.tu.
Circulus cerclè,ſync.cu
Veſtimentum veſtèment.
Pauimentum pauèment.
In præpoſitio, en: & omnia propè ab ea compoſita, vt
Infans infantis enfant.
Inflare enfler. Sed
Incitare inciter,& alia quædam ſuis locis in Etymologico ſcribenda.

I in o Latini perſæpe mutarunt,vt — I in o 3

Pater,tris,tri,patronus.
Mater,tris,tri,matrona.
Filius,filii,filiolus,&c.
Olli,ollis,pro illi,illis.
Saxum ſaxi, ſaxoſus, & alia propè infinita.

I in u verſum à Latinis paſſim reperimus,vt — I in u 4

Rapio rapui.
Aperio aperui.

Carnufex, lubens,optumus, maxumus &c. antiqui dixerunt. nunc per i enuntiamus. Priſc. Duo autē poſtrema per i ſcripta primū C. Cæſaris inſcriptione docet Fabius. Cauſa autē cur per u hæc protulerunt,fuit,quod u in illis ſonum quendam medium inter u & i obtinebat. Eraſmus in dialogo de recta pronuntiatione.

I in o an mutemus,exempla in promptu non habeo.
I autem in u interdum vertimus.vt,

Etiã pro digiti munimento contra acum.

Pilus pôil.
Vicinus, a, um, vôiſcin, vôiſcinè.
Strictus, a, um, eſtrôict, eſtrôictè.
Niger, a, um, nôir, nôirè.
Vitrum vôirrè.
Pirum pôirè
Piſum pôis
Pix pôis. & inde pôiſſard, id eſt fur. & Pôiſſer, id eſt furari. vel à πίσσα, id eſt pix.
Piſcis pôiſcon.
Ligeris flu. Lôirè.
Vicem vice, &c. fôis. V. 14.
Piper pôiu-rè. P. 2.
Siligo ſôilè. vel potius à ſecale ſeglè Gall.
Fides fôi.
Bibere bôirè. ſync. be.

Vel potius i in e, vèè, éſè, Pontéſè, Francès, èlé, dé (quo nomine etiam Picardi munimentum illud digiti foraminulentum vocant) pel, vèčin, eſtrect, ner, verrè, perè (à quo Galli omnes pyracium peré, non pôiré dicunt) &c. cũ Normanis. Quorum e Galli poſtea in ſuum ôi peruerterunt. Etiam ſi in agro Parrhiſienſi & Parrhiſiis quoque vèè, éſè, Pôtéſè &c. pronũtiari quotidie audiũtur. & par ma fé verè. Eos autem in errorem induxit, ſonorum e & ôi affinitas.

I & e affinitatem diximus maximam. Quare neminẽ mirari oportet ſi vt e, ita i in eû & eî quãdoque mutamus, vt I in eû 8
Viſus, a, um, veû veûè.
Viſus, us, veûè.
Mirabile meruêilè, ſync. a, B. 1, Vnde edmerueîler, id eſt admirari. I in eî 9
Vigilia veîle, ſyn. gi. Vnde euigilare, eueîler actiuũ nobis.
Trau-eîl, trau-eîler, id eſt fatigatio & fatigare, vel rei cuipiã diligentẽ operam dare. à tranſvigilia tranſuigilare. Nam
Vigilare leue eſt, peruigilare graue, Mart.

O Latini in a interim vertunt, vt O in a 1
Amo amaui
Creo creaui. ita in cæteris ferè primæ coniugationis.

Similiter etiam Galli nonnunquam o in a commutant vt,
Babylon vrbs, babylard. Octoginta octantè.
Domina damè, ſync. in. Damôiſelle à domiſella.
Niſi à Δάμαρ, id eſt vxor, fieri malis.

O in e 2 — O Latinis in e interdum tranſit. vt

γόνυ genu	Queror querela.
πούς pes	Bonus bene.

Tutor tutela. vel à tuti.
Vortex vorſus, quæ Vertex, verſus o in e Scipio Aphricanus primo vertiſſe dicitur. Fabius lib. primo cap. 13.
O etiam Gallis in e mutatur. vt

Ego g-è, potius quàm i-e	Formago Gaza, formagè.
Homo homè.	Flerer vel fleûrer, id eſt adorare, à florere.
Virgo viergè.	Cubo, g-è couchè. B. 8.
Amo aîmè.	
Imago imagè.	

& ita in reliquis propè verbis primæ coniugationis.

O in i 3 — O Latinis ſæpe in i permutatur. vt

Homo hominis.	Homo homicida.
Virgo virginis.	Peto petiui.

O in i ſiquando Galli vertunt, exempla impræſentiarum mihi nulla occurrunt.

O in u 4 — O Latini tum in Græcis, tum ſuis vocibus ſæpe in u verterunt: contra, u nonnunquam in o in ſuis tamen dictionibus. vt

Robor olim: nunc robur	Hoc huc, illoc illuc.
Ebor olim: nunc ebur	Homo homulus.
Tremo tremui.	Latro latrunculus. &c. ferè in o formantia diminutiuum.
Cubo cubui.	
Sero ſerui.	
Gemo gemui.	

Græca quoque propè infinita tertiæ declinationis, & quar-

tæ, Latini ſua fecerunt, o vel ω in u vocale verſo, vt

κῦρος Cyrus.	ἴλιον, Ilion & Ilium.
κύπρος Cyprus.	τροφεῖον tropheum.
βόλβος bulbus.	ἀνδρογεὼς Androgeüs. Ad-hæc, à
βόμβος bombus.	
πέλαγος pelagus.	πορφύρα purpura.

Vetuſtiſſimi etiam gungrũ, huminem, funtes, frundes, per u dixerunt. In quibus Lucretius, Fretu, Acherunte, pro freto, acheronte, dixit. Hæc verò quaſi ruſtico more dicta repudiantes, per o nunc pronuntiamus. Priſcianus. O enim & u inuicem permutatæ ſunt, vt Hecoba, nox, pro Hecuba, nux: Culchides, Pulyxena, pro Colchides, Polyxena, ſcriberentur. Ac ne in Græcis id tantum notetur, dederont, & probaueront: ſic vt ὀδυσσεὺς (quem ὀυλυσσία fecerũt AEoles) ad Vlyſſem deductus eſt. Fabius libri primi capite ſexto.

Quin & aliquot Italiæ ciuitates, præſertim Vmbri & Tuſci, o carentes, eius loco, u ponebant. Plinius. Contrà, o, non u multis Italiæ populis in vſu erat. Vnde Romanorum vetuſtiſſimi dictiones multas per o pro u vſurpabãt, teſte Papyriano de orthographia: vt poblicum, polchrũ, colpam, Hercolem, volgos, ſeruos, Dauos: pro, publicũ, pulchrum, culpam, Herculem, vulgus, ſeruus, Dauus. Priſc. Sont etiã & dicont & ſimilia, quàm ſunt, dicunt, ſcribere maluit antiquitas. Eraſmus.

O etiam Gallis in u non raro tranſit. vt βόσκον buſcè: & bôis. & à lignum lagnè.

Membroſus membru.	Ventroſus ventru.
Carnoſus cãrnu.	Ramoſus ramu.
Oſſoſus oſſu.	Folioſus fèulu.
Guloſus goûlu.	Branchu à brachioſus.

Sic patu.& ſimilia, ſed illud magis à patulus eſt.

Téſtu à teſtoſus pro capitoſo & ceruicoſo. Caput enim Galli ćef vel ćeph. A. 1. P. 3. vel à κεφαλὴ: & ſæpius teſtè à teſta.

G-oûflu à genoſus pro buccoſo: vel á genarum inflatione.

Labioſus lipu, A. 2. B. 4. vel lippu, vitio oculis proprio ad labra traducto. qualiter fauces fame lippire dixit Plautus. Vel potius lypu à λυπη, id eſt triſtitia, quæ pueros plorabundos facit labioſos. Vnde faire la lypè, pro triſtari, & labra exerere Galli dicunt.

Contrà item u in o Galli perſæpe conuertunt, vt

Mundus mondè.
Fundus fond.
Fundum fond.
Funda fondè.
Fundare fonder.
Summa ſommè.
Moſcus muſc.
Sumus ſomès,
Sunt ſont.
Amamus amons.
Dormimus dormons.
Amabamus améons.

Amauerimus, pro amabimus, amèrons.
Amaremus amèrèons.
Amamus amèons. V. 8. & rurſus Ou in on. Et ſimiliter in ſimilibus perſonis & temporibus aliarum coniugationum. Sed præſens primæ, & præteritum imperfectum etiam aliarum coniugationum, in A. 1, aliter poſſe formari diximus.

Similiter Latini o pro ου ſuppoſuerunt. quemadmodum contrà Græci ου pro o, vt

βοῦς bos
ὄρος ὄυρος
κολεός κουλεός.
βούλομαι volo

O in oû O quia cognatione magna cum u iunctum eſt (vti nunc
5 docuimus) & u in ou perſæpe tranſit: & contrà ou in u: quo fit vt Græci ου diphthongum per u noſtrum pronuntient: o etiam vti u in oû ſæpe à Gallis mutatur, vt

παντόφιλος pantoûflè: pantophyla, Grapaldus.
σόρβορος, id eſt, cœnũ boûrbè
Rota roûè, Gal. reûè Pic.
Totus, a, um, toût toûtè.
Coluber coûluu-rè.
Moles moûlè, ligni craſſioris menſura.
Color coûleûr.
Labor laboûr & labeûr.
Amor amoûr.
Pollex pollicis poûlcè.
Nos noûs.
Vos voûs.
Mori, moûri vel moûrir.
Pro poûr, meta. r. In cõpoſi. nũc pro, nũc pour, nũc prou, vt profundus profond.
Proportio proportion.
Prouidere poûrueoîr, proûueoîr.
Plorare ploûrer.
Probare proûuer. B. r.
Probum proû, id eſt, multũ
Morari demoûrer.
Florere floûrir.

Quoniã item magna fuit o cũ e cognatio, vt vna pro altera ſupponeretur, veluti in ſecors ſocórs, vertex vortex, veſter voſter probauimus, o vt e in eũ Galli paſſim mutauerũt, vt — O in eũ 6

Hora heûrè & heûr. Inde heûreus, id eſt fœlix ab horoſus,
ὀργίλος, id eſt, iracundus orgileûs.
Mora demeûrè.
Mola meûlè.
Nodus, id eſt neû.
Modus meû & modè.
Illud, de verborũ modis: hoc, de agendi aliquid certa ratione & geſtu ac motu.
Coquus ceû & cuiſinier, à coquinarius. C.4.
Oculus eûl, ſyn. eu. vnde aueûclè, vel aueûglè ſyn. u, id eſt, cæcus, ab a particula priuãte, vbi u explet hiatum, vt in ipſa littera mox dicemus.
Nouus & nouem, neûf.
Prob9, a, um, preûd, preûdè. Hinc preûd home, preûdè femè: preû voûs facèt, id eſt bonũ. Les doucès preûs.
Ouum eûf.
Morum meûrè.
Folium feûlè.
Solus, a, um, ſeûl, ſeûlè.
Cor ceûr. quod etiam à choris eſt, ſed alia ſignifie.

Soror ſeũr.
Labor labeũr.
Sapor ſau-eũr. P. 2.
Vapor vapeũr.
Languor langueũr.
Dolor doũleũ r & deũl. pro luctu & moleſtia.
Signeũr à ſignator, ſyn. at pro domino.
Lector lecteũ r.
Doctor docteũ r, & propè infinita in or verbalia. Sed Pictor pinctrè, metath. r & o, vt arbor arbrè: paſtor paſtrè, Narbonenſes.
Sartor ſartrè, Narbonenſes.
Flos floris, fleũr, & flerer pro odorare. Sed floũrir, id eſt, flores emittere.
Mores meũrs.
Nepos neu-eũ. P. 2.
Bos bouis beũf.
Cos cotis ceũt.
Opus operis eũ u-re, P. 2.
Poſſum, g-è peũ, vel peũs, vel puis. O. 9.
Dolet mihi, il me deũlt
Volo, g-è veũl.
Morior g-è meũr.
Odioſus, a, ũ, odieũs odieũſè
Ambitioſus, a, um, ambitieũs ambitieũſè.
Vanteũs, id eſt, iactabundus à ventoſus.
Heũreũs, id eſt fœlix, ab horoſus.
Vinoſus vineũs.
Seditioſus, a, um, ſeditieũs.
Iniurioſus iniurieũs. Et alia in oſus innumerabilia de quibus rurſum in canone 18. Ad quorum imitationẽ Gallorum vulgus, velut ab illorum in or datiuis etiã alia formarunt.
Langoũreũs, à langoroſus.
Amoũreũs, ab amoroſus.
Laboreũs à laborioſus. Sed Laboũreũr, id eſt, agricola à laborator, ſyn. at
Quæ per x odieũx, ambitieũx, &c. Gallorũ vulgus præter vllã rationem ſcribit, quũ tamen videat fœminina horum fieri (vt in adiectiuis ferè cæteris in conſonantẽ deſinentibus) addendo è maſculino, odieũſè, ambitieũſè, vanteũſè, heũreũſè, vineũſè.

Præterea vides in multis horum, o cum vulgo non eſſe ſcribendũ, dicendo, coeũr, ſoeũr, oeũf, & alia quædã: aut in omnibus id ſeruandum eũ diphthongi integræ epẽtheſi.

vel excuſatio ratione firmãda: quæ qualis eſſe poſſit, quũ ex trib⁹ vocalib⁹ ſyllaba fieri nequeat, niſi aliqua officio cõſonãtis fungatur, vt in i-ôur id eſt dies u-ôus. i. vos. Vides præterea o in quibuſdã verti in eü & ôu, interdũ cũ diſcrimine ſignificationis, interdum nulla omnino differẽtia.

O aſſumpta i, in diphthongum ôi apud Gallos nonnunquã tranſit, vt βόσκον bôis Gal. Pic. bos, Flandri purius boſc, pro ligno & ſylua. Scribit enim Lãdin⁹ in verſũ illũ Virg. In nemus ire parant, βόσκον Hetruſcis ſignificare ſyluã, à βόσκω, id eſt paſco (vnde & προβοσκὶς naris elephanti, ἐλαβό βοσκος hærba Dioſcoridi) vt à νέμω, id eſt, paſco, nemus. Bòis autẽ, ſoluta diphth. Gallis: ¡Picardis bôis buxus eſt. O in ôi 7

ôi autem pro o, & quandoque pro i omnes Galli recipiunt. pro e autẽ Normani & agri Parrhiſienſis homines, atque adeò Parrhiſienſium non pauci reſpuunt. Oi in œ, & cõtrà 8

ôi diphthongum in Græcis dictionibus, Latini in ſuam œ tranſmutant, vt

Σόλοι, ſolœ diſſyllabum.

Κοινὸς, ἡ, ὸν, id eſt communis. à quo cœna.

Κοινόβιον, id eſt communis vita, cœnobium.

Galli contrà œ in ôi nonnunquam conuertunt, vt

Pœna pôinè. Fœnum fôin, & inde Fôine. i. muſtela fœnaria, quòd in fœno verſari gaudeat.

Germanam admodum cognationem inter o & u eſſe, prius abundè probauimus, quo minus mirum eſt o, veluti u in ui apud Gallos aliquoties diſſolui, vt O in ui, & cõtrà. 9

Coxa cuiſcè, & inde diminutiuum cuiſcot.
Corium cuir, & inde cüiracè à coriaceũ à quo & coriacè adiect. pro duro & infracto.
Oſtium üis. Sed.
Hodie hüi.

Octo üict
Oſtreum üiſtrè.
Oleum üilè.
Cotoneum cüin, Pic. côuin, Gal. ſyn. to.
Nox noctis, nüict. vel à νὺξ νυκτός, id eſt, nox.

Nocere nuire.
Coquere cuirè
Coquina cuiċinè. C. 4. vnde cuiċinier à coquinarius, id eſt coquus.
Poſſum, g-è puis, vel pēu. & inde puiſſant, puiſſancè quaſi à poſſens poſſentia, pro potens potentia.
Poſt puiſt.
Poſtquam puiſtquè.
Depuiſt à depoſt.

Contrà ui in o interdum vertimus, vt

Fluitare floter, vnde flos pro cōgerie aquarum, & flotè pro numeroſa multitudine, præſertim nauiū & pro ipſa fluitatione.

V in a 1 V apud Latinos tranſit in a in declinatione nominum per genera. Priſc. vt Mundus munda, Doctus docta, Dominus domina, Seruus ſerua.

V in e 2 V Latinis in e mutatur, vt

Sidus ſideris
Iuro, peiero, deiero.

Auger augeratus pro augur auguratus olim, Priſc.

Sic Galli u in e vertunt perſæpe in nominibus ſecundæ declinationis in us & um deſinentibus, & in nominibus quartæ, vt

Circulus cerclè, ſyn. u prioris.
Mundus mondè
Velum vôilè.
Seculum ſeclè
Stabulum etablè
Textus textè.
Auditus aûiè.
Viſus vêuè. & alia permulta de quibus paſſim & initio Etymologici.

V in i 3 V in i mutant ſæpe Latini compoſitione & declinatione, vt

Arcus arcitenens
Cornu, corniger & cornicè.
Telum teli.
Nodus nodi.

Similiter & Galli u quandoque in i permutant, vt

Ebur olim eburis, nunc eboris, iu-irè vel iu-ôirè.

Pungere pincer, Inde pincè pro forcipe, & pinċon auis, & punctura duobus velut forcipe facta.

V in o 4 V in o à Latinis ſæpe mutatum eſt, & contrà, quemadmo-

dum ſuprà in o abunde diximus. vt

Nemus nemoris
Ebur eboris.
Lepus leporis.
Robur roboris

Quæ mutatio apud Gallos frequens quoque eſt, vt
Mundus mondè: ſumma ſommè, &c. in O prædicta.

Quæ vocales affinitate licet iunctæ ſint, quum tamē inuicē tranſeunt, proprius cuique ſonus eſt ſeruandus, vt quem habet ſonum o vel purum vel cū cōſonante, eundem ante m & n in eadē ſyllaba retineat. Quomodo de u ſentiendum omnino ipſe exiſtimo.

V vocale in u-cōſonum apud Latinos interdum vertitur, vt V in u. 5

ναύτης, id eſt naûta nauita.
ναῦς nauis.
Gaudeo gauiſus.
Tenuiâ quadriſyllabum.
Tenu-ia triſyllabum.
Genua triſyllabum: genu-a diſſyllabum. ſed hæc poetarum.

V in u-conſonum etiam apud Gallos commutatur, vt

Ianuarius Ianu-ier.
Februarius feru-ier, ſync. b. vel Freu-ier metath. r. aut feu-rier ſync. u B. 13
Tenuis tenu-è.
Tenuare tenu-ir vulgo
Tenu-rè tenu-rir epen. r.

Contrà u-conſonum tranſit in u vocale Latinis. vt u- in u 6

Caueo cautum.
Faueo fautum.
Auis auceps.
Soluo ſolutum.
Voluo volutum.
Et in eadem voce apud poetas per diæreſin Sylu-æ diſſyllabum, Sylüæ triſſyl. Horat. vt
Inu-idia quadriſyllabum: inüidia pentaſyl. Terent.
Solu-i diſſyl. Solüi triſſyl. Catullus.
Volu-i diſſyl. volüi triſſyl. Ouidius. à volu-o. & tempora alia horum verborū ſimiliter.

Sic apud Gallos u-conſonum fit vocale. vt

Clauus claû vel cloû.
Vouere voûer.
Pauor paûr vel poûr, vel paûoûr.

Cauere ĉaûer
Auicella aûcel, vel ocel Pic.
Auceâu vel eceâu, vel
oûeau Galli.

V pro y 7 υ Græcorum, u Gallico & Latino reſpondet, vel ipſa teſte figura. Argumentum eſt quòd in vſurpandis Græcorum vocibus veteres υ Græcum vertũt in u Latinum. Præterea loco ipſius u, Galli ſæpe o ſuſtituunt, vt

βύρσα, id eſt, corium, burſa, boûrſe.
τύμβος tumba tombè. inde
Tûmber, id eſt cadere. tûm
bereäu, id eſt benna benel
à diminutiuo bennella.

ὗς ſus, accentu aſpero in ſ verſo, vt docet Gellius. Hinc hoû Picardi porcum vocant, & porcos abigentes, velut Galli meretrices hoû hoû ingeminant, vt Galli ſou à ſus. quo nomine etiam pedes porcinos conditos appellant.

πορφύρα purpura, pôurpè. color & morbus peſtilens.

Sic μῦς mus, & muſculus.

μαρσύπιον marſupium.

σύλλας ſulla.

ἀφύ vel ἀφύα apua.

πύξος buxus.

θύειν, id eſt mactare, tuer.

υ Græcum igitur Galli ſolum vocibus Græcis per υ ſcriptis adhibeant: & ami, rôi, lôi &c. ſcribant, non amy, roy, loy.

V in oû 8 Latini ου diphthõgum Græcam, per u vel u-, mutant & pronuntiant. vt μοῦσα muſa, οὐαὶ væ.

Latini autem veteres u productum per ou ſcribere ſolebãt in ſuis dictionibus, vt ſonus ſyllabæ eſſe vegetior. vt loûmen, floûmen, noûmen, pro lumen, flumen, numen. Eraſmus.

Galli etiam u, quemadmodum o, in oû perſæpe in Latinis quoque dictionibus in vſum ſuum transformandis ſem-

per mutant, vt,

Pulla poûllè

Culter coûltrè metath. r

Cultellus coûltel Pic. coûlteaû Gal.

Bucca boûcè. Inde tamen bucquer, id eſt pulſare, & huccer pro appellare.

Curia coûr. vel à cors cortis coûrt.

Curtus, a, um, coûrt, coûrtè

Subitus, a, um, ſoûbit, ſoûbitè.

Surdus, a, um, ſoûrd, ſoûrdè

Coûroûſcer, à coruſcare, id eſt iraſci. Ratio in Etymologico.

Surgere ſoûrdrè.

Bullire boûllir.

Nutrire noûrrir.

Catoûler à catulire, id eſt titillare. per metaphoram à canibus libidinis prurītu incitatis.

Sub ſoûb. & in compoſitione.

Turba toûrbè, & toûrpè, vel troûpè, meta. r. vnde turbella troûpeaû: & trop pro nimis & abundè.

Muſcus moûſcè.

Boûrg à burgus, id eſt vicus vel pagus. Vnde faûs boûrgs, id eſt fictus, à vici vrbani imitatione.

Furnus foûr.

Genu, geniculum, genoûl ſync. u.

Fœniculus vel fœniculum, Fenoûl. ſyn. u

Subtilis, ſubtile, ſoûbtil, ſoubtilè.

Fullo foûllon, à quo verbū foûller etiam pro peſſundare.

V veluti o, à Gallis in ôi interdum tranſit. vt — V in ôi 10

Nux nôis.

Nucula, nôiſetè à nôis.

Vngere, ôindrè.

Iungere i-ôindrè.

Crux crôis.

Cruciare crôicer: vel à crôis crôiſer.

Pungere pôindrè.

Punctum pôinct.

V in cû Galli quoque mutant, & contrá. vt — V in cû 9

Fluuius fleũu-è, coluber couleũu-rè vel coũluu-rè.
Et contrà cũ in u,
ῥεῦμα rumè. & inde enrumé ab inreũmatus. Sæpiꝰ enroũè.
V. 8. derumé.

V in ui 11 V vocale, ſicut o, Galli ſæpe in ùi ſyllabas mutant, aſſumpto i.

Puteus puis. Vnde puiſer, id eſt haurire. expuiſer, id eſt exhaurire.

Cuneus cuin. Pic. coũin Gal. & inde coũiner, id eſt feriendo intrudere coũinèè, id eſt aſcia, à cuneata. Illud etiam à cotoneum duximus.

Sum, g-è ſui.

Ducere duirè.

Conducere condûirè &c. à duco.

Lucere lùire.

Deſtruere deſtruirè.

Inſtruere, inſtruirè, &c. à ſtruo.

Niſi in his e in i mutatum malis dicere. Quæ tamen mutatio, e in i, in themate eſſe nequit, dicimus enim

Duco, g-è dùi.

Luceo, g-è lùi.

Deſtruo, g-è deſtrùi

V vocale interponunt Latini in dictionibus Græcis inter κ λ & κ μ vt

ἡρακλῆς Hercules, ſync. a

ἀσκληπιὸς AEſculapius.

ἀλκμήνα Alcumena.

ἀλκμάνωρ Alcumenon

V & u interiectum 12 u-quoque conſonans Græcis dictionibus Latini interponunt explendi hiatus gratia, vt

ὄις ouis.

ὠὸρ ouum.

βοὺς βοὸς bouis.

Δᾶος Dauus.

ἀργεῖος α, ορ, Argiuus, a, um

Et b, c, d; in comburo, ſicubi, redeo, quomodo Græci in ἀνόδυνος, ἀνόμοιομερὴς, & in quibuſdam aliis.
Id enim neutri eſt perpetuum. Illi enim præco, deuro, hi ἄκται, ἀκατος, ἄκατος.

Sic & Galli nõnunquam u-conſono & quibuſdam aliis explent hiatum, vt

Deu-ant pro deant, à deante pro ante.

Auant, ab adante, id eſt, in anteriora. Sed cum ad ſæpe in au tranſeat, poteſt in hoc videri u vocalis ſolum in conſonantem tranſire. Aueūglè, ab a, id eſt, ſine, & oculus ēul, eûclè, aut cûglè.

Deens à deintus.

Ma tantè, pro ma antè ab amita.

Ma taîè, pro ma aîè ab auia ſyn. u.

Dearmare, deſarmer.

u-conſonum Latinis in b, interdum vertitur, vt u-in b

Cælebs à cæleſtium vita. 13

Quin & Græci ϐ per u- conſonum pronuntiant: quúmque u noſtrum conſonans quo reddant non habeant, recentiores in eius locū abutuntur ϐ, & aliquando ου, ſiquando coguntur noſtra ſuis literis ſcribere, vt Valentinus ϐαλεντῖνος, ὀυαλεντῖνος, pentaſyllabum. Eraſ.

Similiter Galli u-conſonum in b interdum mutant, vt

Curuus, a, um, coûrbè.

Curuare coûrber.

Contrà, b in u vocale, euphoniæ cauſa, vt B in u

Aufero pro abfero.

Vaſcones autem & b in u- conſonum, & u- conſonum in b ſolentes commutant in Latinis & Gallicis dictionibus, vt viuere pro bibere: & contrà. binum pro vinū, & bin pro vin, & contrà: veaû pro beaû, id eſt bellus. & beaû, pro veaû, id eſt vitulus.

u-conſonans, f digamma AEolicum, ph, cognatione ſoni, affines ſunt. Sed f non fixis labris quomodo ph pronuntiandū: atque hoc ſolū intereſt. Græci ob id pro noſtro f, vtcunque ſonant ph. Adde quod u-conſonum eandem ſemper vim apud Latinos habuit, quam f digamma apud u-in f

AEoles,quod adeò verũ eſt, vt u- conſonũ pro f digã ma AEcolico ponatur. Priſc. Quin & in ſeru-us & u-ulgus digamma AEolicũ deſyderatur. Fabius. De u-,f,p,ph, & b cognatione,mox in b,plura audies.

Galli etiam ſæpe u-conſonum vertũt in f,& contrà f,in u, in fine dictionis,quando pro genere fœminino è addendum eſt,rurſus in u-conſonum conuertunt,vt

Ouum euf.
Neruus nerf.
Ceruus cerf.
Cerua ceru-è.
Seruus ſerf.
Serua ſeru-è.
Viuus, a,um,vif,viu-è.
Natiuus,a,um,natif,natiu-è.
& cætera ferme in iuus.
Breuis breue, bref,brieu-è.
Grauis graue,gref,greu-è.

Vicem vice vices,fôis
Clauis clef.
Bos bouis beuf.
Saluus,a,um,ſaûf, ſaûu-è.

V in n — V in n Galli vertunt in

18 Pauo pan,Paua paneſſe,Rubus roûcè,V.8.B.8. & deinde roncè.

N in u — Sæpius autem cõtrà,n,in u. Sibi enim u & n vel ipſa teſte figura reſpondent,vt

Conſtare coûſter.
Coûſtancè & coûſt,id eſt,ſumptus,à conſtantia.
Sed conſtans conſtant,id eſt,perſeuerans.
Conſtantia conſtancè,id eſt,perſeuerancè.
Tangere toûcer & tencer,id eſt iurgare.
Louu-if,id eſt vorax,à lupinus. P.2.
Douarium doûaîrè,id eſt,dos.
Doûarierè & doûai-erè,
ſyn.r,& I.5.à donariaria.
Accoûſtrer ab acconſternere.

Accoûſtrement ab acconſternimentum.
Conſuere côuſdrè. vel coûdrè. D. 10.
Coûturè à conſutura, ſyn. ſu.
Conſuetudo coûtumè, ſyn. ſue. & D. 7.
Sponſus eſpoûs.
Sponſa eſpoûſè.
Sponſare eſpoûſer.
Sponſalia eſpoûſalès.
Tonſare frequentatiuum à tondere, toûſer.
Conuentus côuu-ent, vel conu-ent.

HACTENVS de vocalium mutua cognatione. Nunc de conſonantium in ſe inuicem tranſitu & mutatione dicendum eſt.

B quoque in locum aliarum dedimus, vnde Byrrhus proprium, & bruges, & Belena, pro Pyrrhus, fruges, Helena. Necnon eadem b, fecit ex duello bellum. Fabius lib. primi cap. 6.

B in alias conſonãtes.

B inter p & ph vel f, G inter c & ch, D inter t & th, vt Græcis, ita Latinis mediæ ſunt pronuntiatione & poteſtate. Nec enim aſpiratione penitus carent, vt tenues c, p, t: nec eam habent plenam, vt aſperæ ch, ph, th: Sed in tenuibus fit palati pulſus exterior: in aſperis interior: in mediis, amborũ medius. Tanta autẽ earum eſt cognatio, vt inuicẽ pro ſe ſupponantur, vt ἄμφω ambo, πύξος buxus, πούπλικος, publicus, θρίαμβος triumphus, κυβερνῶ guberno, κώβιος gobius, χαῖρε, id eſt, ſalue. Cære vrbis nomen, φοινίκεον puniceum, πορφύρεον purpureũ. τὸ δέος id eſt, timor, à quo ὁ θεὸς, vnde nos deus deduxim⁹. Priſc. Quo factum eſt vt b, p, u-conſonum, & f, inuicem ſæpe tranſeãt (vnde ſebũ, ſepũ & ſeuũ Latini dixerunt) vti c, & g, vti etiã d & t, de quibus poſtea ſuo loco. Huc pertinet quod Græci β ſuũ per noſtrũ u-cõſonũ ſemper enũtiant, & iidem π poſt μ per β, vt πέμπω, πάμβο, λαμπάς, λαμβάς.

B in u- 1 B ſimiliter in u- conſonum Gallis perſæpe mutatur. vt

Faba feu-è.

Faber feu-rè, metath. r.

Libra liu-rè. fœm.

Liber liu-rè, maſc.

Taberna tau-ernè.

Caballus ĉeu-al.

Ibernũ, ſcilicet tẽpus iu-er, id eſt, hyems.

Febris fieu-rè.

Ebur eboris, iu-ôirè, vel iu-irè. E. 2.

Gubernare goû u-erner.

Scribebam g'-eſcriu-ôiè.

Debere deu-ôir.

Habere hau-ôir.

Cubare coûu-er, id eſt incubare.

Ebrius iu-rè.

Hinc vaſcones conſuetudinem ſumpſiſſe videntur pronuntiandi b per u-, & contrà, dicentes, viuit pro bibit, veaû pro beaû, & contrà, cæteráque ſimiliter.

B in u 2 B quoque in u vocale nonnunquam vertimus, vt

Debitus, a, um, deû, deûè.

Debite deûèment, debitum deût, & debtè. niſi E. 8. eſſe malis.

P in u- 3 P quoque in u- conſonum ſæpe mutant Galli.

Cupa cuu-è, vel coûpè, ſed ſignificatione diuerſa.

Cupella cuu-el, aut cuu-iel.

Ripa riu-è, vnde riu-er, calcei pars: riu-et verbũ ſerariorum, Riu-ierè, id eſt, fluui⁹, à riparia. Arriu-er, id eſt appellere.

Rapa rau-è.

Napus nau-et, diminutiuum.

Capillus cau-èil, Pic. & queu-eûl: ĉeu-eûl, Gal. hinc etiam ĉeu-el, id eſt, puluinus, qui à cubando quoque coûĉin dicitur. B. 8.

Piper pôiu-rè. Pauper paûu-rè, poûu-rè, pou-rè.

Cyprium æs vulgo cuprum cuiu-rè.

Sepelire enſeuèlir, protheſi in.

Cooperire coûu-rir & inde cooperculum coûu-erclè

Ceû-urechef, operculũ capitii, & velum capitis ſæpius mulieribus,

Aperire oûu-rir. pro au-rir vel aûu-rir, A.7.
Aprilis Au-ril.
Cupiſcere coûuoîſter, vel conuoîſter, V.15.
Sapere ſauôir, non cum ſc cum vulgo putante à ſcio naſci.
Recipere receu-ôir, &c. à capio. in quibus ne ſcribas b vel p ante u- cum vulgo Gallorum.
B in p Latini, & poſt eos Galli verterunt, vt — B in p 4
βαβαὶ papæ. Suppono pro ſubpono.
Similiter & Galli, vt
Turba toûrpè: & metath. r, troûpè, vnde diminutiuum
Turbella, toûrpel Pic, toûrpeaû & meta. r, troûpeaû Gal.
Turbo toûrpiè, & toûrpet diminutiuum: à quo
Toûrpier actiuum & neutrum à turbinare, id eſt, vertere vel verti.
Lambere laper. ſyn. m. hinc factum opinor, vt Germani b per p fermè pronuntient, dicentes bibo quaſi per p, pipo, & cætera ſimiliter.
P contrà in b, apud Latinos & Gallos, vt — P in b 5
πύξος buxus bois.
πύος pus boûè, υ in V. 8. quod etiam de luto dicimus.
Quin Græci π; poſt μ, per β pronuntiant, λαμπας, πεμπω, vt dixi. vt cōtrà Germani quidā p pro b, vt peſtia pro beſtia
Vlyſſipo vlyſſiponis Liſbonè, vrbs Luſitaniæ.
Gratianopolis Grenoblè, ſyn. tia. vrbs in Delphinatu præcipua.
Conſtantinopolis, Conſtantinoblè, vrbs ad Boſphorum Thracium.
Sed Neapolis Naplè, vrbs Campaniæ in Italia, p retinet.
Duplus, a, um, doûblè, etiam monetæ vilioris nomen.
Duplicare doûbler, à quo doûblurè à duplicatura.
B in f, Latinis & Gallis, vt — B in f 6
Sufficio pro ſubficio. Suffoco pro ſubfoco.
Trabs tref. Bubalus buflè ſyn. a.

Tuber, tufrè, & metath. r, trufè.
Sibilare ſifler, ſyn. i vel a.
Sifilare quod etiam dixerunt. Calep.

Ph in b p,f. 7 φ quoque in p, b, & f apud Latinos exit, & apud Gallos, vt
φάλαινα balæna.
στύφειν ſtipare eſtoûper.
ἀφύα apua, piſcis merlent vulgo.
φέρω fero.
Chriſtophorus Chriſtoflè.
φέρετρον feretrũ fiertrè ſyn. e
εἰσφέρειν inferre inferer.
γράφειν grafer, id eſt, inſculepre inſerere.
γραφεῖον graphium, grefè, id eſt, ſurculus inſititius, & ſcribæ officium quem inde grefier à graphiarius vocamus.
φήμη fama.

B in c 8 B etiam in c Latini vertunt & Galli, vt
Succedo pro ſubcedo.
Succumbo pro ſubcumbo.
Cubare coûcer & i-oûcer, & coûu-er. B. r. ſignificatione tamen diuerſa, de qua in Etymologico in verbis primæ cõiugationis. A b hoc accoûu-eter, à frequẽtatiuo accubitare, id eſt, obruere.
Cubile coûcè, & inde coucin pro puluino.
Rubus roûcè & roncè.

B in g 9 B in g Latini pariter & Galli vertunt, vt
Suggero pro ſubgero
Ruber, a, um, roûgè.
Rubere roûgir.
Rubor roûgeûr.
Cambire canger.
Rabies ragè, enrager, id eſt,
in rabiem efferari ab inrabiare.
Iubilare i-oûgler, id eſt, vitulari & hiſtrionicam exercere. Vide Etymologicon.

C in g 1 C in g Galli, Latinorum exemplo, vertunt, vt
κυβερνῶ guberno.
κόμμι gummi.
Secco ſecas, ſegmentũ, Quadringenti, Quingenti pro Qua-

drincenti, Quincenti.

Quid quod in quibuſdã Latini c ſcribunt: g pronuntiant? vt Cneus, Caius, Lycurgus, Amurca. Acer acris âigre. Inde vinũ acre vin âigrè, etiam ſi ſapor acer alius multo medicis eſt quàm acidus is qui in aceto percipitur.

Alacer, is, e, alâigrè.

Calix, icis, gãlicè.

Acuere aguiſer à frequentatiuo acutare.

Acutus, a, um, agu aguè.

Macer, a, um, mâigrè, & inde diminutiuum mâigret, mâigretè, id eſt macellus, a, ûm.

Acus aguilè u liqueſcente, vel aguilè u vocali, ab acicula ſyn. ci. diminutiuo voce ſcilicet & terminatione, non etiã ſignificatione. Valla.

Ficus figè fructus, Ficus arbor figier à ficarium vt cætera ferè arborum de quibus poſtea in canonibus.

Iudex iudicis i-ugè, iudicare i-uger ſyn. di. ſic Vindex vindicis vengè: vindicare venger. vnde veng-ancè, id eſt, vindicta à vindicantia.

Medicus megè ſyn. di, & medecin à medicinus.

Verecundia vergunnè.

Locus, logè, logi, lieu.

Nois muſgetè, à Muſcata nux, id eſt vnguentaria.

Locare loger, loûer, locer, id eſt, vacillare: de quibus in Etymologico, in verbis primæ coniugationis.

Callus, gallè, etiam pro ſcabie, Galler, id eſt ſcabere, & verberare. Galland, id eſt, inſignis in vtranque partem.

G contrà in c, Galli mutant interdum, vt Latini in Rego rector, pingo pictor, Tingo tinctum, &c. G in c a

Mungere moûcer

Tangere toûcer & tencer.

Gingiua genciu-è.

Pungere pincer. & inde pincè, id eſt, forceps, & pinçon pro punctura duorum contrà ſe nitentium: & auis nomen.

C in qu C in qu, propter dictam prius affinitatẽ inter c, qu, trãſit, vt

3 Naſci naſquir & naiſtrè
Coquus queû.
Bellicus, a, um, belliquè
Veſci veſquir. id eſt, viuere.

Platonicus, a, ũ, platoniquè
Hiſtoricus, a, um, hiſtoriquè, &c.

Huc pertinet quod qu, pro c, veteres dixerunt, vt quur, quoi, pro cur, cui.

Mirum cur maiores noſtri ſyllabam ca, principium dictionis & finẽ, in cè ferè mutarint: ſed in què mutarint cus, ca, cum, finem dictionis, vt

Caballus cͪeual.
Caminus cͪeminee.
Camiſia, Calep. cͪemiſè.
Vacca vacͪe, ſyn. c.
Bucca boûcͪè, ſyn. c.
Pertica percͪè.
Planca plancͪè.
Muſca moûſcͪè.

Muſcus etiam moûſcè.
Peccatum, peccẽ. ſed bibliotheca bibliothequè.
Muſica muſiquè.
Platonicus, a, ũ, platoniquè.
Publicus, a, um, publiquè.
Bellicus, a, um, belliquè.
Pacificus, a, um, pacifiquè.

qu in c Contrà qu in c, Galli mutant, vt

4 Coquina cuiſinè. O. 9, & inde cuiſinier à coquinarius. vnde & coquin, homo ſtolidus, & petax.

Quinque cinc, non cinq: quia q ſine u, nunquam ponitur in dictione integra.

Appropinquare approcer. ſyn. pin.

ch in g, qu. c. t. χ, & ch, in g, & in qu, & in c, & in t.

ἄγχω ango. vnde anguſtia angoûſcè, C. 5.

5 ἀγχόνη angina, anginè: vulgo ſquinanciè, à κυνάγχη vel συνάγχη

Concha coquè. Conchula coquilè, ſyn. n.

σχολὴ ſchola, eſcolè. χορός chorus cͧeur. χορδὴ chorda, cordè

τρόχος, trot: & inde troter, id eſt currere.

Canthus gãtè. Rhodanus Ronè. Aliquãdo retinemus h, vt Charus cher, Charitas charitè, χαῖρον cherè.

C cum t affinitatem, præter iam dicta, teſtatur Latinorum conſuetudo, qui ti, ſequēte vocali, per ci ferè pronuntiāt, vt quatio, iuſtitia, quæ quacio iuſticia pronuntiāt, & alia id genus eodem modo: niſi quæ pauca Latini exceperūt. Adhæc poſco paſtum, creſco cretum, noſco notum, c in t mutant, Priſc. C in t 6

Galli ſimiliter c in t, & contrà, ſæpe commutant. vt

Côuu-ôiſter primum, deinde conu-ôiſter. V. 15.

Paſcere paiſtrè. & Repaiſtrè. à repaſcere.

Creſcere crôiſtre.

Decreſcere decrôiſtrè.

Benedicere benitre. pro beni- cre. ſync. d.

Cognoſcerè cognôiſtrè.

Naſci nâiſtrè, epenth. r. vel q. à naſceri. & naſquir. C. 3.

T contrà in c verterunt, & in ch.

Iuſtitia iuſticè.

Malitia malicè. Sed hæc, & ſimilia, nonnulli Latinorum per c, non per t ſcribunt. vt

Factitius, a, um, Fâictich, Fâictichè.

Spatium vel ſpaciū, eſpacè.

Accaptich accaptichè, id eſt emptitius ab acceptitius. Vide emere, & acceptare in Etymologico.

Sed Gratia gracè, Platea, placè.

Accôurcer, id eſt breuiare, ab accurtare.

Scientia ſcience.

Experiētia experiēcè, & alia id genus innumerabilia, t in c conuertunt apud Gallos.

θ etiam in c, vt

ἀψίνθιον abſincè

ευσταθιος Euſtathius eûſtâcè.

στρουθος oſtrucè, vel oſtruchè protheſi o.

D literæ cum t quædam cognatio eſt. Quare minus mirum eſt ſi vetuſtis operibus vrbis noſtræ & celebribus templis legantur Alexanter & Caſſantra. Fab. lib. primi. cap. 6. D in t 1

D in t trāſit Latinis, vt attinet attingit, pro adtinet adtingit.

Sic etiam Gallis, vt
Pedere peter, niſi à ficto frequẽtatiuo peditare ſyn. di, malis.
Plaudere ploter, act. Vnde plotè pro pila luſoria. quæ ludentium manibus hinc inde complodıtur.

T in d Contrà t in d tranſit apud Gallos.

2 Cogitare cuider.
Tunc donc. Et inde Addonc ab attunc.
Seruit⁹ſeruitutis, ſeru-itudè.
Cubitus, menſura, coûdèe, ſync. bi.
Sed pro condylo brachii, coûte.
Granata regio Hiſpaniæ Bethica, Granadè.
Malum granatum pomè de grenadè.
Fatuus, a, um, Fadè. Sic Saladè, pro acetariis, à ſalatum, vel ſalata, id eſt ſale conditum.
Panata panadè, aqua cũ pane ſæpius tranſuaſata & elutriata. Sic
Balladè, gambadè, penadè, & propè infinita in ſermone Italorum & Hiſpanorum & Narbonenſium.

D in r, vide poſtea in t

D in c D in c vertunt ſæpe vt Latini ita Galli. veluti

3 Accidit pro adcidit, Accuſare, pro adcuſare. in quibus & ſimilibus hodie nonnulli d ſeruant.
Expedire depecer, à depedire, quod eſt contrarium verbo impedire.
Impedire empecer. Niſi empeccer, ab impeccare mauis eſſe, quaſi peccato ac errore inuoluere. Quod etymum argutius forte eſt quàm verius.
Pendere neutrum, pencer & pendrè.
Lædere bleсer, protheſi b. vel potius à ελαϐειρ, id eſt nocere & lædere, B in c.

D in g D in g tum Latini tum Galli verterunt, vt

4 Aggero pro adgero; aggrego pro adgrego.
Rodere roger vel ronger: à rouger inuſitato. O. 5.
Viridarium vergier ſyn. i. vel veri-er, I. 5. ſync. d.

Hordeum orgè.
Mandere manger,& menger.
Andes Angẽs, vrbs Celticæ Galliæ.
Tardare targer. quidam & tarder. Sic
Attarger retarger, vel attarder retarder.
Contrà g in d Galli ſæpe vertunt. vt Plangere plaîndrè. G in d 5
Frangere fraîndrè vel findre à fingere.
Stingere vel ſtinguere Cicero in prognoſticis, eſtindrè.
Vngere oîndrè.
Pungere poîndrè.
Iungere i-oîndrè.
Pingere pindrè.
Fingere findrè.
Tingere tindrè.
Cingere cindrè.
Stringere eſtrindrè.
Surgere ſoûrdrè. act. & neutrum.
Mulgere moûldrè.
Spargere eſpardrè.
Δ in λ, & d in l ſæpe vertitur Latinis, vt D in l 6
μιλιτάω meditor. Sipontinus.
Allido, alligo, pro adlido adligo.
Fidius pro filius in aduerbio mediusfidius.
Sic dicunt Galli, ab Egidius Gilè.
D in m vertunt nonnulli, dicentes, D in m 7
Ammoneo pro admoneo.
Sic Galli à
Conſuetudo coûtumè, ſync. tu. Inde accoûtumer, id eſt conſueſcere.
Amaritudo amertumè, ſync. i.
Incus incudis engumè, & englumè, epentheſi l.
D in n Galli, ſimiliter Latinis vertunt, vt D in n 8
Annuo, annitor, annuntio: pro adnuo, adnitor, adnũtio.
Verecundia vergonnè.
Cinctorium cinnoir.
Strictorium eſtrinnoir, pro cindoir, eſtrindoir: quibus etiã nonnulli vtuntur.
D in u-conſonum, vt D in u- 9

Gladius glau-è vel glâiu-è.
Clades clau-el, & clau-ellêè, peſtis ouium, à
Cladella ſecundo diminutiuo.
ζητα, duplex ſſ valet. quorum poſterius Dores in d vertunt.
συρίζω συρίσδω.
φράζω φράσδω.
μελίζω μελίσδω.
Sic nos conſuere coûdre.
F, in h commutant Latini. Nam
Fordeum, fœdus fœdi dixerunt veteres. nunc autem hordeum, hœdus hœdi per aſpirationem dicimus. Quintilianus lib. primi cap. 6.
Galli illorum imitatione f in h vertunt, vt
Foris & foras hors. Vnde dehors, à deforis.
Sed etiam fors dicunt in comitatu & ducatu Burgundiæ, præſertim ruſtici. Atque etiam Galli alii fors pro exceptus, a, um. Ilś i ſont touts alés, fors què Pierrè, id eſt excepto Petro. Fors clos, à foris clauſus, id eſt excluſus occaſione exhibendi quæ ſunt in litem ſuam. Et inde homo forâin, pro externo, à foranus: quem & dè dèhors vocamus, quaſi hominem de deforis.
Fodere hoûer, vnde hoûè & hoûel, Pic. hoûeaû, Gal. pro farculo & ligone, & diminutiuum hoûetè. Fodere etiam fôuir.
Fames hâim Vaſcones. Galli fâim.
G in c G in c, ſuprà in C. 1. diximus mutari: &
G in d, ſuprà in D. 5.
1
G in d G in u- vertimus in girus, vis, id eſt cochlea domus, & aliarum rerum. Inde virer, id eſt vertere, Enu-iron, id eſt in
2
G in u- giro, id eſt, circum & circiter. Enu-ironer, id eſt, circundare. Dicimus tamen girouètè, quod in pinnaculis tectorum cum vento vertitur.
3
H additũ & ablatũ H, ſiue literam, ſiue ſpiritum magis quam literam dici opor-

tet, inſerebant veteres Latini pleriſque vocibus verborum formandis roborandíſque, vt earum ſonus viuidior eſſet ac vegetior. Idque videntur feciſſe ſtudio & exẽplo linguæ Atticæ. Satis enim notũ eſt Atticos ἰχθὺρ, ἱερὸρ, id eſt Piſcem, pauperem, & multa itidem alia cum ſpiritu primæ literæ contra morem gentium Græciæ cæterarum dixiſſe. Sic Latini lachrymas, ſepulchrum, ahenum, vehemens incohare, helluari, hallucinari, honera, honeſtum. dixerũt. In quibus verbis omnibus nulla literæ huius ſeu ſpiritus ratio alia viſa eſt, quàm vt firmitas & vigor vocis quaſi quibuſdam neruis additis intenderetur. Hæc Gellius lib. 2. cap. 3.

Sic & Galli ratione eadem, h vocibus quibuſdam adiecerũt.

Altus, a, um, haûlt, haûltè, & inde haûlcer, C. 6. & haûlcè corii portio calceis parte aliqua attollẽdis adhiberi ſolita.

Hardi, id eſt, audax, ab ardeo, à quo enhardir, id eſt animos addere.

Vlula hulotè. V. 4. L. 2.

Contrà, h interdum auferimus: hordeum orgè, & alibi ſæpe cum c, t, p, pro ch, th, ph, ponimus.

L tranſit in r Latinis, vt | L in r 1

Tabula taberna, Priſc. Sic Gallis, vt

Luſcinia roſciniol, vel roſcinol, ſyn. i. à luſciniola. V. 4.

Epiſtola epiſtrè. Angelus ang-e, vel ang-lè.

Apoſtolus apoſtrè.

Capitulum capitrè.

Titulus titrè, pro epiſtlè, apoſtlè, capitlè, titlè, ſyn. o, in illis duobus: & u, in poſtremis duobus.

L in t vertere videmur in diminutiuis Latinorum. vt | L in t 2

Anſa anſula, anſetè, vel anſettè, ab anſella ſecundo diminu.

Bulga boûlgè: bulgula bulgella boûlgettè.

Cúlter coûltrè: cultellus cultellulus coûtellet.

Porcus porc: porculus porcellus. porcellulus poûrcellet.

h. i.

Pallium palliolum, palleto pro palliot.

Folium foliolum ſeu liet. Vlulula hulotè.

M in n 1 M apud Latinos vertitur in n, præſertim d,t,c,q, ſequentibus, vt

Tam tandem, tantum tantundem. Idem identidem. Num nuncubi, nunquis, anceps pro amceps. Am enim præpoſitio, f,c,q, ſequentibus tranſit in an: anfractus, ancïſus, anquiro. Et vocali ſequente, intercipit b: vt ambages, ambeſus, ambitus, ambuſtus.

Galli quoque interdum m in n verterunt, vt

Mappa nappè. Matta nattè.

N in m 2 N contrà, in m Latini pariter & Galli vertunt, ſequente b, p, m, vt plumbum plomb. Lampas lampè. Committere commettrè.

Galli præterea alibi n in m vertunt, vt

Vindocinum vendômè. ſyn. c1. vrbs Galliæ Celticæ.

Comencer à coninitiare, i priore in è, poſterioribus autē expunctis.

Comencement, à coninitiamētum. Nec per geminum m m ſcribenda ſunt cum vulgo.

Venenum venim. Venenoſus venimeûs.

Venenare venimer, ſæpius enu-enimer.

Fœmina femmè, vel femè, ſyn. m, vel femnè, ſyn. i. fennè Narbonenſes.

Somnus ſommè pro ſomnè. Inde aſſommer, id eſt in ſomnum mittere aliquem & occidere ictibus: quòd Olli dura quies oculos & ferreus vrget Somnus, in æternam clauduntur lumina noctem. Virgilius.

N in u mutari prius dictum eſt in V. 15.

2 N & m interdum abiiciūt Galli ex voce Latina, vt Latini ns in trado, trano, traduco, à trans & do, no, duco.

Broncus Nonius Marcellus, id eſt dens aliquis prominentior, & exertus: broc, pro œnophoro per metaphoram.

Brocè veru, & dens, & ficus morbus.

Brocet piſcis Lucius. Brocer pro pungere, & acu pingere. Illud etiã broncer de equis præſertim. Varro tamen libro ſecũdo rei ruſticæ brochos, & Plinius libro vndecimo dentium brochitatem, ſine n dicunt.

Concha coquè, Conchula coquilè, id eſt cochlea ædificii. & capitium domicellarum.

Lambere laper ſiue à λάπτω, ſyn. mb.

Manſio mäiſon. mas Narbonenſes pro prædio.

Inſula iſlè. hinc Iſlandrè forte & à viris.

Nix niuis olim ninguis negè.

P vti b, Galli in c vertunt, vt — P in c 1

Spuma eſcumè.

Spumare eſcumer, neut. & actiuum pro deſpumare.

Hinc eſcumeûrs de mer, piratæ dicũtur. eſcumeûr de latin, qui affectatione ſuperſtitioſa floſculos venatur & conſuit.

Rupes rocè, ſeu à ῥωχμός.

Rupella Rocellè, vrbs Galliæ Celticæ maritima, Burdigalæ propinqua.

P in u-conſonum, dictum prius in B. 3. — P in u- 2

P in f, vt caput cef. A. 1. vnde ceu-ir, & aceu-er. vel à κιφαλὴ id eſt caput. — P in f 3

Qu in g vertunt interdum Galli, vt — Qu in g 1

Aqua eguè in Narbonenſi prouincia, vnde nos

Aquarium eguerè dicimus.

Aquæ mortuæ, Eguès mortès, vrbs Narbonẽſis prouinciæ. — Qu in c 2

AEqualis egal. Inæqualis inegal.

Qu in c mutari prius diximus in C. 3.

R in ſ Græcis & Latinis, ac interdum Gallis vertitur. Hinc apud Græcos quidam ρ ſecundum, vt aſperitatem mollirent, in σ verterunt, & pro θαῤῥεῖν, θαρσεῖν dixerunt. — R in ſ 1

Contrà verò apud Latinos non defuerũt qui ſ in r commutarũt, & Fuſios ac Valeſios, in Furios & Valerios verterũt

ac ediuerſo qui honos, labos,vapos, clamos, arbos dicere maluerunt, quàm honor , labor, vapor, clamor, arbor. Olim nanque Valeſius,Fuſius:nunc per r. Sic arbos,honos,labos,vapos,clamos,ætatis fuerũt. Fabi⁹ lib. 1.ca.6.

In vtroque vitio mulierculæ ſunt Parrhiſinæ:& earum modo quidam parum viri,dum r in ſ,& contrà Eretrienſium more,ſ in r, paſſim magna affectatione conuertũt, dicentes Ieru Maſia,ma meſè,mon peſè, mon freſè,& id genus ſexcenta, pro Ieſu Maria,merè,perè,frerè.

κούϱινος tamen coûſin coûſinè, Parrhiſinæ coûrin, coûrinè, à κούϱος.i.filius,puer.vel à cõſanguine⁹ ſyn. angu.N.18

Camurus, a, um, tamen camius , & camuſè,ſimus,a,um,

R in l id eſt,dicunt omnes:& cambrè,id eſt curuus.

2 R in l vertunt Latini,vt niger nigellus.

Sic Galli Chriſtophorus Chriſtoflè.

T in c S nunc in r,diximus.

1 T in c verti,& contrà,diximus in C.5.

T in l T in l mutant Galli in

2 Satur,a,um,ſaûl,ſaûlè.

T in g Saturare ſaûler.

3 T in g iidem verterunt in natare,nager.

T in r Loûengè,id eſt,laus à laudantia.

4 T,& aliquando d,ante r ſine medio,in r vertitur.

Petrus Pierrè,maſc.
Petra Pierrè,fœm.
Latro larron,maſc.
Larroneſſè fœm.
Tonitru tonôirrè.
Vitrum vôirrè.vnde
Verrines & verrieres, id eſt feneſtrè vitreæ.
Putrere pôurrir,à quo
Pôurri pôurriè, id eſt,putris ſeu putrefactus,a,um.
Nutrire noûrrir.
Parrin à patrinus.
Marrinè à matrina.
Atriplex cis,arrocè ſyn.pli.
Butyrum burrè,ſyn.y.
Quadra excarrè,proth.ex
Quadrare carrer ſæpius excarrir.
Quadrat⁹,a,ũ,carrè, carreè

X cum valeat c ſ, & g ſ, c autē & g magnā habeant cognationē cum ſ: pro x interdū ſ geminamus, ſequēte vocali. vt
Axis aſſil Gal. aſſeūl Pic. à diminutiuo axiculus.
Exire iſſir. E. 2.
Iſſuè, id eſt exitus loci, rerum, prandii, hoc eſt menſa ſecunda, ab exitura.
Sed exilium, exil, vel ſoluto x ecſil. & inde
Exiler vel ecſiler act. pro expendere, ab exulare.
Sequēte verò cōſona, aut ſonamus: aut pro eo, ſ ſcribimus.
Experientia experiencè. Exprimere exprimer.
Extraneus eſtrangè, & eſtranger.
eſprōu u-er, id eſt experiri ab exprobare.

HAEC fortaſſe pluribus quàm par erat, dicta videbūtur: niſi perſuadere lectori ceruicoſo voluiſſem, non eſſe à ratione alienam in Gallicis vocibus crebam literarum trāſmutationem. Qua in re Græcorū pariter & Latinorum imitatione nitimur. Quóque min⁹ mireris facere poſſunt Varronis vndequaque doctiſſimi etyma in lingua Latina Perotti item atque Calepini (vt alios interim vocabularios omittam) quæ tibi plerunque duriora & aſperiora, ſi introſpicias, quàm noſtra hæc videbuntur.

Hactenus quid literis proprium, quid commune, quæ cū quibus cognatio eſt, perſcripſimus.

Iam ad canones trāſeamus, quorum ductu Latina vel Græca in Gallicum ſermonē tranſinutare nullo negotio poſſis. quāquam quæ diximus in literarum cognatione, pro canonibus quoque haberi poſſint.

In quibus ſi quid omiſſum fuerit, quod ad hanc ipſam artē pertineat, vt ferè fit, vbi præſertim eſt inuētio & difficilis & accelerata: aliquādo fœnore magno à nobis ſarcietur. Si quid vero peccatū eſt, vt quādoque bon⁹ dormitat Homer⁹: poſthac cōmodius, quū plus otii nact⁹ ero, reponā.

Ebræa, Græca, & Latina Galli ſua fecerũt, Hebraicæ, Græcæ, aut Latinæ dictioni literã, vel ſyl
H labam nũc præponendo, nunc interponendo, nũc poſtponẽdo. Quandoque etiã auferẽdo vel à principio, vel à medio, vel à fine: interdũ aut diuidendo, aut contrahendo. Eſt etiam quando ſolum tranſponendo: eſt denique quando literam vel ſyllabam in aliam transformando.

Ergo prius de his decem modis agendum eſt.

1 Protheſis, id eſt præpoſitio, quando dictionis initio litera vel ſyllaba præponitur: vt gnate, tetulit, pro nate, tulit.
Sic Galli, ſpina eſpinè, ſpiritus eſprit. χάραξ echara.

2 Epentheſis, id eſt interpoſitio, quando mediæ dictioni litera vel ſyllaba interiicitur, vt relliquias, induperator, pro reliquias, imperator.
Sic Galli puella pucellè, turbare troûbler, ſerare ſerrer, id eſt ſtringere & ſeponere.

3 Paragωge, id eſt productio, quando fini dictionis litera vel ſyllaba adiicitur. vt magis, poteſtur, pro mage, poteſt.
Sic Galli, quæſtio queſtion, portio portion. Sæpius verò apocopen ei contrariam ad ſermonis breuitatem vſurpamus.

4 Aphæreſis, id eſt ablatio, quando principio dictionis litera vel ſyllaba aufertur. vt temnere, pro contemnere.
Similiter Galli ſordidus, ord. ieiunium i-unè.

5 Syncope, id eſt conciſio, quando à media dictione litera vel ſyllaba aufertur (mediam dictionem intellige quicquid inter primam & vltimam dictionis literam interiacet) vt audacter commorat, pro audaciter commouerat.
Galli ſimiliter vt fidere, fier: laudare loûer: & plaga plâiè: ſagum ſâiè.

Apocope, id eſt abſciſſio, quando fini dictionis litera vel ſyllaba aufertur. vt Achilli, potes: pro Achillis, poteſtis. 6

Eodem modo Galli frequenter, vt odioſus odieûs. Adorare adorer. & in apoſtrophis.

Apoſtrophon enim Græcorum more vltimæ cõſonanti ſæpiſſime appingimus, quo literæ a, e, i, ablationem ſignificam⁹, & apud Hãnonios etiã u: vt m'amiè vt, pro ma amiè· tu n'es qu'un badin: pro tu nè es què vn badin. tu n'iras poinct, pro tu ne i iras poinct. t'es ſagè: pro tu es ſagè. α, ε, ι, ο Græci elidũt. Quas vocales alias atque adeò diphthongos Græci oratores vel poetæ apoſtropho elidi ſignificent: audire hic ne expecta, cum ad rem propoſitam non admodum conducant.

Latini vero quenquam m in fine dictionis cũ vocali præpoſita per ellipſin, & vocalem quancunque etiam finis dictionis per ſynalœphã, cum dictio ſequẽs à vocali incipit, elidant: nullo tamen apoſtropho eliſionem ſignificarunt. niſi quòd ea in comicis nũc paſſim ſignatur: & apud Gallos apoſtrophi vſum primi, vt fortaſſe animaduertimus: ita conſonanti adſcribimus·

Adde quòd Latini poetæ vocalem elidendam exprimunt: Galli ne ſcribunt quidem.

A rariſſime elidim⁹ vt m'amie, t'amiè, ſ'amiè, pro ma amiè, ta amiè, ſa amiè.

E verò propè ſolam elidimus. vt tu n'es qu'vn badin.

I etiã rariſſime. vt g-è n'irâi pôinct. pro, g-e ne i irâi poinct. ab ego non ibi, id eſt eo ibo. forte quia i ſequitur in irâi. Sed g-è n' irâi pôinct iôuer aûs champs eliditur ſolum è. N'i vas pôinct: à ne ibi, id eſt eo iueris.

O, quod ſciam, non elidimus, neque dictio Gallica mihi in o deſinens occurrit.

V Hannonii etiam quandoque elidunt, vt t'es ſagè: pro tu es. Galli nunquam.

Diæreſis, id eſt diuiſio vnius ſyllabæ in duas. vt Albäi, longäi, ſyluäe, triſſyllaba: pro Albæ, longæ, ſyluâe diſſyllabis.

7 Eodem modo & Galli ϐόσκοϣ bôis, id eſt lignum & ſylua. böis, id eſt buxus. Habeo, g'-hâi, id eſt teneo. & g-è häi, id eſt odi.

Synæreſis, id eſt contractio duarum ſyllabarum in vnam, vt Phæton diſſyllabum, Pro phaeton triſſyllabo.

Sic Galli, Satur ſaûl, ſeruus ſerf.

8 Metatheſis, id eſt tranſpoſitio, quando literæ in alium locum tranſponuntur, vt Tymbre, Euandre, pro Tymber, Euander.

9 Quo modo & Gallia celer, leger, C. 1. A fiſtula flutè, ſyn. iſ. A ſcintilla ẽitincellè. A torrere, rotir. A mutus muet. A liber liu-rè.

Exemplis te hic non admodum onero, quoniam ipſorum & in præcedẽtibus & ſequẽtibus plena ſunt omnia. Quæ dũ fient, admonebimus paſſim. figurarum tamen huiuſmodi nominibus decurtatis, vt proth. protheſin, epen. epentheſin: Parag. Paragωgen: aphe. aphæreſin: ſync. ſyncopen. apoc. apocopẽ: diæ. diæreſin: ſynæ. ſynæreſin: metath. metatheſin, mihi ſignificet.

Metamorphoſis literarum ac ſyllabarum, poteſtate quidẽ ferè vniuerſa in literarum cognatione nobis dicta. In ſequentibus autem quod ſupereſt pro virili addemus.

10 Figuras alias, ſchemata, tropos in Gallorum ſermone etiam frequentia, in opere ſcripſimus. quo præterea Gallorum ſyntaxin, accentus, phraſes, ornamẽta, adagia, ænigmata, ſimilia, & id genus permulta linguæ noſtræ tum munditiem tum opulentiam teſtantia, docemus.

CANONES.

Ferè quoties ſ principium eſt dictionis, & ſequitur ſine medio aliqua conſonans, ipſi ſ præponimus e. Quo more Athenienſes ἀσταφίς, ἄσταφυς, ἄπας, ἀβληχρός, & alia permulta præpoſito α dicere conſueuerũt. Quæ Gallorum conſuetudo Narbonenſibus, Aquitanis, Hiſpanis, adeo placuit, vt ipſum e in dictionibus quoque Græcis & Latinis per ſ, & conſonantem aliquam incipientibus, ad vnguem obſeruent, dicentes eſpatha, eſchola: quomodo Galli dicunt & ſcribunt Protheſis. 1

στρατιώτης, id eſt miles, eſtradiot.

σπάθη ſpatha, eſpéè: ſyn. th, A. 1.

Spatula eſpaûlè, etiam ſynæ. a, u, & ſync. t. eſpatulè pro ridicula pigmentariorum.

Schola eſcolè.

Scala eſcelè.

Strena eſtrèinè.

Stella eſtôillè.

Stola eſtolè.

Spina eſpinè.

Spinula eſpinglè. epen. g.

Squama ſquamula, eſqualè. ſync. mu.

Scutella eſcuellè, ſync. t.

Sintilla eſtincellè, meta. c. t.

Spuma eſcumè. P. 1.

Spica eſpic, vel eſpi.

Sponda eſpondè.

Spongia eſpongè.

Sponſa eſpouſè. V. 15.

Sponſus eſpous.

Sponſare eſpouſer.

Stupa eſtoûpè.

Stupare vel ſtypare eſtoûper

Stephanus eſtiene. ſyn. pha.

Sciurus eſcureû. ſyn. i-u. 9

Sturnus eſtôurnel. Picard, eſtôurneaû Gall. à ſturnellus ſecundo diminutiuo.

Stagnum eſtanc, metath. g.

Stannum eſtâin.

Scamnum eſcamnè, Pic.

Scabellum eſcabellè, ſcabellè & ſcabeaû

Spatium eſpacè. t. in c. 1.

Stabulum eſtablè

Studium eſtudè

Studere eſtudier.

Scribere eſcrire. ſyn. be.
Spes eſpoir, à ſperare: & eſperancè à ſperantia.
Sperare eſperer.
Strigilis, eſtrilè. ſync. gi.
Stercus, oris, eſtron. ſync. c.
Stramen eſtrain.
Stamen eſtain.
Species eſpecè & eſpicè
Spiſſus, a, um, eſpes eſpeſſè.
Sternuere eſternuer.

Stingere vel ſtinguere eſtindrè, & alia eiuſdem generis propè infinita, cuiuſmodi exemplorum plena ſunt omnia in ſermone Gallorum, & in noſtro Etymologico.

Pauca tamen ſine e pronuntiamus: fortaſſe, quia haud ita pridem à Latinis tranſformauimus, vt

Scriba ſcribè.
Scientia ſciencè, & eſcien pro ſponte & ſcienter.
Studioſus ſtudieus
Stimulus ſtimulè.
Stadium ſtadè.
Sterilis ſterilè.
Statio ſtation.
Statuere ſtatuer.
Spoliare ſpolier.
Schedula ſchedulè.
Schiſma ſchiſmè.
Scythia Scythiè.
Sphæra ſpherè.
Stylus ſtylè.
Scholaſticus ſcolaſtiquè.

Præterea ſtruthius oſtrucè vel oſtruchè dicim⁹, o nō e, præpoſito: vt ſit credibile articulum nos Græcum ὁ στρουθίος oſtrucè præpoſuiſſe, quomodo in ὁ χιτὼν hoqueton, & Latini in ὁ χὴν ocha vel aucha, aûè, vel oie. Calep.

Prothe-ſis. 2 Quid quod Latini veteres, ſ quibuſdam dictionibus præpoſuerunt, dicentes ſlis, ſtrena, pro lis, trena? Quorū ſtrena in vſu Latinorum adhuc eſt.

G etiam initio dictionis Galli nunc adhibent, vt Ranunculus grènoulè, pro rènoulè. A. 1. ſyn. unc. nunc eripiunt, vt glis gliris, loir vel ler. I. 2.

Epenthe-ſis. 3 Quæ nomina poſt factā in latinis dictionibus ſyncopen, terminā da Gallis eſſent in lrè, mrè, nrè, ſrè, mlè, nlè, quia l, m n, ſ ante r: & m, n, ante l, ſine medio in eadem ſyllaba ſonare nō poſſunt (vnde etiam Latini tener teneri, gener ge-

neri: pro te nri, ge nri, n cũ ri ſonãdo, dicere coacti ſunt) b inter mr, ml: g inter nl: & d inter lr, nr, ſr interponim⁹, vt iam l, m, n, ſ, ad ſyllabam ſuperiorem pertineant, non ad poſteriorem.

l r

Puluis pulueris poûldrè.
Corylus coûldrè, meta. r. l.
Voluero g-è voûldrâi. vellẽ pro volerem, g-è voûldrôiè
Moluero, g-è moûldrâi.
Molerem, g-è moûldrôiè.
Molere moûldrè.
Soluero g-è ſoûldrâi
Soluerem ie ſoûldrôiè
Soluere ſoûldrè
Valebo g-è vaûldrâi.
Valerem g-è vaûldrôiè, pro poû lrè, coû lrè, voû lrâi, voû lrôiè, moû lrâi, moû lrôiè, moû lrè. &c. vbi l cum r ſonaret.
Quod interiecto ſpatiolo ſignificamus.
Sic conſuere coûſdrè: aut forte potius coûdrè. D. 10.

m r

Camurus, a, um, cambrè, id eſt curuus & camus camuſè, id eſt ſimus ſima.
Cambrè à camera pro cubiculo.
Numerus nombrè.
Numerare nombrer
Cucumer cucumeris cõcombrè.
Amerina ſalix ambrè. Lugdunenſes. Sed
Exprimere exprindrè, d, non b, aſſumpſit. &
Marmor marmoris marbrè m in b mutauit: pro ca mrè, cᵇa mrè. no mrè, no mrer, conco mrè, a mrè vt m quoque cũ r ſonaret.

n r

Tener, a, um, tendrè
Gener genera gendrè.
Genus generis gẽdrè, & genrè per gen. ſyllabam.
Generare, engendrer ab ingenerare.
Venus Veneris vendrè, Inde vendrè di, id eſt veneris dies.
Minor minoris môindre, & mineûr.
Ponere põdrè, de auibus oua parientibus.
Tenuero g-è tiendrâi.
Tenerem g-è tiendrôiè, pro te nrè, ge nrè, gè nrer ve nrè po nrè. tie nrâi, vt n cum r ſonaret.

nl

Spinula eſpinglè, id eſt acicula, pro eſpi nlè: vt n cum l ſonaret.

Plura huius exempla in promptu non habeo.

ſr

Conſuere coûſdrè, pro conſdrè, V. 15. vel forte potius coû drè. R. 5.

Ladrè, id eſt leproſus à Lazarus eſſe videtur, z in ſ d ſoluta, vt σνεἰσδω pro σνεἰζω, & alia ſimiliter prius dicta in D. 10

ml

Cumulus comblè. V. 4. etiam pro culmine & tecto domus.

Cumulare combler.

Semblablè à ſimilabilis, ſync. duorum i mediorum, id eſt, ſimilis. à quo Reſembler, id eſt ſimilem eſſe.

Humilis humblè.

Tremulus, a, ũ, trẽblè, etiã arboris foliis tremẽtibus nomen. & trembler à tremulare.

Pro co mlè, co mler, ſe mlablè, hu mlè, tre mlè, tre mler. vt m cum l ſonaret.

Paragωge. 4 In o Latina nomina Galli Græcorum more, n aſſumpto, ſua faciunt, vt Cicero Κικέρων, Cato Κάτων, Scipio Σκιπίων niſi hæc malis per apocopen à genitiuo fieri, vt ex tertia declinatione non pauca, de quibus poſtea, I. 6.

Cicero Ciceron.	Regio region.
Cato Caton.	Religio religion.
Scipio Scipion.	Rebellio rebellion.
Carbo c^h^arbon	Tabellio tabellion.
Sermo ſermon.	Quæſtio quæſtion.
Temo timon. E. 2.	Pugio pôinċon. V. 10. G. 1
Sapo ſau-on. P. 2.	Suſpicio ſuſpicion & ſoûſpeċon.
Latro larron. T. 4.	Profeſſio profeſſion.
Leo lion. E. 2.	Confeſſio confeſſion.
Opinio opinion.	

Ambitio ambition.
Factio faction, id eſt ſecta. & Façon, id eſt factura: niſi à di minu tiuo à facie mauis.
Sed quædam illorum in io, i abiiciunt.
Manſio mâiſon.
Meſſio meſſon.
Oratio orâiçon.
Venatio venâiçon.
Ratio râiçon, à reor.
Titio tiçon.
Satio ſâiçon, à ſero, forte potius à Καιρὸς id eſt tempus & occaſio.
Seditio ſedition.
Penſio penſion, id eſt ſolutio.
Portio portion.
Communio communion.
Fâiçon, id eſt affatim, à fatio.
Redditio vel redemptio, rençon.
Lectio leçon. Lection, Lugdunenſes.

Sic à tõdeo tôiſon pro vellere: & à pẽdo pôiſon, pro veneno.

Ab horum nonnullis vt Latini verba primæ formant, vt à ſermo ſermonari & ſermocinari, ſermoner.

A ratio ratiocinari, râiçoner. & inde arrâiçoner, id eſt interrogare.

A latro latrocinari, larreciner.

A potio potionari, Suetonius, Hieronymus, potioner.

A quæſtio quæſtionari, queſtioner.

A concio concionari, concioner.

Sic Galli portioner, proportioner, façoner, mâiſoner, meſſoner, tiçoner, ſâiçoner, aſſâiçoner.

Eodem modo verbalia ferè reliqua. Quædam enim per apocopẽ in e terminamus, vt æſtimatio eſtimation & eſtimè.

Auſcultatio eſcoûltè, Ceſſatio ceſſation & ceſſè.

Sed homo homè O. 2. & hom. apud veteres ſæpe, & in ſignificatione imperſonaliũ paſſiuæ vocis, vt curritur hom vel lhom ceũrt, id eſt homo currit.
Magnitudo magnitudè.
Ordo ordè, non ordrè.

Teſtudo teſtudè, vulgo tortuè.

Margo margè.

Imago imagè

Formago Gaza formagè vel fromagè, meta. r.

Farrago farragè.

Virgo viergè.

Eodem modo propè reliqua in do, & in go.

Paragωge s

Quomodo quædam Græcorum maſculina primæ in es vel a formant fœmininum in iſſa, ita Latinorum quidam imperiti à Latinis nonnulla formarunt, forte vocem Gallicā imitati.

Propheta prophetè, Prophetis & prophetiſſa propheteſſè

Magiſter maîſtrè. Magiſtra maîſtreſſè.

Hoſpes hoſtè. Hoſpitia hoſteſſè.

Dux hic, duc. Dux hæc, duceſſè.

Comes hic comtè. Comes hæc comteſſè, aut per n.

Princeps hic, princè. Princeps hæc, princeſſè.

Latro hic, larron. Latro hæc, larroneſſè.

Poeta poetè. Poetis poeteſſè.

Preſ byter preſtrè. Preſbytera preſtreſſe. Et alia permulta: tā-quā à magiſtriſſa, duciſſa, comitiſſa, principiſſa, latroniſſa poetiſſa, preſ byteriſſa barbaris nominibus. licet duo hæc poſtrema ſint Græcanica.

Ad horum imitationem male ſcribunt Galli per eſſè, pro eccè, quæ nos à ſubſtantiuis in ities, itia, itas, ix, tranſformamus.

Durities dureccè.

Segnicies niſcce meta. ni & ſe. ſync. g.

Pigricia parecce. ſync. g.

Lætitia lieccè.

Trititia triſteccè.

Nobilitas nobleccè.

Gentilitas gentileccè.

Ruditas rudeccè.

Largitas largeccè.

Nutrix nutricis nourrice.

Mētitrix mentitricis mentreccè, ſync. ti.

A quibuſdam vel literam vel ſyllabam primã auferimus, vt Aphæreſis 6

Sordidus,a,um,ord, ordè. Glis gliris,lôir. l.7.
Sordidare,ordir. Ieiunium i-unè.
Sordes ordurè, à ſorditatura. Ieiunare i-uner.
Ieiunator i-uncûr.

Qua ſyncope Latini poetæ dicunt nonnunquam vinclum, ſeclum,gubernaclum &c.u abiecto,pro vinculum,ſeculum,gubernaculum &c. Syncope 7

Sic Galli à ſubſtantiuis maxime in ulus, vel ula, vel vlum ferè non diminutiuis, u abiecto vocem ſuam effecerunt,vt

Articulus articlè. licet hoc diminutiuũ videri poſſit.
Titulus titlè, vel titrè l in r.
Angulus anglè. diminutiuum anglet.
Circulus cerclè. Sic
Bubalus buflè,ſync.a. b. 6
Vngula vnglè.vel à diminutiuo vnguiculus.
Regula reglè vel rèiglè.
Tabula tablè.
Cingula cenglè.
Fabula fablè.
Inſula iſle.ſync.n.
Stabulum èſtablè.
Vocabulum vocablè.
Rutabulum, rôuablè. ſync.t.
Tabernaculum tabernaclè.
Gubernaculũ gubernaclè.
Sed periculum peril ſyn.cu.
Fiſtula flutè, ſync.iſ.metath.t & l.
Stipula eſteûlè,ſync.p.Pic. l.2.
caûlmè à calamus Galli.
Puſtula puſtulè. Et alia quædam.

Sic ſtrãgulare eſtrãgler. Carbũculus carbonclè,carboûclè.

Eodem modo in verbalibus in bilis Galli prius i abiecerunt.

Amabilis âimablè & aîmiablè. Semblablè à ſimilabilis.
Laudabilis lòuablè.
Honorabilis honorablè.
Durabilis durablè.
Venerabilis venerablè.
Sed mobilis mobilè.
Agilis agilè.

Horribilis horriblè.
Terribilis terriblè.
Vendibilis vendiblè vel vendablè.
Credibilis crediblè vel creablè.
Nobilis noblè.
Flebilis fleblè. vulgo flebè pro debili debilè.
Sed docilis docilè.
Vtilis vtilè. vnde vtil vel oûtil, id eſt inſtrumētū quoduis vel potius ab vtenſile. ſync. enſ.
Sterilis ſterilè. quòd hæc aut non rectè formantur à Latinis, aut non ſunt in bilis.
Mirabilis autem meruêilè, ſync. a. B. 1.
Meruêileûs à mirabiloſus.
Emeruêiler, id eſt admirari, ab admirabilare. vt
Entorteler ab intortilare.

Syncope 8 A verbis primæ in fico noſtra facimus, ſyncope c.
Sanctificare ſanctifier. A 1.
Iuſtificare iuſtifier.
Significare ſignifier.
AEdificare edifier.
Sacrificare ſacrifier.
Clarificare clarifier.
Fortifier à fortificare.
Ratifier à ratificare.
Certifier à certificare.
Magnificare magnifier.
Mollificare mollifier.
Mundificare mondifier.
Nidificare nidifier.
Quædam alia, illorum more, expuncto c, noſtra facimus.
Publicare publier.
Caſtigare chaſtier.
Mendicare mendier.
Sed fatigare fatig-er, Mitigare mitig-er elegantiores.
Fuſtig-er à fuſtigare.

Syncope 9 In his autem ſequentibus ſyncope fit in.
Nominare nomer.
Germinare germer.
Terminus termè.
Lamina lamè. ſed etiam à lama eſſe poteſt.
Fœmina femè. Vel femne, vel famè. Fennè Narbonenſes.
Lancinare lancer, id eſt pungere.

In his g abiicitur. Syncope 10
Plaga plâiè. inde plâier, id eſt vulnerare.
Pagus pâiè, inuſitatum. Inde tamen
Pâier pro ſoluere : quòd pagorum incolæ ſolutionis velut officinæ ſunt. vectigalibus enim & taleis, quas vocant, præ cæteris premuntur.
Paganus pâien.
Sagum ſâiè: vnde enſâier, propriè ſagum induendo probare & quiduis tentare.

Nomina in alis noſtra facimus per apocopen is. Apocope. 11

Liberalis liberal.
Moralis moral.
Principalis principal
Doctrinal à doctrinalis.
Hoſpitalis hoſpital.
Nuptialis nuptial.
Generalis general.
Regalis rôial & regal
Legalis lôial.
AEqualis egal.
Infernal ab infernalis.

Quorum pluralia ferè in auls terminamus.
Plurima autem eorum etiam mutant a in e.

Naturalis naturel
Supernaturalis ſupernaturel
Solennel à ſolennalis, id eſt ſolennis.
Maternel à maternalis
Paternel à paternalis.
Fraternel à fraternalis. pro maternꝰ, paternꝰ, fraternꝰ

Nomina in mentum, Gallica facimus reiecto um. Apocope. 12

Sacramentum ſacrement, & ſerment, quod etiam à ſarmentum eſt: ſed alia ſignificatione.
Iuramentum iurement
Fundamentum fundement.
Documentum document.
Nocumentum nocument.
Sic vnguentum vnguent. vnguement, ab vngui- mentum.
Monumentum monumēt.
Detrimentum detriment.
Veſtimentum veſtèment.
Pauimentum pau-èment.
Nutrimentum nôurriment & nôurriſſement à nôuriſſés. i. nutritis : vt in verbis quartæ coniugationis audies.

Apocope. 13 Nomina in lentus,a,um,noſtra facimus apocope us.
Fraudulentus,a,um, fraûdulent,fraûdulentè.
Opulentus,a,um,opulent,opulentè
Somnolentus,a, um, ſomnolent, ſomnolentè. Hæc autem ferè ſunt elegantium,rara in ſermone vulgi.
Sanguinolentus ſanglent,vel ſanglant, ſync.uino.
Sed cinglantès fieu-res imprecamur à cingula vel cingulũ.

Apocope. 14 Nomina Latinis in arius & arium Gallica fiunt metatheſi i,& apoc.us & um. A.1.vt
Serrurier à ſeraturarius
Coûturier à conſuturarius.
Armurier ab armaturarius.
Cincturier à cincturarius.
Eſpinglier à ſpinularius
Vôicturier à vecturarius.
Leu-rier à leporarius
Granarium grènier.
Viridariũ veri-er. I.5. ſyn.d vt verg-er.ſync.i.D.4.
Pullariũ poûllier, Pic. Poûl lalier,à pullularium Gall.
Lachrymarium larmier, ſync.ch & y. eſt velut cingulum domus è gypſo vel calce,vel lapide guttas ſtillicidii ceu lachrymas cadentes à pariete abiiciens.
Prunier,pomier, pôirier, meûrier, & propemodum reliqua arborum nomina, id eſt prunus, pomus, pyrus,morus, à prunarium,pomarium,pyrarium,morarium.
Sed armarium armâirè.
Donarium doûâirè,vel à dote.
Caldarium ĉaûdierè.
Vti notarius notâirè.
Secretarius ſecretâirè. Et alia eius generis innumerabilia:de quibus ad plenum in Etymologico dicemus.

Apocope. 15 In oſus Latina Galli ſua faciunt, apocope us,& o in eû,interdum in u.
Vinoſus,a,um,vineûs,vineûſè. non per x,cum vulgo,quæ litera eſt vaſtior Ciceroni, quod etymon probat & fœmininum.
Ambitioſus,a,um,ambicieûs,ambicieûſè.

Odioſus, a, um, odieûs, odieûſe, & cætera in oſus: de quibus etiam ſuprà egimus in O. 6.

Membroſus membru.

Carnoſus ĉarnu, & cætera in o nobis prius tradita, ſed Zaloûs zaloûſe à Zeloſus, id eſt zelotypus: & zaleûs quod i-aloûs ferè pronutiant.

Plurima nomina ſecundæ declinationis & tertiæ, tam ſubſtantiua quàm adiectiua, Galli ſua fecerũt apocope us, is. In quibus us antecedũt geminatæ conſonantes, vt rr, nn, mm, ll. alteram quoque ſuſtulerunt Galli. Apocope. 16 Subſtãtiua ſecundæ.

Carrus, car, Pic. ĉariot diminutiuum Gall.

Κεφαλή ceph, vel à caput cef. vnde verbum ĉeuir, acĉeuer.

Vannus van.

Annus an & en. vnde anten, id eſt anno proximo ſuperiore: à quo antènoîs, id eſt bimus, a, um.

Ventus vent.
Catus ĉat.
Ceruus cerf.
Seruus ſerf.
Murus mur.
Tonus ton.
Sonus ſon.
Leopardus liepard
Rhenus flu. Rein.
Pinus pin.
Sapinus ſapin.
Cophinus cophin.
Quintinus Quentin.
Firminus Fermin & Fremin metath. r.
Martinus Martin
Iuſtinus Iuſtin.
Cæleſtinus Celeſtin

Auguſtinus Auguſtin.
Lardum lard.
Plumbum plomb.
Ferrum fer.
Aurum or. aû in O 9.
Argentum argent.
Campus ĉamp, & camp: ſed pro caſtris.
Stannum eſtâin,
Metallum metâil & medallè
Granum grâin.
Fundus fond.
Fundus fond.
Vinum vin.
Linum lin.
Molim à molendinũ, ſync. end. vel E, 2. & apoc. dinum.

Trtiæ. Finis fin, quod etiam adie-
ctiuum facimus pro aſtu-
to & pretioſo.
Sanguis ſang.
Quartæ Manus mâin.
Caſus cas.
Senſus ſens.
Cenſus cens.
Quintæ Sic fames fâim.
Adiecti-ua ſecundæ. Tardus tard.
Surdus ſourd.
Rotondus rond.
Profundus profond.
Vnus vn.
Bonus bon.
Malus mal, & maûuâis, for-
te à malo vacare, id eſt ope-
ram dare. vt bellouacum
Beaûuâis, vrbs Belgicæ.
Purus pur.
Durus dur.
Maturus meûr, ſync. t. ſynæ
a, & u.
Securus ſeûr, ſync. c. ſynæ.
e, & u.
Longus long.
Bellus bel.
Læſus led, à lædo.
Petit à petitus, id eſt paruus
Blanc à blancus, id eſt albus
Niger nôir.
Clarus cler.
Obſcurus obſcur.

Diuinus diuin.
Marinus marin.
Maritimus maritim.
Peregrinus peregrin, & pele-
rin, r in l, ſync. g.
Matutinus matin, ſync. tu.
quod pro mane capimꝰ ex
matutino aduerbio. hinc
Matutinæ ſcilicet preces, ma
tines.
Vicinus vôiſin.
Odioſus odieûs, &c. in oſus.
Fugitiuus fugitif. V. 14.
Natiuus natif. V. 14.
Furtiuus furtif. &c. in iuus
Carus cêr, id eſt pretioſus
Charus cher, id eſt dilectus.
Frigidus frôid.
Calidus ĉaûld.

Adiectiua tertiæ.

Grandis grand.
AEqualis equal, vel egal.
Breuis bref. V. 14.
Grauis gref. V. 14.
Fortis fort.
Talis tel.
Qualis quel.
Viridis verd, quidam vert,
D. 1.
Mollis mol.
Subtilis ſoûbtil.
Dulcis doûlc.
Amans amantis âimant.

Videns videntis, vôiant. & cætera in ns, tam nomina
Legens legentis, ligant. quàm participia ſimiliter.
Seruiens ſeruientis, ſeruant.

His tam ſubſtantiuis quæ fœmininum habent quàm adiectiuis, è pro fœminino adiungas, cate, cerue, ſerue, lieparde, Quentine, Martine, tarde, ſourde, profonde, ronde, vne, bone, male, &c. grāde, egale, &c. aimāte, vôiante &c.

Qua in re ſeruandum eſt, vt quæ conſonantem vnam geminam apud Latinos habent, alteram quoque pro fœminino recipiant, vt bella belle: mollis hæc, molle.

Ne dic igitur cum vulgo bonne, telle, quelle, cum Latina vnicam habeant conſonantem. Adhæc in quibus u-cō ſonum in f Galli verterunt, f abiecto, ſuum u pro fœminino recipiant.

Fugitiua fugitiu-e, Natiua natiu-e,
Breuis hæc, breu-e. Grauis hæc, greu-e.
Cerua ceru-e. Serua ſeru-e.

Hoc admonendum putaui ne f & u-ſimul cum vulgo ſcribas, brefu-e, grefu-e, cerfu-e, ſerfu-e.

Præterea omnium adiectiuorum maſculinum & neutrum tam in nomine & pronomine, quàm participio, eadem litera ſemper terminantur. Quæ ſi cōſonans eſt, vt in præcedētibus, pro fœminino è addimus, præterquam in pronomine. Sin vocalis, vt in ſequentibus, ſeruit etiam fœminino, præterquam in participiis præteriti tēporis, quibus ſeu in vocalem ſeu in conſonantem deſinentibus, è pro fœminino ſemper adiungimus. vt

Amatus amatum amé, amata amée.
Viſus viſum, veu, viſa veue.
Lectus lectum lict, luct, & lu. lecte, licte lucte, & lue.
Serui à ſeruitus ſeruitum. ſeruie à ſeruita.
Prenſus prenſum, prins. prenſa prinſe.
Tenſus tenſum, tendu. tenſa tendue.

Tentus tentum, tenu, tenta tenuè.

Latus latum, lé: lata léè. forte quia participium à feror putari poteſt: quòd ſcilicet huc illuc id feratur quod latum eſt & patulum.

Apocope 17

Adiectiua etiam permulta tam ſecundæ quàm tertiæ noſtra facimus, apocope ſ & u ſecundæ: ac i tertiæ in è, pro omni genere.

Largus, a, um, largè.
Amplus, a, um, amplè.
Dignus, a, um, dignè.
Indignus, a, um, indignè.
Rarus, a, um, rarè.
Firmus, a, um, fermè.
Bellicus, a, um, belliquè.
Publicus, a, um, publiquè.
Dominic⁹ dominiquè: & cætera in cus, a, um. Sed Dominicus dies, dimence, pro domincè. ſync. i. ſecundi.

Sic ſubſtantiua permulta ſecundæ declinationis.

Mundus mondè.
Truncus troncè & tronc.
Aſinus aſnè, ſync. i.
Canthus g-antè. C. 1.
Rhodanus flu. Ronè, ſyn. da.
Stephan⁹ eſtenè, ſync. pha.
Circulus cerclè.
Pulpitum pulpitè.
Scamnum eſcammè. Pic.
Pomum pomè.
Prunum prunè.
Morum meûrè.
Ceraſum ceriſè.
Pyrum pôirè.
Coagulum calè, ſync. o & gu. diminutiuum caletè.
χαιρον & χαρά, id eſt gaudium, cherè. vnde verbum Cherier, vel à charus.
Δεῖπνος, id eſt cœna dipné, id eſt prãdium. vnde dipner, id eſt prandere.
Capiſtrũ ceueſtre. P. 2. vnde Enceueſtrurè, tigillorum nexus caminum, ceu caput vinciens.
Caſſis cahaſſè, id eſt venatio, quòd ea caſſibus perfici conſueuit. Sed
Capſa cahaſpè, pro feretro, nõ cahaſſe dicendum.
Vulgaris vulgare, vulgâirè.
Agilis agile, agilè.
Gracilis gracile, grelè, ſync. ci.

Flebilis flebile, feblè vel flebè. Nos pro
Debilis debile, debilè.
Vtilis vtile, vtilè.
Fragilis fragile, fragilè.

Habilis habile, habilè, id eſt velox & bene habitus.
Mobilis mobile, mobilè.
Nobilis nobile, noblè, ſync.i.

Hæc autem in er tam ſecundæ quàm tertiæ noſtra facimus, metatheſi r & e, pro omni genere. Metatheſis 18

Aſper, a, um, āſprè.
Liber, a, um, deliu-rè, proth.de.
Tener, a, ū, tēdrè, canone 3.
Dexter, a, um, dextrè.
Siniſter, a, um, ſeneſtrè.
Alter, a, um, aûltrè.
Neuter, a, um, neû trè.
Veſper, veſprè.
Sequeſter, a, um, ſequeſtrè. Et inde.
Sequeſtrer verbū primæ, frequēs in litib⁹ beneficiorū.
Noſter, a, um, noſtrè.
Veſter, a, um, voſtrè. Sed
Ruber, a, um, roûgè, B.9. apoc.r.
Niger, a, um, nôir, nôirè.

ſync.ge.
Acer, acris, acre, âigrè.
Alacer, alacris, alacre, alâigrè.
Cāpeſter, ſtris, ſtre, cāpeſtrè.
Sylueſter, ſtris, ſtre, ſyluestrè. Et quoniam in ſyluis agat, ſaûlu-agè,
Pedeſter, ſtris, ſtre, pedeſtrè.
Equeſter, ſtris, ſtre, equeſtrè
Paluſter, ſtris, ſtre, paluſtrè.
Saluber, bris, bre, ſalubrè.
Celeber, bris, bre, celebrè. à quo celebrare celebrer.
Pauper paûu-rè. P. 2.
Sed celer, ris, re, leger legerè metath.c & l.

R etiam in his tranſponitur, pro por olim, nunc poûr. Metatheſis 19
Sed in compoſitione nunc poûr, nunc pro dicimus.
Verus, a, um, vrè vréè.
Temperare tremper, pro temprer. ſync.e.

A granum granarium, garnier. Garnir, id eſt munire, à granire. Garniçon à granitio, id eſt munitio vrbis aut caſtelli quæ granis vel maxime conſtat, ſed etiam præſidio militum, quos etiam garniçon vocamus. vnde per ſyncopē ni,

garſon, id eſt nequã à conſueta illorũ nequitia. vnde etia malos vocamus Mauuais garnemnet, à glanimentum.

Apocope 20 Quæ à nominibus tertiæ declinationis creſcentibus Gallica facimus, genitiui conſonantem aut ſolam, aut cum i verſo in e, plærunque acceperunt, apocope ſ.

Ambitio, onis, ambition.
Vnio, onis, vnion.
Natio, nationis, nation &c. vel n, more Græcorum, Parag*o*ge acceperunt, vti paulò antè diximus.
Inguẽ inguinis, innè, ſync. gui.
Pectẽn pectinis pinè, vnde piner.
Lac lactis lâict.
Character eris. caracterè.
Clyſter, eris, clyſterè.
Murmur, uris, murmurè.
Ebur eboris, iu-irè. E. 2. B. 3. O. 3.
Fulgur, uris, fôuldrè. G. 2.
Sulphur, uris, ſôulphrè.
Pes pedis, pied.
Hoſpes hoſpitis hoſtè ſync. pi.
Tyrannis, idis, tyrannìè, ſync. d.
Hæreſis hæreſios, hereſiè.
Glis gliris, lôir. l. 7. aphæ. g
(Sed ſanguis ſang. apo. guis
Hæres hôir.
Merces merci, id eſt gratia.

Aer âir.)
Flos floris, fleûr.
Mores meûrs.
Pars partis, part.
Ars artis, art.
Sed odor odeûr, ſapor ſaueûr. & ſimilia cum verbalibus in or, fiũt in eûr. vt ſuprà O. 6.
Arbor autẽ, arbrè, metath. r. & o.
Opus operis, eûu-rè, O. 6. P. 2.
Lepus leporis lieu-rè. epẽth. i. ne leu-re à labrum videretur. vnde Leporarius canis leu-rier.
Sed corpus corps, vel cors. diminutiuum corſet.
Tempus temps, & tempè pars capitis.
Gigas gigãtis, geant. ſync. g.
Adamas adamantis, âimãt. ſync. da.
Elephas elephantis, elephãt.
Anas anatis, anetè.
Sed lampas, adis, lampè, &
Bonitas bonté.

Charitas charité.
Caritas cereté. & in as ferè reliqua.
Salus ſalutis, ſalut. Sed
Virtus vertu.
Glans glandis, gland, & glãdè.
Lens lentis, lentè, D. 1
Frons frontis, front.
Pons pontis, pont. Sed.
Fons fontis fontaînè. vt
Mons mõtis mont, & montaînè, velut à fontanà mõtana.
Fraus fraudis, fraûdè.
Laus laudis, laûdè ſacerdotũ, nos lôuent-è à laudantia. ſync. d & t, I. 5.
Amans amantis, âimant. & cætera participia præſentis temporis omnium coniugationum.
Infans infantis enfant.
Parens parentis, parent.
Gens gentis, gent, quod etiã adiectiuũ facimus pro eleganti & culto, quẽ & gentilem gẽtil vocamus. vnde
Adg-encer, id eſt diſponere pro adg-enter. I. 1.
σύριγξ, γος. i. fiſtula ſyringè.
Fornax, acis fornâicè. & forgè, ſyn. na. C. 1. vnde forger, forgeron.
Limax, acis, limaſſè, diminutiuum limaſſon.
Harpax, acis, hercè, id eſt cratis occatoria, vnde
Hercer verbum
Forfex, ficis, forcè. etiam à fortitudo, apoc. tudo. & T. 1.
Cortex ticis, excorcè, proth. ex. vnde excorticare excorcer, id eſt excoriare.
Pantex, ticis, pancè, id eſt venter, vnde
Panſſu, id eſt ventroſus à panticoſus.
Pollex pollicis, pôulcè, & paûlcè. inde paûlcer les ieûs, vn euf, id eſt pollice elidere.
Pulex pulicis, puſſè.
Iudex iudicis i-ugè. C. 1.
Iudicare i-uger.
I-ugement, id eſt iudicium à iudicamentum.
Vindex vindicis, vengè. rarũ
Vindicare u-enger.
Vengancè, id eſt vindicta, à vindicantia. ſync. di. C. 1.
Atriplex, plicis, arrocè. T. 4. I. 3.
Radix radicis, raſſè, id eſt progenies. hominum vel bru-

l. i.

torum. De planta, ferè raſcinè, velut à radicina.

Eradicare eraſcer.

In his ſyncope fit mediæ ſyllabæ.

Calix calicis, calicè.

Nutrix, tricis nôurricè. T.4

Nôurricier, id eſt nutritius, à nutricarius.

Imperatrix, tricis, emperece ſync. tri.

Detractrix, tricis detractrece

Mentrece, à mentitrix, tricis ſync. ti. vt in mētitor menteûr, & ſimiliter alia permulta verbalia, quæ ſſ gemino imperiti ſcribunt.

Nix niuis, olim ninguis, neg-è.

Ningit vel ninguit, il neg-èt

Nox noctis nuict. O.9. vel à νὺξ νυκτός.

Sè adnuiter, id eſt in noctem itinerari.

In a autē nomina tam primæ quàm tertiæ declinationis noſtra ferè facimus, a poſtremo in e. A. 1.

Terra terrè.

Hærba herbè.

Anima amè, ſync. ni.

Flamma flammè.

Fœmina femè. ſyn. ni. vel fenè, ſync. i. vel femmè n in m

Candela chandelè

Feneſtra feneſtrè

Gloria gloirè.

Gratia gracè.

Mula mulè.

Penna pēnè ferè pro pellibus veſtium.

Pluma plumè qua ſcribim⁹, & cui incubamus.

χορδὴ chorda cordè.

Muſa muſè.

Pappa pappè.

Poeta poetè.

Propheta prophetè.

Sophiſma ſophimè.

Thema thumè & themè.

Apoſtema apoſtumè, & apoſtemè.

Sciſma ſciſmè.

Diadema diademè.

Rheuma rheûmè vel rhumè Inde enrumè ab inrheumatus. & enroûé ſyn. m. V.8

Forte quòd hæc Latini veteres etiam per primā declinationem inflexerunt.

Sed feſtuca feſtuc, apoc. a.

Impoſtura impoſt, apocop. ura. vel ab impoſtum pro impoſitum, eſt.

Quæ voces Latinæ ſ habent in media dictione, in id apud Gallos ferè deſinunt apocope ſequentium. Apoco-pe. 21

Dionyſius Denys. ſync. o.
Pariſius Paris,
Geruaſius Geruâis. A. 5.
Prothaſius Prothâis. A. 5.
Valeſius valôis. E. 7. illuſtriſſimum cognomen familiæ regũ noſtrorum.
Franciſcus francôis, auguſtiſſimum regis noſtri nomen
Naſus nes. A. 1.

Piſum pôis. I. 7.
Omiſſus omis, & cætera[a] mitto compoſita.
Occiſus occis.
Adu-is ab aduiſum.
Sed Nicaſius Nicâiſe. A. 5.
Ambroſius Ambrôiſe.
Auguſtinus Auguſtin. & alia quædam.

In eüs materialia per primitiuum & præpoſitionem de exprimimus.

Aureus, a, um, d'or
Argenteus, a, um, d'argẽt,
AEreus, a, um, d'erâin.
Ferreus, a, um, dè fer.
Stanneus, a, um, d'eſtâin.
Plumbeus, a, um, dè blomb
Terreus, a, um, dè terrè.
Ligneus, a, um, dè lâignè, id eſt de bôis.
Lapideus, a, ũ, dè pierrè, & cætera ſimiliter. Sed
Terraceum terracè.
Coriaceum cuiracè. &
Coriaceꝰ, a, ũ, coriacè, id eſt durus, indomitꝰ, infractꝰ.

Quæ verò participiũ præteriti tẽporis faciũt, per primã cõiugationẽ pronũtiãtur.
Deauratus, a, um, dorè dorèè. ſync. e.
Argentatus, a, um, argenté argentéè.
Ferratus, a, um, ferrè ferréè.
Stannatus, a, um, eſtâinné vulgo eſtamé.
Plumbatus, a, um, plombé.
Plõbéè etiã ſubſtantiuũ pro glandè plũbea, ſtillicidio, & operculo plũbeo plano.

Vocales dictionis Latinæ aliquando facta ſyncope, in diphthongum agglutinamus. Synære-ſis. 22

Satur, ſync. t. R, in l 2, ſâul.
Saturare ſâuler, & ſôul, ſôuler. A. 9.

Securus, ſync. c. ſeûr. vnde
Aſſeûrer ab aſſecurare &
Securitas ſeûrèté.

Aqua.ſync.q.eaû-è,proth.e.
Aquoſus eaûeûs.

Diæreſis Vocales dictionis Latinæ aliquãdo ex diphthõgo ſoluim⁹, vt feudum fief.epenth.i, & u in u-ſeu f, V.14.

23 βοσκὸρ bôis,id eſt lignum vel ſylua bòis,vel bôuis pro buxo.

Trâirè trâir,à trahere, niſi hoc à tradere malis.

Habeo g' hâi,& g-è hài,id eſt odi,ſine apoſtropho.

14 Latini à ſubſtãtiuis & ago agis,ſubſtantiua non pauca trãſformauerunt.

Virago, id eſt mulier fortis, quòd virum agat, id eſt repræſentet,& opera virilia faciat.

Plumbago, id eſt plumbi ſcoria & recremẽtum Dioſcoridi: quòd plumbum agat & æmuletur.

Tuſſilago herba vulgo vngula caballina & paſſus aſini, pas d'aſnè,quòd tuſſin ſiccam ſcilicet ſedat & abigit. Marcellus in Dioſc.

Plantago plãtâin, hærba quam Dioſcorides arnogloſſon vocat, forte etiam quòd ſub linguæ ouinæ figura plantam agat & exprimat:dicitur.

Soldago hærba conſoldè, quæ carnẽ diuiſam agit ſolidam & agglutinat.vnde σύμφυτορ Græcis dicitur.

Lanugo, tenuis pilatio in genis adoleſcẽtum & pomis quibuſdam,quòd lanam agat,id eſt imitetur.

Coriago Columellæ morbus boum,corium abigens.

Hippago nauis apta agendis & conuehendis equis.

Hippagium equorum vectio.

Litigium,litis actio.

Sic forte à farre farrago,ab imus imago,à forma, id eſt meta caſei formago (qua vulgi dictione pro caſeo vſus eſt Gaza)à lumbus lumbago:ab inde,indago:à prope,propago & ago agis,a tamen producto,formatum eſt.

Galli quoque Latinos imitati, permulta ex ſubſtantiuis & ago finxerunt,quæ vulgus in agium terminat.

Villa villè, id eſt vrbs. Villagè, à villagium id eſt vicus. vrbis enim æmulus eſt.

Paſſus pas, paſſagè, à paſſagiũ, locus per quẽ paſſus agũtur.

Via vôiè: vôiagè à viagium, quaſi viæ actio aut per viam.

Lingua languè, lãguagè à linguagium, quaſi linguæ actio.

Cor cœur, & animus quem coragè à coragium, id eſt cordis actione dicimus. Audacia enim à cordis calore multo Ariſtoteli naſcitur.

Viſus veûè, viſagè à viſagium, id eſt facies, quaſi in qua ſit actio viſus, qui ſenſuum digniſſimus, perfectiſſimus, certiſſimus eſt, & propter quem caput ſublime eſt. Galenus lib. de vſu partium.

Homo homè, homagè, qua homo dominum agnoſcit.

Potus, id eſt potio, potagè à potagium, id eſt iuſculum rerum elixarum, quòd vice potus ſorbere ſolemus.

Au-ant ab ad ante, au-antagè. vnde au-antager, id eſt promouere.

Vltra oûltrè, oûltragè, id eſt iniuria ab vltragium, quòd homo vltra quàm ſatis eſt agatur & impellatur in alium.

oûltrager, iniuria afficere & verberare iniuſte.

Damnum dam, damagè vel domagè, id eſt iniuria.

Saûlu-agè, quòd in ſyluis agat, & viuat.

Cætera ſuis locis in Etymologico explicabuntur.

Subſtantiua ex voce fœminina adiectiui etiam ficti nonnunquam efferimus. 25

Mons montis mont & mon tâinè.

Fons fontis font, ſæpius fon tâinè.

Medicus medecin & megè.

Medica mulier medecinè.

velut à mõtana, fontana, medicinus, medicina.

Radix radicis rac̃e pro ſobole. &

Rac̃ine de plãtis & ſimilib⁹.

Ragè verò Delphinates pro zinziberè.

Pectus pectoris pôictrinè.

Naris narinè, & nar in compoſito eſtoûpenar, & naſilè

naſo na (niſi hoc à naris & Græ
Fames faîm & faminè. velut co ῥὶν ῥινὸς malis) famina.
à radicina, pectorina, nari-

Huc pertinent quæ à participio fœminino præteriti temporis primæ cõiugationis præcipue, ſed etiam aliarum, Galli, Latinorum more, fecerunt. vt enim Latinis

Repulſa, id eſt reiectio ab honore & magiſtratu.

Aurata ſeu orata piſcis doradè Narbonenſes: Et alia quædam ſimiliter:

Sic Galli à fictis plerunque participiis Entrée, pro aditu ab intratu.

Saliè, id eſt exitus & prominentia ædificiorum à ſalita.

Penſée, id eſt mens & viola autumnalis, à penſata.

Roſtiè ſeu toſtée, id eſt particula panis toſta.

oûblée vel oûbliè, panis quidam dulciarius ab oblata, non cũ vulgo medicorum vblata. Ratio in Etymologico eſt.

Armée, id eſt exercitus ab armata.

Montée, id eſt ſcala & cochlea, à montata. Nam mõter pro aſcendere, vt deualler pro deſcendere, Galli finxerunt.

Vallée, id eſt vallis, à vallata.

Horée, id eſt pluuiæ tempus horarium, ab horata quod & Vndée & Guilée dicitur, ab vndata.

Coruée, id eſt opera gratuita, à curuo vel coruo.

Boûtée, id eſt operis progreſſus. Forte à pultare pro pulſare.

Boûrée, faſcis lignei & ſarmentitii ſpecies, parte vna raſi, altera comantis.

ĥaûlcée, id eſt via ſtrata & calcata.

ĥarée, id eſt carri vectura vel ĥariotée. ſed ĥaretée bigatum onus.

Boûcée, id eſt buccella panis vel alterius rei.

Hauée, id eſt pungillus vel manipulus, ab ἄψος, P. 6, vt. P2.

Pancée, quantum ventre continetur à panticibus.

Lypée, quantum labris veſcendo ingurgitamus, à λύπη.
Iſſuë, id eſt exitus & menſæ dona ſecundæ, ab exire.
Durée, id eſt duratio.
Roûſée, id eſt ros.
Traînée, id eſt tranatio.
Nauée, id eſt nauis vectura.
Baſtellée, id eſt nauiculæ onus. Quam baſtel Pic. baſteaû Galli vocant, à βαστάζω, id eſt porto. Vnde & baſt, id eſt clitella, & forte baſtir, id eſt ædificare.
Buée, Pic. id eſt lixiuium, à bua potu puerorum.
Iu-rée, id eſt lolium, quòd eſu inebriet.
Alée, id eſt pergula & diſceſſus, ab ala auium.
Purée, id eſt iuſculum piſorum depuratum & colatum.
Année, id eſt annus & anni prouentus.
Ioûrnée, id eſt diei opus.
Matinée, id eſt opus vel tempus matutinum.
Foûrnée, quantum panis vel aliarum rerum furnus ſemel concoquit.
Ventrée quod vtero mater gerit, etiam de brutis.
Portée id eſt vectura & fœtus.
Porrée, id eſt porraceum olus. Galli tamen pro beta vſurpant.
Liu-rée, id eſt coloris religio.
Carbonée, id eſt caro viuis carbonibus aſſata.
Menée, id eſt conductus à mino, id eſt duco eccleſiaſticorum verbo.
Donée, id eſt donatio & viſceratio.
Gelée, id eſt gelu & velut glaciata mucilago pedum vitulinorum vel rerum aliarum.
aûgée, id eſt quantum vaſe oblongo, quod aûge vocamus, capi poteſt. vt
Manée quantum manibus & brachiis.

Soûbu-enancè, id eſt memoria, à ſubuenientia.
Fiancè, id eſt fiducia, à fidentia.
Recreancè, id eſt precaria rei controuerſæ poſſeſſio, à recredentia.
Creancè, id eſt fides & credo in deum, à credentia.
Cognôiſſancè, à cognoſcentia.
Alliancè, id eſt ſocietas, ab alligantia, ſync. g. vt in Alligare allier.
Eſperancè, id eſt ſpes, à ſperantia.
Recoûu-rancè, à recuperantia.
Soûffrancè, à ſufferentia. & alia propè infinita.

Inſuper à participiis quæ Galli ex Latinis in ns, ſua fecerũt, verba interdum tranſformant, 27

Placens placentis, plâiſant, plâiſanter, id eſt riſum captare, & beneuolentiam factis & dictis.
Grauãs grauãtis, greu-ãt. Crau-enter. G. 1. id eſt onere, verberibus, labore conficere.
Putens putẽtis, puãt, empüantir, id eſt odore tetro implere.

Quædam eorum quæ à ſupino poſteriore formant Latini, cum noſtra fiunt, literam thematis characteriſticam ſæpe recipiunt. 28

Læſus, a, um, Laìd, laìdè, d, à lædo lædis repetito.
Ruptus, a, um, rompu, rompuè, à rumpo.
Fiſſus, a, um, fendu fenduè, à findo.
Fuſus, a, um, fondu fonduè, à fundo.
Tonſus, a, um, tondu tonduè, à tondeo.
Penſus, a, um, pendu, penduè, à pendo.
Salſus, a, um, ſallé, ſallée, à ſallo. & ſallè, id eſt ſordidus.
Morſus, a, um, mordu morduè, a mordeo.
Tentus, a, um, tenu tenuè, à teneo.
Tenſus, a, um, tendu tenduè, à tendo.
Impreſſor imprimeûr, ab imprimo.
Roſor rog-eûr, à rodo, D. 4. inde rog-er bon tẽps, id eſt otio-

ſum & liberum eſſe.

Curſor coûreûr, à curro.

Campſor cangeûr, à cambio. B. 9.

Defenſor defendeûr, à defendo.

Fartus, a, um, vel fartilis, farci farciè, à farcio. licet in hoc T. 2. eſſe poſſit.

Sic potentia puiſſancè, à poſſum.

Quædam n thematis tantum repetunt.

Pictor pinctrè, à pingo. metath. r o.

Fictum finctè, id eſt res ficta, à fingo.

29 Vt Latini, cũ facio, imperatiui vocẽ componere videtur, dicentes calefacio, frigefacio, tepefacio, &c. id eſt calere, frigere, tepere facio, vel potius calidum, frigidum, tepidum facio: Sic Galli vel à verbi themate, vel ab imperatiui perſona ſecunda, ſ ablato, & nomine, quædam formarunt, vt

Eſtoûpè nar, à ſtypandis naribus, id eſt operculum quo vaſorum ora anguſtiora obturantur.

Cèû-rèchef, à cooperiendo capite, peplum & velum capitis.

ĉaulcèpied, à calciando pede.

Curorellè, à curanda aure, id eſt auriſcalpium.

Curèdent, id eſt dentifricium, vel dentiſcalpium, à curando dente.

Rapôil, à radendo pilo.

Traiclôu à trahendis clauis ſutorum.

Rabos, à radendo ligno, quòd βόσκορ Hetruſci dixerunt. à βοσκω, id eſt paſco, vt nemus à νέμω, id eſt paſco. & alia id genus permulta.

30 Vt Græci & Latini infinitiuum loco nominis perſæpe vſurpant: ſic Galli,

En ſon dormir, id eſt in ſuo ſomno, à dormire.

Poûr ſon menger, id eſt pro ſuo cibo, à mandere.

Mon dipner, id eſt meũ prandium, à δειπνεῖν, id eſt prãdere.

Ton dei-uner, id eſt tuũ ientaculum, à deiei-unare. ſync. ie.

Son ſoûper, id eſt ſua cœna.

Mieûs vault ſau-ôir qu'hauôir, id eſt melius eſt ſcire quàm habere.

Il eſt d'vn bon ſauôir, id eſt doctrina eſt ſolida & certa, à ſapere, non à ſcire.

Il 'nat vn bel hauôir de brebis, id eſt habet pulchrũ gregem ouium.

G'hâi moûlt d'affaires, id eſt multa mihi facienda, & plurimum premor, vel inopia rerum, vel pondere negotiorũ.

Paſſus pas.	Perſona perſonè, pro corpo-	
Punctus pôinct.	re.	Auxeſis
Granum grâin & brin, Gal.	Anima amè.	negatio-
Gutta Goûttè.	Mica miè, Pic.	nis.
Nullus nul nullè	Iam i-a.	31
Nihil nien Hãnonil.	Res rien.	

Hæc ſermoni vernaculo addimus ad maiorem negationem, vt il n'i eſt pas, vel pôinct, ab ille non ibi eſt, tanquã dicas, illius ne paſſus quidem ſeu veſtigiũ vel punctum ibi eſt. Habes vinũ? g-è n'en hâi grâin vel goûttè, vel pas vel pôinct à non inde, hoc eſt ex vino, habeo vel granum vel guttam quidem. Quis eſt in cubiculo? reſpõdes nemo. Gallus autem, il n'i hat amè vel perſonè, id eſt ibi ne perſona quidem eſt vel anima. Aliquãdo augentes, rurſus negationẽ, dicimus, il n'i hat amè du mondè, vel perſonnè du mõdè, g-è n'en hâi grâin nè goûttè, g-è ne vôi nè grâin nè goûttè, vel, nè ciel nè terrè. Il n'i hat nè fu nè lu, id eſt ibi neque πῦρ, id eſt ignis eſt, neque lux. In quorũ vſu videndũ eſt, vt ſingula velut in ſuam familiã referãtur, niſi loquentium conſuetudo nimis repugnet, vt ſcilicet perſona, vel anima hominem tantum neget: Granum & gutta tum ſemina tum liquores, & ſi quid proportione reſpondet. Paſſus & punctum licet aliis generalia magis ſint, tamen proprie de quantitate dicũtur. Hæc enim ſingula ſunt in ſuo

genere minima. Nullus autē cum addimus, dicētes, Nullum ibi pomum eſt, Il n'i hat nullè pomè: Græcorum more, geminata negatione magis negamus. Iam, i-a, irati ſæpe vſurpamus, dicentes, Gè n'iraì i-a, à non ibo iam. Tu n'entras i-a: à tu non intrabis iam. Aliquando etiam pro pūcto, vt nihil eſt neceſſe hoc facere, Il n'eſt i-a neceſſitè dè chè fàirè.

Rien plærique omnes id, quod nihil, ſignificare opinantur. Sed falſo. Intelligitur enim vel exprimitur ſemper cum eo ipſa negatio. vt ſi rogo, Quid facis? quid dicis? quid habes? reſpondes, rien. vbi Latine per nihil reſpōderes. Sed intelligis non facio, nō dico, nō habeo rem, id eſt aliquid. Quin ſæpe totum exprimis, & dicis, g-è nè fâi rien, g-è nè di rien, g-è n'hâi rien.

Res autem cum ſit tranſcendens, vt dialectici loquuntur, & omnia ſignificet, nimirum ſi iuncta negatione, pro nihil ſumatur. Sine negatione vero vel expreſſa, vel intellecta rem nunquā per rien exprimimus, ſed à cauſa coſe vel côſe, A.9. caûſe Narbonenſes. quod poſtremū nobis vſurpatur quo ſenſu Latinis hodie cauſa.

A Equiuoca. 32 Vulgaris Gallorum pronuntiatio quædam ita confundit, vt vix ſepares audiendo: ſed nos quædam ita pronūtiando ſeparanda putamus. Eſt enim vbi nihil pronūtiatio variat.

Metrum metrè, vt e prius ſonum Latinorum ſeruet.

Mittere mettrè, id eſt ponere, et ſonamus.

Magiſter maîſtrè, diphthongum ſonando.

In, en.

Inde, en. melius Tornacenſes end, dicentes, voûs end hâires & ſimilia.

Intus ens.

Li, id eſt ille, illius, illi, illum.

L'i, id eſt illud ibi.

Li ens, id eſt illic intus.

Piſum pôis, neutrum.

Pix pôis, fœmininum.

Pōdus pôis. cui ferè addimus grand, gros, d'unè liu-rè, &c. rPedis, tu pôis à pedo, & tu petès.

Mors mortis, la mort.

Mortuus, a, um, mort mortè.

Mordeò g-è mor.

Morſus vn mors, pars freni.

Sāctus Maurus ſaīnct Mor: In quo r ſonamus mollius quàm à mordeo.

Digitus lè dôit.

Debet, il dôit.

Credo, g-è crôi.

Liciū liſſè in hippomachia. & ludis aliis quibuſdam. & liſcierè quaſi à liciariū. Lycè autē à λύκα, id eſt lupa dicitur meretrix, & canis fœmina: vel à lyciſca.

Creſco, g-è crôis.

Credidi, g-è cru.

Creui, g-è cru.

μάκτρα, as, mactra, mâis, in qua panis pinſitur.

Magis mâis.

Tamen mes.

Mitte mes.

Miſſus, us, mes, id eſt ferculum.

Mei, meæ, mea. mes.

Metę Metarum, Mets, vrbs Lothoringiæ.

Poſt puiſt.

Poſſit il puit.

Puteat il puit.

Puteus puis.

Sanctus ſâinct.

Cinctus cinct.

Sanus ſâin.

Quinque cinc.

Pareo, g-è pēr neutrum.

Perdo, g-è pēr act.

Par per.

Ardet, il art.

Ars artis art.

Curia coûr, vel à cors cortis, coûrt.

Curtus coûrt coûrtè.

Currit il coûrt vel cëûrt.

Oſtium ùis.

Hodie hüi.

Octo üict.

Treſpaſſes, id eſt mortui, & qui omnino à vita in mortem tranſierunt. Traicts paſſes, id eſt hauſtus traiecti, & digeſti per corpus. Vnde Gallis dicterium hom piſſet poûr les traicts paſſes. Niſi enim largius bibiſſet, tam copioſe non meieret. Qui vero audiunt, dici putant pro mortuis.

33 Quæ in conſonantem Græcis, Latinis, & Gallis deſinunt, ſi vocalem præterea ſine medio, dum ſcilicet in vocem aliã . tranſeunt, aſſumant, ea conſonans cum vocali nunc ſequente ſonet, non amplius cum præcedente, vt

τρυγὼμ τρυγόνος.
ἴκτωρ ἴκτορος.
Lien lienis.
Calcar calcaris.
Vnus, vn vnè.
Bonus, bon bonè.
Talis, tel telè.
Qualis, quel quelè. vnde laquelè, ab illa qualis.
Donum, don donèr.
Nomen, nom nomer.

Façon façoner.
Meſſon meſſoner.
Sonet ſonetè.
I-en, I-ènet, I-ènetè.
Firminus Firmin Firminè.
Diuin⁹, a, ũ, diu-in, diu-inè.
Ne igitur conſonantem gemines, ſcribendo bonnè, tellè, quellè, dõner, nommer, façonner, meſſonner &c.

Sed ſi in voce Græca aut Latina conſonans geminatur, in deriuato vtraque ſæpius exprimitur vt
Ferrum, fer, ferrer.
Vannus, van, vanner.
Caſtellum caſtel, Pic. caſteaû, Gall. caſtellet.
Laſſus las, laſſa laſſè, laſſare laſſer.
Siccus ſec, ſicca ſeccè, ſiccare ſeccer.
Mollis mol: mollis hæc mollè, mollire mollir.
Sed omiſſus, a, um, omis omiſè.
Promiſſus, a, um, promis, promiſè. & cætera à mitto.
Carr⁹ car. cariot, diminutiuũ carier. ſed etiã carôi. carrôier.

34 Galli initio vocis i-conſonum adhibent ſæpe vbi Picardi g Latinarum dictionum retinent.
Gaudium gôiè, Pic. i-ôiè Galli.
Gaûdere gaûdir gaûir & gôir, Pic. i-ôir Gall.
Gãba Vegetius, gambè, Pic. i-ambè Gal. & inde gambõ, engamber, engambadè, Pic. i-ambon &c. Galli.

Sic g̈arcer,g̈ar,g̈aret,g̈ardin, g̈âûnè,g̈an-ellè, g̈arbè,Pic.
Iarcer,i-ar,i-aret,i-ardin,i-âûnè,iau-ellè,i-arbe Galli,
Vnde adagium in hypocritas,fâirè a dieu i-arbe de feürè, non cum vulgo barbè,id eſt deo manipulum offerre pro triticeo ſtramentitium. quæ Gallis per g- ſcribi poſſent.
Galli contrà,g initio vocis adhibent ſæpe,vbi Picardi u-cõſonum dictionis Latinæ principium, tanquam vocale eſſet,in oü mutant, V.8. 35
Vagina oüâinè,ſync.g. Pic.g̈âinè , Galli.quod & pro lucro vſurpatur,& oüâin ſeu g̈âin quoque dicitur.vnde oüâiner vel g̈âiner,pro lucrari. Roüâin vel reg̈âin, pro fœno cordo & ſerotino.quaſi ſecundum lucrum.
Vagina etiam oüan,Pic.ſync.gi. g̈an Gall.pro chirotheca, quæ manuum veluti vagina eſt.
Vadiũ oüagè,Pic.g̈age Gall.D.4.id eſt pignus vel ſalariũ.
Vadari oüag-er,Pic.g̈ag-er Gall. & inde enoüag-er vel eng̈ag-er, id eſt oppignerare deſoüag-er,vel deſg̈ag-er pro repignerare.
Vaſtus,a,um,oüaſtè,Pic.g̈aſtè,Gall.
Vaſtare oüaſter vel g̈aſter.
oüaſtel.Pic.g̈aſteaü,Gall.à vaſta panis huius magnitudine tanquam à diminutiuo vaſtellum.
Varium oüâirè, Pic.g̈âirè Gall.ſemper negatiue.
Vnde nag̈âirè, id eſt haud ita pridem pro n'`hat g̈âirè,id eſt non interceſſit multũ tẽpus.g-è n'en `hâi g̈âirè, id eſt non habeo magnam eius varietatem,id eſt non habeo multũ.
Varium etiam vâir,in imaginibus gentilitiis quas arma vocant,dicitur.
Variare oüâirir, Pic.g̈âirir, vel g̈arir, Gall. Morbo enim propulſato, valetudinem variat ac commutat in melius quiſquis alium perſanat,Sic Pic.
oüardè, oüarder, roüarder, oüâidè, oüarancè,oüâûfrè. oüeler:Galli vero g̈ardè,g̈arder,reg̈arder, g̈âidè, g̈arancè

gaûfrè, gueter. Ambo tamen guet pro caſtrorum & vrbis vigilia, vel ipſis vigilibus, & pro quauis obſeruatione. Hebræa dictio eſt.

oûardè autem, ſiue gardè, id eſt cuſtodia, ἀπὸ τῆς καρδίας, id eſt à corde, naſci videtur, quæ pars vitæ principium & caloris natiui fons & cuſtodia, eſt à natura vndique munita firmiſſime & tutiſſime: in medióque totius thoracis collocata, vt docet Galenus in opere de vſu partium. Cæterorum originem in Etymologico audies.

Veſpa autem veſpè, Pic. gëſpè Gall.

Vadum, ué, Pic. gué Gall. In quibus Picardi u- conſonum in vocale tantum mutant, vt in

Vacuare üider, Pic. u-ider Gall.

üideng-è, Pic. u-ideng-è Gall.

Vacuus, a, um, üidè, Pic. u-idè Gall.

Deüider, Pic. deu-ider Gall.

Quid quod g ipſum in oû Picardus Flādrorū more mutat? Gallus oûallè, & diminutiuum oûallon, vbi, Flandri tamen u geminum ſcribunt.

36 Quæ Picardi proxime Latinam vocē in el terminant, Galli in aû vertere maluerunt.

Pellis pel. Pic. peaû Gall.

Vitulus vel, l. 2. ſync. tu. Pic. veaû Gall.

Monticellus ſecundum diminutiuum moncel, Pic. monceaû Gall. inde admonceller ambo pro accumulare.

Cultellus coûltel, Pic. coûteaû Gall.

Porcellus poûrcel, Pic. poûrceaû Gall.

Caſtellum caſtel, Pic. chaſteaû Gall.

Cerebellū ceru-el, Pic. ceru-eaû Gall. & ceru-ellè ambo vt à terebellum terellè, aratellum arellè.

Sigillum ſeel, ſync. g, l. 2. Pic. ſeeaû Gall.

Situla ſèile & ſel, Pic. ſync. tu. ſeaû Gall.

Flauellus diminutiuum ſecundum à flauus, faûu-è, ſync.

l. A. 7. vel metath. l & a quaſi à ſaluus ſaûu-el Pic. ſaûu-eaû Gall.
Nouellus noûu-el Pic. noûu-eaû Gall.
Miſellus meſel, Pic. meſeaû Gall. id eſt leproſus, quòd illius conditio omnium miſerrima putetur. Sed ambo nouella noûu-ellè, miſella mèſellè.
Ambo item dicunt
Talis, tel telè.
Qualis, quel quelè.
Illa, ellè.
Cuu-el à cupella ſecundo diminutiuo.
Bellus, a, um, bel, ſequente vocali: beaû vero ſequente conſona. fœmininum bellè.
Belna beaûnè.
Meldæ Meaûs. Vide A. 8.
Syllaba al in nominibus Latinis ferè in aul vel au vertitur à Gallis. 37
Gallia Gaûllè. ſed Galli Gallôis, vt Angli Anglôis, Scoti Eſcoſôis. T. 1.
Pſittacus papegaûl à papagallus.
Vallis vaû & vallèè. Fallo g-è ſaûl.
Valeo, g-è vaûl. Salio g-è ſaûl.
Vaûltè pro fornice, fortè à ἑλκω.
Allium aûl.
Pallus paûl.
Alter aûltrè.
Palma paûlmè, quæ nonnulli per au, alii per aul ſcribunt. De his ſuprà copioſius egimus.
Sed caballus cèu-al. Plurali cèu-aûls.
Aequalis egal, Plurali egaûls; & alia adiectiua deriuata in alis de quibus ſuprà.
Sal ſel, talis tel, qualis quel.
Pro tel vulgus Gallorum corrupte aliquando aûtiè.

n.i.

Grammatica Latino-

GALLICA, EODEM IACOBO SYLVIO AMBIANO AVTHORE.

PARTES orationis vt Latinæ, ita Gallicæ ſunt octo: Nomen, Pronomen, Verbũ, Aduerbium, Participium, Coniunctio, Præpoſitio & Interiectio: Nom, Pronom, Verbè, Aduerbè, Participè, Coniunction, Prepoſition, Interiection. Harum definitiones ex Latinis cognitas, hic percenſere ſuperuacuum putaui.

Nomini accidunt qualitas, comparatio, genus, numerus, figura, caſus, declinatio. Qualitè, comparâiſon, gendrè, nombrè, figurè, cas, declinâiſon. Qualitas, qua nobis ferè eadem propria ſunt & appellatiua quæ Latinis & Græcis, vt Σωκράτης, Socrates, Socrates. ἰωάννης, Ioãnes, Iam. Dixi ferè, quòd quædã apud eos, propria nos per metaphorã appellatiua facimus, vt μυρμηδών nomen regis, à quo Myrmidones Achillis ſocii: quo nomine nos quoque homines pumilos appellamus Myrmidons. Mecœnas poeta Auguſto gratiſſimus, doctorũ aſylum. nunc pro patrono etiam Gallis dicitur. Tarquinius aut Tarquinus rex Romanorum quintus, & ſeptimus. Ab hui9 ſuperbia nos tarquin, vulgo taquin, hominem ceruicoſum, tenacem, cumini ſectorẽ vocamus: & alia quædam ſimiliter in Etymologico dicenda, quod nos Latinogallum molimur, ac propè abſoluimus.

Comparatio nobis nõ ſecus ac Græcis & Latinis, per gradus tres perficitur, poſitiuum, vt doctus, doctè: comparatiuum, vt doctior, plus doctè: ſuperlatiuũ, vt doctiſſimus, treſdoctè.

Comparatiuum autem per plus (quod cõparatiuum etiam eſt Latinis, vt nobis dicẽtibus multum mòult: plus, plus: plures plura vel pluria, plurieûs vel pluſeûs) & poſitiuum circunloqui ſolemus (quo more Latini per magis in nominibus in ius, eus, uus, quæ cõparatiua haberent duriora, ob vocalium nimis crebrarũ colliſionem) vt doctior plus doctè, felicior plus ˜heûreûs ab horoſior: Nos enim ab horarum bonarum multitudine, felicem, horoſum ˜heûreûs vocamus. Sed quædam Latinorũ comparatiua propè integra ſeruamus, vt bonus bon, melior melieûr, malus mal: peior, quidã pieûr. Sed Frãci à genitiuo peioris, pirè dicere maluerũt. Paruus nos petit à petitus (quod petere Varroni propriè eſt aliquid ſuppliciter & precario poſtulare. vnde Parrhiſinæ puellis imperantes flectere genua, dicunt faîtes lè petit, vel la petitè, in fœminino) Minor mineûr, ſed ſæpius à genitiuo minoris môindrè. Magn⁹, id eſt grãdis grand, Maior mai-eûr: & pro magiſtratu mâieûr, Franci à genitiuo maioris mâirè. Grandior grenieûr. Sed tria hæc poſteriora ſunt rara vſu, niſi in certis quibuſdam orationib⁹. Vt ſanctus Iacobus minor & maior, ſâînct Iaquè le mineûr, le maieûr, qui idem le grenieûr dicitur. Huiúſque vocis vſus in fabulis Gallorum non infrequens eſt, minor annis, mineûr d'ans: infantes minores, enfans mineûrs: Fratres minores, freres mineûrs, & aliis quibuſdam orationibus. In cæteris autẽ ipſis circunloquutiõe cõſueta vtimur, plus grãd, plus petit. Pari modo ſuperior ſuperieûr, inferior inferieûr, anterior anterieûr, poſterior poſterieûr, prior prieûr monachus abbati proximus. Latinorũ vero vſum exprimimus per cõpoſitas præpoſitiones deante deu-ant, vbi u fuga hiatus interpoſitum eſt, vt ego ſum prior te, g-è ſui deu-ant tôi.

Superlatiuum quoque circumloquimur per poſitiuum & aduerbium Græcum τρὶς tres, I. 2. hoc eſt ter, Græcos imi-

tati. Nam τρισόλβιος, τρισευδαίμων, τρισκακοδαίμων, τρισκατάρατος, τρισαπότομος, & alia prope infinita paſſim apud Homerum, Lucianum, Ariſtophanem, Theocritum & alios, pro terbeatus ſeu beatiſſimꝰ, fortunatiſſimus, infortunatiſſimꝰ ter maledictus, duriſſimꝰ. Strabo quoque hoc enarrans Homeri hemiſtichium, térque die reuomit, talem ſuperlationem ab omnibus vſurpari ſcribit. Vnde Homerus ait, ter beati Danai, ter exorabiles, térque quatérque beati. Quo Vergiliꝰ pro ſuo vſus eſt, libro pimo AEneidos, O térque quatérque beati, hoc eſt perbeati, ſeu beatiſſimi quod Græcanicum quidem eſſe, Latinis tamen vſurpatum, præſertim in carmine ſcribit Eraſmus, in copia verborum, capite de auxeſi poſitiui. Seruius tamen ſæpius beatos interpretatur.

Eodem pertinet quod à Plauto & quibuſdã aliis ipſum τρις in cõpoſitione pro valde vſurpatur, apud quos trifur, trifurcifer, triueneficus, tricerberus leges, pro inſigni fure & furaciſſimo homine, & pluſquam furcifero, & veneficentiſſimo & magno Cerbero. Ad illorum igitur imitationẽ ſuperlatiuũ circũloquimur, bonus bon, optimꝰ treſ̃bon. (Sic enim dictione vna ſolentes ſcribimus) doctus docte͂, doctiſſimus treſ̃docte͂. vnde & vita functos vocamꝰ treſ̃paſſes, quaſi ter paſſatos, (Nam à paſſu paſſare pro trãſire fingimus) fortis fort, fortiſſimus treſ̃fort, & cætera omnia ſimiliter. In nullo enim, quod ſciam, Latinorum ſuperlatiuum exprimimus, præterquam in proximus proxim, corrupte prochain: intimus intimè, vnde verbum vulgi intimer: primus primè. In quibuſdam quoque ſeruamus, vt primum tempus, id eſt ver, prim temps. Prima primè, in horis ſacerdotum. Nunc primum aùprimè: & Horaprimè, quaſi dicas hac hora prima. Prima facie, de primè facè.

Adde quòd ſectam relgiioſorum haud ita pridem natorum

minimos vocamus minimes, aliâs treſpetit dicimus. Neoterici quoque nonnulli doctiſſimè & alia quædam aut ad voluptatem aut ad Linguæ opulentiam, paſſim cõfingunt, & pronuntiant.

Genus nominum idem cum Latinis propemodum vbique retinemus: niſi quòd ſignificationem ſubſtantiuorum, quæ apud Latinos communia ſunt, ſub vnica terminatione, duabus fere vocibus enuntiamus aliorum more, quæ duas apud illos terminationes ſortita ſunt. Vt enim magiſter maiſtrè: magiſtra maiſtreſſè: ſic hic princeps princè, hæc princeps princeſſè: ſic hic & hæc comes, contè, conteſſè: hic & hæc latro larron larroneſſe. in quibus ſſè vel eſſè dictionis eſt productio: quomodo apud Latinos tas, tudo, timus, & id genus permulta, in deriuatis, vt bonitas, venuſtas, magnitudo, ſolitudo, finitimus, legitimus. Sed hic & hæc virgo viergè, nobis adhuc commune duorum eſt, vt Latinis quibuſdam Homo, homè. vix pro fœmina Gallis dicitur, vt Latinis raro, idque ſine adiectiuo. Niſi etiam quòd adiectiuorum maſculinum & neutrum vbique vna voce exprimimus, vt vnus vnum, vn, bonus bonum, bon, & cætera ſimiliter. Sed pro fœminino addimus è maſculino, ſemper quidem, quum huius ſignificatio in conſonantem deſinit. Vt vna vnè, bona bonè: maſculinum enim erat vn, bon. Aliquando autem cũ in vocalem, vt amicus amicum ami, amica amiè: amatus amatum âimé, amata âimeè. Id quod exemplis propè infinitis verum eſſe & ſuprà oſtendi, & in Etymologico planum facia. Adhæc arborũ nomina parum abeſt quin omnia faciamus neutra: ob id quòd hæc ferè à nominibus cõtentiuis, quæ vocant, in arium (quæ etiam plantas ipſas nonnunquam Vallæ ſignificant) transformamus, vt pomus pomarium, vn pomier: prunus prunarium, vn prunier. Hic autem addo vn, ad generis diſcretionem. quæ

etiam per articulos de quibus in pronomine dicēdum eſt, perficitur. Sed hæc ſalix, vnè ſaü l, & alia quædam variāt. Fructuum verò nomina ferè fœminina facimus, vt pomum vnè pomè, ceraſum vnè ceriſè. Cætera arborum & fructuum exempla in Etymologico ſcribemus.

Præterea hic puluis, flos, mores, color, rigor: nos hæc, La poüldrè, bellè fleûr, bonè coûleùr, grande rigeûr, bonès meûrs. Hæc aquila, patria, ſalus: nos hic, vn grand aîglè, vn bon pâïi, mon ſalut. Hoc iumentum, euangelium, feſtum, exemplum, reſponſum, opus, apoſtema. nos hæc, vne i-ument, eu-angilè diu-inè, grandè feſtè, vnè bon' excēplè, ma reſponſe, vne bon' eüu-rè, vnè câûld' apoſtumè. Forte in illo ſexum (eſt enim equa) reſpicientes. Cuius generum varietatis exempla in Etymologico paſſim admonebimus, quoties occurrent.

Poſtremo quædam velut dubii generis ſunt. Nam hæc ſpatha, hæc anima etiam apud nos, dicētes vnè bonè eſpéè, amè. Hoc ſtabulum, exemplum, euangelium, opus, apoſtema: nos hæc, vnè bonè eſtablè, exemplè, eu-angilè, eû-u-rè, apoſtumè. Sed mea, tua, ſua ſpatha, anima, ſponſa, ſtella, amaſia: mon, ton, ſon, eſpéè, amè, eſpoûſè, eſtôïllè, amoûreûſe, tanquam maſculina, aut neutra eſſent, dicimus. Contrà meum tuum ſuum, ſtabulum, exemplum, euangelium, opus, apoſtema: mon ton, ſon, eſtablè, exemplè, eu-angilè eûu-rè, apoſtumè: genus Latinorū retinent, fuga apoſtrophi, quòd durius videretur, m'eſtablè, m'exemplè, m'eu-angilè, m'eû-urè, m'apoſtumè, m'eſpée & cætera. Quam aſperitatem vt vitarent maiores noſtri, t in quibuſdā interiecerūt, mea, tua, ſua, auia, amita: ma, ta, ſa tâïè, tamtè vel tantè: pro âïè, amtè, vel antè. Nō id tamen in ominibus. Nā mea, tua, ſua amica: m'amiè, t'amiè, ſ'miè. Sed hoc ad gallicam ſyntaxin à nobis poſtea tradendam magis pertinet.

Numerus ſingularis & pluralis apud nos ſola litera s differunt: quam pluralis habet ferè perpetuam, ſingularis autem ſiquando ipſam quoque habeat (vt tempus temp, ſeu cum quibuſdam temps, & nomina in oſus, quæ nonnulli per eû, alii per eûs pronuntiant) tunc is à plurali facile ſecernitur. ſi eſt ſubſtãtiuum: per adiectiuum, per articulum, per verbum. ſi eſt adiectiuum, per ſubſtantiuũ, per articulũ, per verbum. vt tempus eſt odioſum: lè temps eſt odieûs. tempora ſunt odioſa: les temps ſont odieûs, Galli etiam propriis virorum quibuſdam, blandiendi gratia, & vt mollior ſit appellatio, s quandoque adiiciũt. vt Nicolaus Nicolas, & Nicola. Iacobus Iaquès, & Iaquè. Petrus Pierrès, & Pierrè. Aliter habet res in Frãciſcus Francôis. nã cum s profertur, quod habebat medium vt inde fœmininum Franciſca Francôiſe, & aliis quibuſdam in canones reiectis. Quidam tamen etiam francôi dicũt. qualiter, pro Gallo dicẽdũ putarem: & in plurali pro Gallis Francôis, niſi vſus & conſuetudo vincerent, dicentium Frãcôis Francôiſe. Anglus, Anglôis Anglôiſe. & Scotus Eſcocôis Eſcocôiſe, & alia ſimiliter. Adde quòd numeralia cardinalia, quæ vocant, poſt tria, ſine s pronuntiamus &, ſcribimus vocalem poſtremam apoſtropho etiam elidẽtes, vt quatr' ans douẑ' eſcuts.

Figura ſimplex, vt amicus ami: cõpoſita vt inimic⁹ enemi. Sed cõpoſitũ quandoque diſſoluimus, vt perdoctus: nos multũ, fortiter, bene (hoc enim vt probe pro valde vſurpamus) doctus: moult, fort, biẽ docte. inſipiẽs nõ ſau-ãt.

Caſus in ſingulari & plurali omnes apud nos vnius ſunt terminationis, niſi quòd pluralis, vt dixi, literã s ſibi ferè perpetuo adſciſcit. Nam quædam ipſum naturaliter etiã habent in ſingulari, vt quæ à nominibus in oſus noſtra facimus & gentilia. Contrà numeralia propè omnia quæ cardinalia vocant, in plurali carent, tanquam ſingu-

laria forẽt. vnde vn cent, pro ſemel centũ dicimus. Sed differunt articulis: de quibus paulò pòſt audies: per eóſque diſtinguuntur & per orationis coordinationem, quomodo etiam apud Hebræos, qui etiam plurale maſculinorum per im, fœmininorum per oth, ferè terminant.

Declinatio nobis vt Hebræis (quos in hac vt in aliis quibuſdam ſumus imitati) eſt perquam facilis, ſi modo pro plurali addas s ſingulari, & articulos pernoueris, certe pauciſſimos. & eos à pronominibus & præpoſitionibus corrogatos. Hi ferè ſunt,

Nominatiuo Ille illud lè: illa, la. Genitiuo de, dè, du. Datiuo & accuſatiuo, ad, a, aû. Sed etiã Accuſatiuo illũ illud, lè: illam, La. Vocatiuo, ω, o. Ablatiuo de, dè, du, ab α au in en. Pluraliter illi illæ illa, les. Genitiuo des. Datiuo aûs. Accuſatiuo illos illas illa, les, vel aûs. Ablatiuo des & aûs. vt

Nominatiuo hic magiſter, lè mâïſtrè. Genitiuo magiſtri dè, & du mâïſtrè. Datiuo magiſtro à, & aû mâïſtrè. Accuſatiuo magiſtrum, lè mâïſtrè. Vocatiuo ô magiſter, o mâïſtrè. Ablatiuo, magiſtro, dè & du mâïſtrè. Pluraliter nominatiuo magiſtri, les mâïſtrès. Genitiuo magiſtrorum, des mâïſtrès. Datiuo magiſtris, aûs mâïſtrès. Accuſatiuo magiſtros, les mâïſtrès. Vocatiuo ô magiſtri, o mâïſtrès. Ablatiuo à magiſtris, des mâïſtrès. Sic maſculina alia, & etiam neutra.

Nominatiuo hęc fœmina, La femmè. Genitiuo de, & nõ du femmè. Datiuo a, & non aû femmè. Accuſatiuo la femmè. Vocatiuo ô femmè. Ablatiuo à vel dè femmè vel famè. Pluraliter nominatiuo & Accuſatiuo, les femme. Genitiuo, des femmès. Datiuo, aûs femmès. Vocatiuo, o femmes. Ablatiuo aûs vel des femmès. Sic fœminina nobis, etiam ſi Græcis aut Latinis alterius ſint generis.

Præter dicta, quas præpoſitiones alias Latini addunt accu-

ſatiuo & ablatiuo, eas ferè ſolas in iiſdem orationibus illis exprimimus. vt in curiam, en coûr. verſus Aureliam, vers Aurlien. ſuper Sequanã, ſur Sêinè. per montes, par monts. inter valles, entrè valléès. &c. Licet tamen etiã dicere en la coûr, ſur la Seinè, par les mõts, entrè les valléès. non tamen l'Aurlien, niſi territoriũ intelligas. Sic in curia en coûr: & etiã en la coûr. ſed prius emphaſim, vt pro ſola regia intelligatur, habet: poſterius magis priuatam cuiuſque cortem & compluuium domeſticum ſignificat: ac etiam ſenatum. niſi addas dè la coûr du rôi. Eodem modo de curia de coûr: vt cum honore, auec honeûr: ſine te, ſans tội: pro Petro, poûr Pierrè, &c. Sed iſta ad cõſtructionem magis attinent. Quemadmodum & differentia vtendi articulo dè & du in genitiuo, & a, aû in datiuo ſingulari. Nam liber Petri, dè Pierrè, nõ du dicimus. Du enim & aû fœmininis: & propriis virorum nũquam iungitur. niſi per emphaſim, vt du Pierrè, tãquàm notiſſimo, vel du dict Pierrè. Contra, liber magiſtri du mâîſtrè, non dè: niſi forte addas dè mâîſtrè Ian, vel quid huiuſmodi. Sed officium magiſtri, dè vel du mâîſtrè: magna tamen differentia dicimus. Nam tu facis officium magiſtri, dè mâîſtrè, abſolutum eſt ac generale, perinde ac ſi dicas, facis officiũ illius, qui ſpecimen ſuæ artis edidit, & inter artis magiſtros accitus eſt. niſi reſtringas addendo, dè mâîſtrè Ian, vel quid ſimile. Sed tu facis officiũ magiſtri, du mâîſtrè, priuatum aliquid magis intelligitur, tãquam diceres, magiſtri huius domus. Dedi Petro, à Pierrè, non aû. Nam hoc propriis virorum (vt dixi) nũquam iungitur, niſi per emphaſim, vt aû dict Pierrè: nec fœmininis, quod ſciam, ſeu propriis, ſeu etiã appellatiuis. Dedi homini, à homè: magiſtro à mâîſtrè: patri à perè: tanquã dicas, alicui homini, alicui magiſtro, alicui patri. Sed, a l'homè, aû mâîſtrè, aû perè dicentes, addimus vel intelligimus a l'homè du

lieu, aû maîſtrè de la maîſon, aû perè de Ian, vel quid ſimile, quo propter poſſeſſionem aut relationē, reſtringatur illorum infinitas, tanquam illis indefinitum aliquid, hoc certum definitúmque ſignificetur. Adde quòd aû datiuo, accuſatiuo & ablatiuo ſingularibus maſculinorū appellatiuorum, & aûs iiſdem pluralibus etiam fœmininorū communia ſunt: vt reddidi patri, aû perè: patriæ, aû pâi (maſculinum enim nobis eſt) vado ad patriam, aû pâi: reliqui in patria, aû pâi: dedi parentibus, aûs parens: vado ad campos, aûs camps: eſt in cāpis, aûs vel es camps. Quibus exemplis liquet nos aû accuſatiuo pro ad, & ablatiuo pro in ſolum adhibere: datiuo autem in maſculinis appeltiuis, quale nobis patria pâi eſſe diximus.

Heteroclita quædam nobis ſunt, variatione terminationis, vt Cælum ciel: cæli cælorum, cieûs. Vetulus, viel: vetuli, vieûs. Oculus, eûl: oculi, ieûs, Caballus, ceual: caballi caballorum, ceu-aûs. Metallum, metal: metalla metaûs: vel cieûls, vieûls, ieûls, ceu-aûls, metaûls, & alia permulta ſuo loco partim dicta, partim dicenda.

Nomen præterea nobis, vt Græcis & Latinis, eſt multiplex. Gentile, vt Parrhiſienſis Parrhiſien. Infinitum, vt quis, quæ, qui. Collectiuū, vt populus, peûplè. Partitiuū, alter, aûltrè. Comprehenſiuum, vinea vinè. Factitium, vt bombus bombon. Numerale duplex, cardinale, hoc eſt principale, vnus vn: aut ordinale, primus primè. Ad aliquid, pater perè. Quaſi ad aliquid, mors mort, vita viè. Comparatiuum & ſuperlatiuum, de quibus paulo antea. Diminutiuum, vt cultellus coûltel. Poſſeſſiuū, Platonicus Platoniquè. Denominatiuum, Cultellarius, coûltellier. Verbale, doctor docteûr. de quibus pauca à nobis dicenda ſunt. Gentile aliquando exprimimus, vt Parrhiſienſis Parrhiſien. Tornacenſis Toûrnicien, vel dè Paris, dè Toûrnâi. Aliquando enim per primitiuum efferimus,

ſic, Rhotomagenſis, de Roûen. Ambianenſis D'amiens. Bellouacenſis, de Biaûu-âis, tanquam de Rhotomago, Ambianis, Bellouaco diceres, & alia hoc modo permulta. Sic Francus Francôis, vel dè Francè: Anglus Anglôis, vel de Anglia terra, d'Angleterrè.

De aliis nominum differētiis in Etymologico paſſim meminerimus: de denominatiuis & verbalibus, in regulis abunde diximus. Numerale & diminutiuū hic paulo plenius enarremus.

Numerale (quod cardinale vocant) vt vnus vnum vn, vna vnè: & ſæpe à πρῶτος preût, & ἔμπρωτος empreût: licet apud Græcos ordinale ſit pro primus.

Duo duæ duo, deûs.
Tres tria, trôis.
Quatuor, quatrè.
Quinque, cinq.
Sex, ſis.
Septem, ſept.
Octo, üict.
Nouem, neûf.
Decem, dis.
Vndecim, vnçè, ſync. de, quæ etiam fit in ſequentibus.
Duodecim, duôçè.
Tredecim, treçè.
Quatuordecim, quatorçè.
Quindecim, quinçè.
Sexdecim, ſexçè.
Decem, & ſeptem pro ſeptendecim, dis & ſept.
Decem & octo, dis & üict.
Decem & nouem, dis & neûf.
Viginti, vint: & ſi vis, vingt metath. g, vt differat à vint tertia ſingulari perſona verbi venio.
Viginti vn⁹, vint & vn, deûs, trôis, &c.
Triginta, trentè. ſync. gi. vt in ſequentibus.
Quadraginta, quarantè. ſync. d, & gi.
Quinquaginta, cinquantè.
Sexaginta, ſexantè.
Septuaginta, ſeptantè. ſync. u.
Octoginta, octantè more aliorum pro octontè.
Nonaginta, nonantè.
Centum, cent. nos tanquam ſingulare cent, dicimus vn

cent, deûs cents, &c.
Mille, millè, vn millè.
deûs, trôis millès.

Mileo milion, vn milion, deûs, trôis milions, &c.

Hoc autem loco tollendus mihi eſt publicus Gallorum omnium error, qui vng per g ſcribendum certāt, ne ſi debita illi orthographia vn ſcribant, vii, id eſt ſeptē videātur: quū vtriuſque differentia vel cæco apparere poſſit. Nam in vii, id eſt ſeptē, apiculi gemino ii ſuperſcribūtur. Adhæc ſubſtantiuum iis additū ſemper plurale eſt, ob ídque in s deſinit: vnus vero, id eſt vn, ſubſtantiuum requirit ſingulare. Præterea cū à maſculino in conſonam finito, formetur fœmininū addendo è (vt in regulis docuimus) ſi vng dicūt, quur in fœminino vgnè, vel potius vngè nō etiam recipiunt? quorum vtrunque abſurdiſſimum eſt.

Ordinale vt primus prima primum, primè. Primo tempore, ſcilicet vere, prim temps. Prima luna, primè lunè. Prima primè, in horis ſacerdotū. Sæpius tamen à primarius primaria primariū, prumier prumierè. I.4. Secundus ſecunda ſecundum, ſecond, ſecondè.

Tertius tertia tertium, tierc tiercè.

Quartus quarta quartum, quart quartè.

Quintus quinta quintum, quint quintè.

Sextus ſexta ſextum, ſextè.

Vel vnimè deûſimè, trôiſimè, quatrimè, cinquimè ſiſimè, addendo imè cardinalibus, qualiter fit in reliquis.

Septimus ſeptimè.

Octau⁹ octauè, pro die octauo & de ſymphonia: pro ordine autē, ferè ûictimè dicimus.

Nonus nonè, pro horis, & monialib⁹: alias ferè neûfimè.

Decimus decimè, vel diſmè à dis. ſed decimæ decimès, & per ſyncopen dimes, quæ à parochianis parocho exoluuntur.

Vndecimus vncimè, ſyn. de,

quomodo & in ſequẽtib⁹.
Duodecim. doûcimè.
Nã deûſimè eſt ſecũdus.
Tertius decimus.
Quartus decimus &c.
Nos autem trecimè à tredecimus. & ab his moneta vncim, doûcim, trecim.
Quatorcimè à quatuordecimus.
Quincimè à quindecimus.
Sexcimè, à ſexdecimus.
Decimus ſeptimus, nos dis & ſeptimè à decem & ſeptimus.
Sic & decimus octauus, nos dis & uictimè, à decem & octauus.
Decimus nonus, nos dis & neûfimè, à decem & nonus.
Viceſimus vintimè. quaſi à vigintimus, & ita in ſequẽtibus fingendum.
Viceſimus primus, vint & vnimè.
Viceſimus ſecundus, vint & deûſimè.
Viceſimus tertius, vint & troîſimè, & ſic ſequenter capimus Gallicũ cardinale à viginti, triginta, quadraginta, quinquaginta, ſexaginta, ſeptuaginta. octoginta, nonaginta, cũ Gallico ordinali, quatrimè, cinquimè &c.
Triceſimus trentimè.
Quadrageſimus quarantimè.
Quinquageſimus cinquãtimè.
Sexageſimus ſexantimè.
Septuageſim⁹ ſeptantimè.
Octogeſimus octantimè.
Nonageſimus nonãtimè.
Centeſimus Centimè.
Centeſimus primus cent & vnimè, ſicut in viceſimus diximus.
Milleſimus, millimè.
Milleſimus primus, millè & vnimè.
Ex his patet numerũ maiorem intercedente copula &, minori ſemper apud Gallos præponi à ſeptemdecim ad centum, quod vltra centum Latini tantum obſeruarunt.
Simplus, ſimplex, ſimplè.
Duplus, duplex, doûblè.
Triplus, triplex, triplè.
Quadruplus, quadruplex, quadruplè &c.
Ternarius, vn tier de men-

ſuris & ponderibus.
Denarius denier.
Sed diſinier, id eſt decurio.
Centenarius. Centenier, id eſt Centurio.
Vni vnæ, vna: vns vnès.
Bini deûs.
Terni trôis, &c. per cardinalia, ſed in alea ternio ternès, quaternio quaternès, quinès, ſenès, à numero pũctorum, vt a, pro vno, Græcorum more.

DE DIMINVTIVIS.

Diminutiua Græcis, Latinis, Gallis vt fiant, requirunt terminationem certam cum genere primitiui, Rectam formationem, & potiſſimum primitiui ſignificationem, ſed cum diminutione.

Græcorum diminutiuorum terminationes ſunt ſeptem, αξ, ασ, κος, λος, ις, κη, ωρ.

Latinorum lus la lum (id eſt ellus ella ellum, illus illa illũ, olus ola olum, ulus ula vlum,) leũs paucorum eſt exemplorum. ſcus Græcanicum, cio,

Gallorum et, etè, in, inè, ot, otè, on: quam videmur ſolam ex Græcis & Latinis in o, retinere.

Diminutiua Gallis (vt Græcis & Latinis) tranſformantur à propriis nominibus & appellatiuis tam ſubſtãtiuis quàm adiectiuis in varias terminationes, Quarum quædam ex Græcis, quædã ex Latinis à Gallo paulũ immutantur. vt
Cultellus coûltel, Pic. coûlteaû Gall.
Porcellus poûrcel, Pic. poûrceaû Gall.
Concha coque, ſync. n, conchula coquile.
Franciſcus Francôis, à Francus enim deductum videtur, forma diminutiui Græcorum nominum in σκος: vt à λύκος λυκίσκος, τρόχος, τροχίσκος.

Quædam vero ex finitiuis acceptæ, vt à Francôis Francequin, à mandè mandequin, à Petrè Petrèquin, à brodè brodequin, à caquè caquèquin vulgo calèquin, Sic vilebrequin, & alia id genus permulta: nos à Flandris mu-

tuati videmur, & illorum more quædam nobis ſimiliter effinxiſſe.

Quædam denique diminutiuorũ terminationes nobis propriæ videntur, et, etè: in, inè: ot, otè.

In et diminutiua, vt à laquè laquet, coc cocet, ſac ſaccet, dôulc dôulcet & dôulet, blanc blancet, nôir nôiret, mol mollet. Quibus pro fœminino addendum eſt e, vt laquet laquetè, dôulcet dôulcetè, dôulet dôuletè, &c. In quam vocem exeunt quædam ſolum fœminina, vt femme femmeletè, portion portionetè, car carretè, brebi brebietè, ſcè ſcètè, ſiè ſietè.

Per in, vt à Iacot Iacotin, à Ianot Ianotin. Sed à Ian Ianin, à ſot ſotin, à lôurd lôurdin, à gardè gardin. Quibus pro fœminino addendum eſt è, ſotin ſotinè, lòurdin lôurdinè, In quam vocem exeunt quædam ſolum fœminina, vt, Iaquelinè, Perrinè.

In ot, vt Ian Ianot, Pierre Pierrot & Pierot, Guillelme Guillemot, car cariot. eſtenè eſtenot. Philippe Philippot, vin vinot. Quibus pro fœminino adde è, vt Pierrot Pierrotè, Philippot Philippotè: & ſync. i prioris, Phlippè Phlippot Phlippotè.

In on, vt gambè gambon, cocè cocon câulcè câulcon, troncè troncon, facè facon, hamus hâim hammuçon, lard lardon, ſagum ſâiè ſâion, cat caton. Vallet, id eſt ſeruus à ϛέλλω mitto, vallèton.

Porro diminutiui formatio apud Gallos non eſt difficilis ſi illius terminationem, id eſt et, etè: in, inè: ot otè, on, addas primitiuo, quum id in conſonantem deſinit. cum vero in vocalem, eam exteras. Quorum exempla diximus plurima. Cæterum quæ terminatio cuique ſit addenda, vſus magiſter diſcendi eximius, docebit.

A diminutiuis autem more Latinorum alia quoque interdũ Galli diminuũt. Nã vt illi à diminutiuis porculus, catulus, arcula, buccula, capitulum, fruſtulum diminuũt

rurſus porcellus, catellus, au-ella, buccella, capitellū, fruſtillum: ita hi à Ianetè Ianeton, à coquilè coquilon, à co ĉon coĉonet, à ſotin ſotinet, à badin badinet, à lôurdin lôurdinet, à Pierot Pierotin, à Iacot Iacotin, c repetito.

Quibus præterea interdum addimus adiectiuum diminuēdi, vt petit coĉonet, petitè Ianetō, Id quod Latini quoque nonnunquam faciunt.

Adde quòd quemadmodum ab eodē primitiuo Latini varia ſæpe diminuunt, vt ab homo homoncio, homulus, homonculus: quorum nullum ex alio naſci, ſed omnia ex primitiuo ipſo vidētur: ſic & Galli à Ian Ianet, Ianin, Ianot, Ianō fœmina. à Iaque: Iaquet Iaquin Iacot, Iaqueron fœmina.

Inſuper vti nomina in aſter Latinis non diminutionem, ſed potius (vt Vallæ placet) imitationem quandam primitiui exprimunt: ſic apud Gallos omnino. vt Surdaſter ſôurdaſtrè, Enragaſtrè à rabie, Aquariaſtrè à ſancto Aquario, ſainct Aquerè, hui⁹ mali propulſatore. fol follaſtrè, ſotin ſotinaſtrè, opinion opiniaſtrè. Filiaſter filiaſtrè, pro genero Lugdunenſes dicunt. Maraſtrè pro nouerca Galli propè omnes à matraſtra. Et à coloribus obſcuris, & vt ſic dicam, dilutis, rôugaſtrè, blanĉaſtrè, nôiraſtrè, verdaſtrè, i-aûnaſtrè.

Quædam præterea in ard, vt à concha coquè coquard: à cōchula coquilè coquilard, pro ſtulto vtrunque. Broncus broĉè, brocard, id eſt ſcomma. Vetulus viel vielard. Babylon, babyl, babylard, id eſt lingulaca. πίσσα, id eſt pix pôis pôiſſard, id eſt fur. palea pâilè pâilard, vel à pallace. Gaudeo gâi gâilard. & inde regalardir verbum quartæ coniugationis. Cauda côuè, côuard, id eſt timidus. Flatard, id eſt adulator, à flatare flater, frequentatiuo verbo flo flas. Pēdard, id eſt ſuſpēdioſus. Râilard, bau-ard, id eſt irriſor.

Quæ actionis conſuetudinem & propenſionem quandam

Gallis inſinuāt (quomodo quædam in oſus Vallæ) quoties ſcilicet homini tribuũtur. Quædam enim ad alia referuntur, vt brocard, id eſt ſcōma. Quibus è pro fœminino addendum, coquardè, coquilardè, &c.

Nec prætermittendum eſt, ipſa diminutiua Gallis vt Græcis & Latinis ſæpe pro primitiuis vſurpari, vt ſâion pro ſâiè, valeton pro vallet.

Patronymica tantum à Græcis dictionibus deduci ſolita nō retinemus, ſed per ſubſtātiua filius, pater, auus, &c. & genitiuum primitiui Latinorum more repræſentamus.

Hæc de nomine dicta ſufficiant, cætera in Etymologico fuſiſſime docemus.

De Pronomine.

Pronomini accidunt qualitas, genus, numerus, figura, perſona, caſus, declinatio.

Qualitatem Latinorũ retinemus, qua quædam finita ſunt, quædam infinita.

Genus, vt in nomine, maſculinum & neutrum idem facimus: ſed à fœminino diuerſum in omnibus, præterquam in ego, tu, ſui, noſter, veſter, quæ per omne genus vna voce pronuntiamus, g-è, tu, ſôi, noſtrè, voſtrè.

Numerus nobis pariter vt Latinis duplex, ſingularis, vt ego g-è: pluralis, vt nos nôus.

Figura itidē ſimplex, vt hic chè. cōpoſita, vt hic iſte, chèſt: hic ille, chèli. Aliquando autem ex tribus, vt chèſtil, vulgo chèſtui, ab hic iſte ille: il chèli, ab ille hic ille: il cheûs, ab illi hi ei.

Perſona prima, vt ego g-è: ſecunda, tu, tu: tertia, ille, il.

Caſus declinatione ita cognoſcentur.

Perſonæ primæ, Nominatiuo ego, g-è. Genitiuo, mei, môi, Datiuo, mihi, mè, & môi. Accuſatiuo, me, mè: & môi.

O ego, o môi. Ablatiuo à me, a vel dè môi. Pluraliter nominatiuo & accuſatiuo nos, noûs. Genitiuo, noſtrũ vel noſtri, dè noûs. Datiuo nobis, a noûs. O nos, o noûs. Ablatiuo à nobis, a vel dè noûs. Sed vt in nomine, ita & in pronominibus præpoſitio ablatiuo vel accuſatiuo adiecta, à nobis exprimitur, vt in nobis, en noûs: pro nobis, poûr noûs: à vel de nobis, a vel dè noûs: ad nos, a noûs: per nos, par noûs: inter nos, entrè noûs, & aliæ quædam ſimiliter. Sed ne tam verboſa pronominũ repetitio nobis in Etymologico ſit neceſſaria (niſi quod ad ſyntaxin attinet) hoc loco placet rationem noſtræ tranſformationis pronominum à Græcis & Latinis, adſcribere.

Ego ἐγὼ, nos vel o, ſeu ω in è O. 2. vel meta. g, & e, g-è dicimus. Nec video quid Gallis in mẽtẽ venerit, vt i-è per i-cõſonũ ſcribant, quũ in vtroque vox ſit eadẽ, & illi9 certa ſit origo, hui9 nulla: niſi cauſari volẽt g in i- cõſonũ trãſire.

Genitiuus, mei, ἐμοῦ & μοῦ: à quo noſtrum genitiuum môi factum putarim: vt à datiuo ἐμοὶ & μοὶ, noſtrum datiuum môi diphthongo Græca, vt vides, à nobis ſolummodo in vtroque plenius & viuacius expreſſa. Quod ſi verũ eſt, genitiuus môy per y græcũ, datiuus môi per i Latinum ſcribẽda ſunt, vti accuſatiuus môi. Aduertes tamen ôi vel ôy diphthongũ in his & propè reliquis pronuntiari, vulgo à Gallis hiatu immodico, & oe exprimi verius, quàm ôi vel ôy, niſi in monachus môinè, teſtimonium teimôinagè, minus môins, & paucis aliis. Nec ſatis accuſari poteſt vulgi Gallorũ error, qui paſſim nullo diſcrimine nulláque ratione, y Græcũ pro i Latino ita vſurpant, vt illud ſolummodo propter dictiones Græcas per ypſilon apud Græcos ſcriptas, initio corrogatũ, adoptaſſe: hoc expoſuiſſe & abieciſſe propemodum videatur. Me tamen nõ fallit, i, vt e vocũ Latinarũ, Gallos nõnunquam in diphthongum ôi trãſmutare, vt piſum pôis, pilus pôil, tela tôilè, ſtella eſtôilè, de quibus ſuprà in literarũ cognatione diximus. Qua-

re genitiuus môi (per i Latinũ enim tunc ſcribere) à mei vel mis, & datiuus môi à mi vel mihi, vt accuſatiuus môi à me, hac ratione formari poſſet. Vnde Picardorum mi, & Northmanorũ mè pro môi iniuria reliquis Gallis ſubſannatur. Sed in nominatiuo quoque reſpõdendo & interrogando, môi, non g-è dicimus. vt rogãti: quis fecit hoc? Reſpõdes, ego, môi. & affirmãti vel roganti, tu feciſti hoc, reſpõdes interrogãdo, ego? môi? vbi ſi addas verbũ, dices g-è, nõ môi, ego feci, g-è l'hâi fâict? ego non feci, g-è nè l'hâi pôinct fâict. ſimiliter & de tu: ſed hoc in ſyntaxi.

Perſonæ ſecundæ, Nominatiuo tu, tu. tui, dè tôy. tibi, te, a tôi. te, tè, tôi. ô tu, o tôi. à te, a vel dè tôi. quod etiã pro tu in nominatiuo vſurpamus, reſpondendo & interrogando ſine verbo, vt quis fecit hoc? tu? tôi? Si verò verbum addas, dices tu, nõ tôi: tu illud feciſti, tu l'has fâict: admirando, tu illud feciſti? interrogãdo, l'has tu faict? vel has tu fâict chela? ab habes tu factũ hoc illud? Sed de hac loquendi ratione in ſyntaxi audies. Porrò Latinos hoc quoque pronomen à Græcis mutuatos, ſingulari potiſſimũ numero, palàm omnibus arbitror, ſ in t, Dorico more, mutata, Illi enim σὺ, σοῦ, σοί, σέ dicũt: Dores τύ, τοί. ad quorũ imitationẽ genitiuũ tôy per y pſilõ, datiuũ tôi per i noſtrũ ſcripſi. ſi tamen magis placet tibi à Latinis deducere, vbique tôi per i noſtrũ, nõ tôy per y tenue cum vulgo ſcripſeris. Pluraliter vos, vôus. veſtrum vel veſtri, dè vôus. vobis, à vôus. vos vôus. ô vos, o vôus. à vobis, a vel dè vôus. Quas tamẽ præpoſitiones accuſatiuo & ablatiuo alias adiicim⁹, vt alibi ſemper, ita hic Gallice referim⁹: ad vos, a vôus: per vos, par vôus. inter vos, entrè vôus. propè vos, pres vôus. de vobis, de vôus. pro vobis, pôur vous. in vobis, en vôus.

Pronomina ego nos, tu vos, ille illi affirmãdo præponimus, interrogando poſtponimus.

Perſonæ tertiæ, ſine nominatiuo, Genitiuo ſui, ſôi. ſibi ſe vel

p.ii.

a ſôi:ſe,ſè vel ſôi. Plurali non vtimur, niſi ſè:ſed eius loco cûs pluralem ab is mutuamur: vel genitiuo ſôi,à genitiuo Græcorũ οὗ,datiuo ſôi à datiuo οἷ,vt accuſatiuo ſôi ab accuſatiuo ἕ,accẽtu aſpero in ſ verſo,vt quod illi s,ὑπὲρ, ὕπνος,Latini ſus,ſuper,ſupnus: deinde ſopnus dixerunt, Gellius. y pſilum autẽ Græcæ dictionis à Latinis in u mutari conſuetudo eſt frequentiſſima,vt μῦς mus,βύρσα burſa,μαρσύπιον marſupion. Quod in literarum cognatione docuimus.

Adde quòd ſè ſæpius verbo præponitur in oratione Gallica: ſôi autẽ ferè poſtponitur:vt il nè ſè ſoûlciet de riẽs, id eſt, nullius eſt ſolicitus. Il nè tient comptè dè ſôi,id eſt ſui eſt negligens.

Nominatiuo,ille illud,il & li:illi⁹,dè, li,illi, a li.(Galli tamen vtrobique lui dicunt corrupte) illum illud,lè, & li: ab illo,a vel dè li,vel cum Gallis lui. Cui ablatiuo præpoſitiones vt accuſatiuo additas retinemus:ſed tunc li etiam in accuſatiuo,non lè dicimus,vt per illum,per li,inter illum entrè li,prope illum,pres li,&c. niſi addas ſubſtantiuum. Dicimus enim,pres lè fil dè Pierrè,à propè illum filium Petri. Sed lè potius ibi eſt articulus. Illam verò demonſtrationem per hunc iſtum efferimus: vt par ch'eſt ho mè toût eſt faîct. Relatiue autẽ dicimus,ego illum video, g-è lè vôi. In nominatiuo quoque il & li differũt,quòd il verbo præponitur. vt, il dit, id eſt ille dicit. Li vero ſæpius interrogando & reſpondendo vſurpamus:vt qui'hat faict chela?li? ch'hat eſtè li,vulgo lui. Porrò li, aut ab il fit,per meta. aut à poſteriore ſyllaba nominatiui ille. E. 2

Illa, ellè: illius d'ellè: illi, li, vel a ellè : illam, li, vel la, vel ellè. (vt video illam, g-è lè, vel la vôi. quôi? ellè? id eſt quam? illam?Si autem addas ſubſtantiuum,dicis la, non lè:vel demonſtratiue hanc illam, ch'ellè: video illam fœminam,la femmè, vel ch'ellè femmè) ab illa,a,vel dellè.

Ego illi dedi illum panem, g-è li hâi donè lè pâin, vel, du pâin: vel poſtponendo, g-è l'hâi donè a ellè. Plu. Illi, illa, Ils (Vbi cur z adſcribant Galli, non video, cũ pluralis à ſingulari, ſolo ſ aſſumpto differat) illorum, leũrs, O·6. illis, leũrs: vt illorum libri, leũrs liu-res: ego illis donaui, g-è leũrs hâi donè. illos relatiue, les: demonſtratiue, ch'es ch'eũs, ab hic, is: il cheũs ab ille, hic, is. Illæ, ellès. illarũ, d'ellès & leũrs: illis, a ellès vel leũrs: illas, ellès. Nam dicimus etiam pro illarum & illis, leũrs. Illarũ mariti, leũrs maris. Ego illis dixi, g-è leũrs hâi dict. facta prius de fœminis mẽtione. Si vero caſum verbo poſtponas, dicendum, gè l' hâi dict a eũs, in maſculino, vel a elles pro fœminino. Dicimus etiã nominatiuo & accuſatiuo les, pro omni genere, quod potius articulus eſt, quàm demõſtratiuum. Tamen relatiue nõ raro vſurpamus lè & les, ídque in accuſatiuo. ego illũ vel illos video, g-è lè vel les vôi. in nominatiuo autem, il ils, ellè ellès.

Iſte iſta iſtud, ſimplex non vſurpamus: ſed compoſitum cũ hic, hic iſte, hoc iſtud, contrà quam Latini ſolent: iſthic iſthæc iſthoc vel iſthuc, ch'eſt, I. 2. huius iſtius, dè ch'eſt & cheſti. huic iſti, à ch'eſt vel ch'eſti. hũc iſtum, ch'eſt. ab hoc iſto, dè ch'eſt. Plu. ch'eſts, dè ch'eſts. ch'eſts. ch'eſt, dè ch-eſts. Sed ch'es tãtum ſonamus. Hæc iſta, ch'eſtè, dè ch'eſtè, a ch'eſtè, ch'eſtè haceſtè Narbonenſes. Plu. cheſtès, dè cheſtès, a cheſtès, cheſtes.

Ipſe ipſa ipſum, per ille illa illud, vel iſte, aut ab is compoſita, exprimimus.

Hic hoc, chè, dè chè, a chè, chè. vt, hic liber, chè liu-rè. hoc pratum, chè prè. Sed ſequẽte vocali dicimus, chẽſt, vt hic homo, chẽſt homè: ne ſi ch'omè (hic enim alterũ quoque h eliditur) diceretur, durior colliſio eſſet. Similiter in fœminino, hæc, cheſtè, dè cheſtè. &c.

Hic autem pronomen, chè: metatheſi literæ c, & I. 2. vt hic

aduerbium, chi: c ſolum tranſlato dicẽdum contenderim contra Gallorum omnium abuſum, cè, ceſtè, cellè, cy dicentium, & ſcribentium. Plurali quoque pro omni genere ches, dè ches, à ches, ches.

Is ea id, in ſingulari non exprimimus, in plurali ei eos ea, eûs. E. 8. (ſæpius cõpoſitum cum hic ches vel cheûs.) eorum d'eûs. eis, a eûs. ab eis, a vel d'eûs. Inde, Idem: nos, toût vn, à totum vnum.

Meus meum: mon, de mon, a mon, mon. Mea: ma, de ma, a ma, ma. Plur. mei meæ mea: mes, de mes, a mes, mes.

Sic tuus tuum: tõ, de ton, a ton, ton. Tua: ta, dè ta, a ta, ta. Plur. tui tuæ tua: tes, de tes, a tes, tes.

Sic etiam ſuus ſuum: ſon, de ſon, a ſon, ſon. Sua: ſa, de ſa, a ſa, ſa. Plu. ſui ſuæ ſua, ſes, de ſes, a ſes, ſes.

Quæ Galli formaſſe videntur ſyncope ipſius e in meus, & u prioris in tûus ſu9. Deinde pro maſculino & neutro id eſt mon, tõ, ſon, u in o, V. 4. m neutri vel accuſatiui maſculini in n mutato. Dicũt autẽ Picardi men, ten, ſen, id eſt meus meum, tuus tuũ, ſuus ſuum. ſed mea, tua, ſua, apocope a, mè, tè, ſè, & in his duobus u in e, V. 2. vel ſyncope e & u. A. 1. niſi forte à Græcorum poſſeſſiuis ἐμὸς ἐμὴ, ἐμὸν: σὸς, σὴ, σὸν: ἑὸς, ἑὴ, ἑὸν, nos hæc, vt Latinos, mauis mutuatos fuiſſe. Mè etiam Galli vſurpant, dicentes mè cyrè Pierre, mè cyre Ian: cum ſacerdotes ſunt. Nam κύριος cyrè, hoc eſt dominus, dom dicimus. Illud regis, ſacerdotũ, ciuium Parrhiſiẽſium. & Picardis etiam auorũ: hoc, quorundam ſolum eſt monachorum.

Huc aſcribẽdum quoque eſt Gallos etiã dicere meus meũ, mien: mea, mienè (addito è maſculino cæterorũ more vt docui canone 33) nõ gemino n n, miennè, tiennè, vt ſien tuus tuũ, tien: tua tienè: ſuus ſuũ, ſiẽ: ſua, ſienè, tam actiue quàm poſſeſſiue, magna vtendi differentia. vſurpamus

enim ea cum articulis & ſubſtantiuis, affirmando: ſed interrogando & reſpondẽdo, ſine vtriſque, ſaltẽ expreſſis, vt meus amicus mon vel le mien ami. mea amica, m'amiè, vel la mienè amiè. Cuiꝰ eſt iſte liber? a qui eſt chè liu-rè? reſpõdes, ille eſt meus, il eſt mien. non autẽ mon: niſi dicas, hic eſt meus liber, ch'eſt mon liu-rè. Eſt ille Tuꝰ? eſt il tiẽ? ille non eſt tuus, ille eſt ſuus: il n'eſt pôinct tien, il eſt ſien. amor meus erga te, le miẽ vel mon amoûr enu-ers tôi. (ſic enim ab in & verſus dicimus, vt in præpoſitione audies.)

Sed meum, tuum, ſuum, neutra ſubſtantiua: pro res mea, tua, ſua: mien, tien, ſien, tantummodo dicimus, vt hoc nihil eſt tui vel de tuo: che n'eſt rien du tiẽ. hoc eſt de meo, non de ſuo: ch'eſt du mien, non du ſien. At vide ne hallucineris, & quæ Latinis fœminina ſunt, hoc genus perpetuũ apud Gallos retinere putes. Vt enim illi, mea, tua, ſua patria: ſic non dices, ma, ta, ſa, ſed genere maſculino, mon, ton, ſon pai. Quæ alia genus ſuum non ſeruant, partim prius in genere nominis diximus, partim in Etymologico dicemus.

Noſter noſtra noſtrum, nôſtrè, dè nôſtrè, a nôſtrè, nôſtrè. Plur. nos, de nos, a nos, nos. vel nôſtrès, de nôſtrè &c. aliqua tamen differentia, vt mox audies.

Veſter veſtra veſtrum, vôſtrè (veteres enim, vt eſt apud Plautum, ſæpius voſter voſtra voſtrum dixerunt) dè vôſtrè, a vôſtrè, vôſtrè. Plur. vos, de vos, a vos, vos, cum ſubſtãtiuo poſtpoſito, vt, nos amis: de vos amis. Præpoſito autem, aut ſuppreſſo, nôſtrès, vôſtrè. vt, les terres ſont nôſtrès. les bôis ſont vôſtrès. Ils ſont nôſtrès, vôſtrès: facta prius mentione librorum, vel rerum aliarum.

Ita enim quoties poſtponimus ſubſtãtiuũ, loquimur noſtri & veſtri amici, nos & vos amis: noſtræ & veſtræ literæ, nos & vos lettres. Si verò intelligatur ſubſtãtiuum, vel præpo

natur noſtrès voſtrès toto plurali dicimus. vt ſi roget quis, cuius ſint hi libri? qui ſont chès liu-rés? reſpondeo. Chès chi ſont noſtrès, ches la vel cheûs illec ſont vôſtrès.

Subit hoc quoque loco admirari publicum vulgi Gallorũ errorem, qui hũc pluralem noz, voz, cum z, pro nos vos ſcribant, accita litera peregrina, vbi ſua vti poterant: quũ tamen illa z (vt initio docuimus) ad vſum dictionũ apud Græcos per ζ ſcriptarum, vt Latinis, ita nobis conceſſa ſit.

Adde quod vt Latini, noſtrum etiam ac veſtrũ, pro res noſtra & veſtra, ſubſtantiua faciunt: ſic & nos, ſed voce Gallica non mutata. che n'eſt rien du noſtrè, oû du voſtrè. ab, hoc non eſt res de noſtro, vel de veſtro.

Tibi vero memoria non excidat quod iam eſt ſæpius repetitum, præpoſitiones accuſatiuo & ablatiuo pronominũ, vt nominum, à Latinis adiunctas, à Gallis exprimi. vt, inter meam matrem, entrè ma merè. prope tuum patrem, pres ton perè. per ſuum campum, par ſon champ. de tuo loco, de ton lieû. in tua domo, nos à manſio, en ta mâiſon, &c. ſuo modo.

Noſtras & veſtras exprimimus per noſtrè voſtrè: vel per des noſtrès, des voſtrès: vel per de noſtra, veſtra patria, villa, natione, parte, ſecta, farina, factione, &c. Tu es noſtras: ſi ſignifico noſtræ patriæ: dicam, dè noſtrè pai, oû, des noſtrès. Ego ſum veſtras: ſi ſignifico, veſtras partes tutor: g-è ſuis des voſtrès, vel de voſtre part, oû partiè.

Vt Latini carẽt pronominibus gentilibus, & patriis à meus, tuus, ſuus: ſic Galli caremus. Sed eam repræſentamus per meus, tuus, ſuus: mien, tien, ſien, vel, de meis, tuis, ſuis: des miens, des tiens, des ſiens. vel, de mea, tua, ſua patria, villa: de mon, ton, ſon pai: ma, ta, ſa villè.

Quis quæ quid, qui: & à qualis quel, quelè pro fœminino. qui: què, quel, lequel. cuius, dè qui, dequel duquel. cui, a qui, a quel, aû quel. a quo, à quôi. (quod etiã pro quid

dicimus) a qui: de quo, du quel. Interrogatiue & infinite, vt quis eſt hic? qui eſt chè? Qualis homo eſt? quel homè? Quæ fœmina? qué femmè? vel quellè femmè: Infinite, vt, neſcio quis eſt: qui eſt chè. Qualis homo eſt, quel homè. Sed relatiue qui pro omni genere, vel pro maſculino & neutro, lequel, ab ille qualis. Pro fœminino, laquellè, ab illa qualis. aliquis aûlc'un, ab aliquis vnus: vel queſc'un, à quiſquam vnus. g-è n'en hâi queſque, à, nõ inde habeo quenquam, vel quidquam. Il n'i entrat homè queſquè, qu'il ſoit: ab, ibi, id eſt eo nõ intrabit homo, quiſquis ſit. Quicũque, quicunquè. Vnuſquiſque, nos queſc'un, à quiſque vnus, & vn queſc'un, Galli autem cheſc'un.

De verbo.

VErbo accidunt ſeptem: qualitas, genus, numerus, figura, tempus, perſona, coniugatio. Nec me latet ſpeciẽ addi à Nebriſſenſi, Nigro, Aldo, quam nos Donatum & Seruiũ ſequuti, ſub qualitate, vti modum, continemus. præſertim quũ Diomedes qualitatem vocet ſpeciem: licet idem modum à qualitate ſeparet. Sed Priſcianus pro qualitate, modum, id eſt inclinationẽ & nunc formam, nunc ſpeciem adnumerat, vti pro genere ſignificationem, quod Græci διάθεσιν, id eſt diſpoſitionẽ vocant. Sed quo feror? grammatica Latina ſcribo, non Gallica. Qualitas ergo eſt in modis & in formis. Modi, id eſt ἐγκλίσεις & inclinationes quædam varios animi affectus demõſtrantes, nobis iidem ſunt qui Græcis & Latinis, indicatiuus, imperatiuus, optatiuus, coniunctiuus, infinitiuus: indicatif, imperatif, optatif, coniunctif, infinitif. Imperſonalis quem addunt nonnulli, modus non eſt, ſed verbũ modos ſortitum, perſonis tamen certis deſtitutũ: quod nos per homo hom, vel l'hom, & verbum finitum,

vt, curritur, hom ceürt, id eſt homo currit. vt tamen in hoc ſingulari plurium ſit ſignificatio, pro homines curru nt. Sed de hoc poſtea.

Gerũdia & ſupina, ſiue modi ſunt, (vt nõ nullis viſum eſt), ſiue verba: nos omnia per infinitiuum more Græcorum ambobus carẽtium circumloquimur: præterquam quod gerundiũ in do tam actiue quàm paſſiue, tum ferè exprimimus, cum velut abſolute à Latinis profertur. vt, conficior amado, en âimand, & in amando, en âimand, vel etiã de âimer actiue, où eſtand âimé paſſiue. Cecidi currendo, en coûrand, ſolũ. Quum vero motus à loco ſignificatur, per infinitiuum à nobis effertur. vt, venio de amando, g-è vien d-âimer. Quẽadmodum eſt tempus amandi, d-âimer. Vado ad amandum, vel amatum: g-è vâi âimer. Non es dignus amatu, id eſt amari, d-ëtrè âimé.

Gerundium in dum nominatiui caſus, vti apud Latinos neceſſitatem ſignificat, ita apud nos: vt moriẽdum eſt, id eſt oportet mori, il fâu lt moûrir. Timẽdum eſt, il eſt à crâindrè.

Forma, id eſt Species duplex: perfecta, id eſt primitiua: & imperfecta, id eſt deriuatiua. Nos nullam formam ad viuum exprimimus: ſed per alia atque alia, illius ſignificationem circunloquimur. Nam quæ in ſo ſis inchoatiua ſeu motiua vocãtur, nos per vado & infinitiuum verbi efferimus, quo modo à Latinis quoque explicantur. vt viſo, g-è vâi vôir. aut viſito, g-è viſitè, vix aliud repræſentamus: niſi quod quidam Latinitatis affectantes in ſermone noſtro dicunt à laceſſere laceſſer, à capeſſere capeſſer, à faceſſere faceſſer, ab accerſere accerſer.

Verba in ſco meditatiua plærũque efferimus. Quædã vero etiam per Latinorum explicationem, vt ægreſco, nigreſco, albeſco, frigeſco, caleſco, id eſt in dies, aut in horas magis, atque magis fio æger, niger, albus, frigidus, calidus, dè

ioûr en ioûr, oû d'-heûrè en heûrè g-è ſui fâict, oû g-è deu-ien de plus en plus maladè (à male adiutus) nôir, blanc, frôid, cͪaüld, & g-è nôirci, blāchi, frôidi, cͪaûri. de quibus in quarta coniugatione, ord. 2.

Verba in urio deſideratiua per Latinorum quoque explicationem repræſentamus. vt eſurio, parturio, dormiturio, id eſt deſidero ſeu (vt vulgus Gallorum loquitur) famem habeo eſſe, id eſt mandere, parere (quod nos in homine infantare finximus) dormire : g-è deſirè, où g'-hâi fàim de menger, d'-enfanter, dè dormir.

Verba in to, ſo, xo, as, frequentatiua, ſi qua in vſum Gallis veniunt, ferè Latinorum ſignificationē, & terminationem apud Gallos retinent. vt cantare cͪanter, pulſare poûlſer, tractare trâicter, volitare voliter, halitare halèter, habitare habiter, dormitare dormiter, ſync. i. fluitare floter, vſitare vſiter, viſitare viſiter.

Genus, vt in nomine ſexum, ita in verbo ſignificationem exprimit actiuā, paſſiuam, neutram, deponētem & communem. Cæterum actiuam, paſſiuam, neutram: ſeu vt vocant Græci mediā, ſolas Galli Græcos imitati, diſtingunt: quia verbi ſignificatio in actione proprie & paſſione Priſciano authore conſiſtit.

Quin quæ Latini quinque genera faciunt, aut actionem ſolum, aut paſſionem ſolum, aut neutram, aut vtranque ſignificant. Genus autem in verbo non voce, vt Latini, ſed ſola ſignificatione, quæ & apud Latinos plurimū valet, diſcernimus.

Actiua, vti nonnunquam apud Latinos, tanquam neutra vſurpantur, quoties ſine appoſito adhibentur: ita quoque apud Gallos: vt ego amo, g'-âimè, id eſt ſum captus amore: ſeu ſum (vt Galli loquuntur) amoûreûs, ab amoroſus.

Contrà vero verba neutra Latinorū, non raro in actiua vertimus, vt humêre, id eſt humidum fieri, humer. Quod

nos pro ſorbere ſolum vſurpamus: quia ſorbitionē corpus humeſcit. Verba ad ſenſum pertinentia, audio, video, odoro, guſto, tango, id eſt g'-ôi vel g'-âin, vòi, odorè, goûſtè, toûcè: præterea lachrymo, ploro, lugeo, fleo, timeo, metuo, g-è larmiè, g-è plorè, vel pleūrè, & eorum paſſiua: ſi vocibus contrariam habent ſignificationē apud Latinos (vt quibuſdam rem ipſam altius pendentibus nō peſſime viſum eſt) hoc eſt ſi voce actiua in o paſſionē, & paſſiua in or actionem Latinis exprimunt: eandem apud Gallos ſeruauerunt. Cætera partim in cōiugatione, partim in Etymologico admonebimus.

Paſſiuorum tēpora omnia & perſonas omnes, per ſum es eſt, & participium præteriti temporis circunloquimur. quod in coniugatione audies.

Neutra proprie ſunt Priſciano, quæ nec nos in alium extrinſecus, nec alium in nos aliquid agere ſignificant, nec egēt aliqua conſtructione caſus: ſed per ſe prolata abſolutā & plenam monſtrant ſententiam, vt reſpiro, viuo, ambulo: g-è reſpirè, vi, ambulè. Addunt grammatici quæ in paſſiua non tranſeunt. Sed nos in neutrorum familiam ea recipiamus quæ Latinis neutra cenſentur, ſeu abſoluta ſint, vt vocant, ſeu tranſitiua. Quæ neutra paſſionē voce actiua ſignificant Latinis, dicta neutropaſſiua, eandem nobis retinent, exulo, vapulo, væneo, fio: nos à ſum bannitus (bannire enim Gallis pro relegare in vſu eſt quotidiano) batutus à batuo, venditus, factus, g-è ſui banni, batu, vendu, fàict.

Deponentia dicuntur quòd ſignificatione altera cōmuniū (inter quæ olim numerata ſunt) depoſita, nūc alterā tantum ſeruant, hoc eſt vel actiuam, vt luctor, confiteor, conſolor, vtor, machinor, dominor, g-è luctè, confeſſè, conſolè, vſè, machinè, dominè: vel paſſiuam, naturalem ſcilicet, non grammaticā, vt naſcor, morior, patior, miſereor, ob

liuiſcor, recordor g-è nâi vel naſqui, meûr, à ſuffero ſôuf-frè, hâi pitiè & miſericordè, oûbliè, recordè & ſui recors. Priſcianus tamen in his quoque & aliis permultis paſſionem quoque Grammaticam ex ſenſus ipſius natura & veterum non improbanda authoritate probat. ſed hæc, Latinorum ſunto.

Communium quorundam ſignificationem, tum actiuam tum paſſiuam exprimimus, voce tamen actiua: largior, experior, hortor, interpretor, g-è elargi, & ſui elargi: g-expreûu-è, vel experimentè, où ſui exproûu-è, où experimẽté: g-enhortè, où ſui enhorté: g-interpretè, où ſui interpreté. Reliqua per alia verba vſitatius efferimus: veneror per adoro, adorè: moror per attardo g-attargè, & per areſter ab areſtum. Tamen demoror dicimus, g-è demoûrè O. 5. & 6. Oſculor, nos à baſiũ baſiare bâiſer. Criminor, nos blaſmer à βλασφημεῖν. Amplector, nos embracher ab imbrachiare, id eſt brachiis circunligare. Hoſpitor, g-è logè, & ſui logé, à locare.

Numerus verborũ nobis, vt Latinis, duplex: ſingularis, vt ego amo, g-âimè: Pluralis, vt nos amamus, noûs âimons.

Figura duplex vt Latinis: ſimplex, vt amo, g-âimè: compoſita, vt redamo g-è râimè.

Verba autẽ cum variis partibus orationis à Latinis cõpoſita ferè retinemus, vt multiplicare multiplier, duplicare doûbler, & alia in Etymologico.

Adde quòd quemadmodum Latini verba formant velut à voce ſecundæ imperatiui perſonæ, vt calefacio, frigefacio, tremefacio, id eſt calere, frigere, tremere, vel calidum, frigidum, tremulum facio: Sic nos, tanquam à Gallica imperatiui voce, & nomine, fingimꝰ nomina. vt à cooperi, cueûu-rès: & caput, ſeu κεφαλὴ cẽf vel cẽph, nos ceûu-rè cẽf, id eſt velũ capitis vocamus. A ſtypa pro ſtupa, eſtoû-pè, & naris nar vel narè, nos eſtoûpènar vel eſtoûpènarè,

pro eo omni obice quo vaſculorum oſcula obturantur. A caliga câûcè vel câûlcè, & pes pedis, pied, nos câûcè-pied, inſtrumentũ corneum, ferreũ, vel alia conſtans materia, pedibus in calceos immittendis idoneum, vt canone 29 docui.

Tempus nobis quotuplex Latinis eſt, ſed non per omnes ſimiliter modos. Nam imperatiui futurum, quod ſciam, non exprimimus, niſi vt quibuſdam videtur per voces præſentis, adiecta oratione hac, tempore futuro, lè tẽps adu-e nir, ab aduenire, vel ſimili. Sed vt nos Latini eo vincant, vincuntur quoque à nobis vno præterito. Quandoquidem vt ἀόριστος, id eſt indefinitum tempus Græcis rem quidem perfectam ſignificat, ſed tempus non determinat, an nuper modóue, an pridem perfecta ſit, niſi aduerbia ἄρτι, id eſt nuper, πάλαι, id eſt olim adiiciantur: Sic præteritum perfectum Latinorum. Quoties igitur tam ἀόριστος, quàm præteritum Latinorum citra vllam temporis determinationem vſurpantur, ambiguam faciunt ſignificationẽ temporis præteriti, aut iandiu, aut modo, adeò vt pro præterito pluſquamperfecto nõnunquam accipiatur, vt apud Virgilium, Lauináque venit Littora. Et alibi apud eundẽ, Cecinit quæ prima futuros AEneadas magnos. pro venerat, cecinerat. Sed hoc diſcrimine, quòd præteritum pluſquamperfectum per ſe rem iandiu perfectam ſignificat. Præteritum perfectum, ex adiectione, vel ſenſus neceſſitate, temporis definitionem deſiderat.

Præterea vt παρακείμενος Græci, id eſt præteritũ perfectum & tempus rei modo factæ adiacens, rem nunc factam oſtendit: ita Gallis ſuum eſt præteritum perfectum ſimplex, quo rem diu præteriiſſe ſignificant, vt amaui, g'âimâi: feci, g-è fi: fui, g-è fu: volui, g-è voûlu, &c. Cuius temporis veſtigium in optatiuo & cõiunctiuo quoque ſeruamus,

vt poſtea ſuo loco dicemus. Sed tritã Latinis præteriti perfecti & vulgarem ſignificationẽ circunloquimur per habeo & participium præteriti temporis, verum vel fictum. vt, amaui, g'-hâi âimè. feci, g'-hâi fâiᵭ. volui, g'-hâi volu, &c. ab habeo amatum, factum, volutum. De his poſtea.

Perſonæ vt Latinis in vtroque numero ſunt tres, ita Gallis prima, vt ego Amo g'-âimè. ſecunda, vt tu amas, tu âimès. tertia vt ille amat, il âimèt. Sed imperatiui vtrunque tempus Græcis, Latinis, & Gallis prima ſingulari deficit.

Vt Latini tertias plurales præteriti perfecti perſonas duplices ſortiti ſunt, & Græci ſuas prope omnes ſecundum varia idiœmata varias habent: eodem modo Galli quorundam temporum, maxime præteriti imperfecti indicatiui, optatiui & coniunctiui, apud gentis ſuæ varios populos, perſonas eaſdem varie & ſonãt & ſcribunt, tam ſunt vulgo corrupta confuſáque omnia ſermonis Gallici veſtigia: ob id, opinor, quòd & artem ſuæ linguæ aliquam eſſe neſciunt: aut ſi eſſe ſciant, quæ tamen ſit, penitus ignorant. Neque mirum, nulla enim: quod ſciam de ſermonis Gallici proprietate ſcripta in hũc vſque diẽ aut vidi, aut à quoquam viſa audiui. Nos tamen, Deo opt. max. noſtra incepta ſecundante, operã daturi ſumus diligentẽ, vt lingua Gallica quàm maxime ſimplex ſit & pura, Latini ſermonis imitatione, ex quo maxima ex parte Gallicus defluxit: poſſitque & legi & intelligi non multo minori integritate, fide, compendio, facilitate, quàm Latinorum muſæ omnino caſtiſſimæ, puriſſimæ, conſtantiſſimæ.

Coniugationes, ſi libet Donati more, per infinitũ diſcriminare, nobis vti latinis erũt quatuor, non, vt illis, per vocalem ſeu longuam ſeu breuem ante re poſitam diſcretæ, ſed per vocalem vel ſyllabam poſtremã: vt primæ in-

finitiuus ſit in er, A. 1. ſecundæ in ôir, E. 7. tertiæ in rè, ſyllabam infinitiui. quartæ in ir apocope literæ e. Audio à nonnullis dici proprium primæ præteritum ſemper in âias, at: ſecundæ in eû eûs eût: tertiæ, vt plurimum in i, is, it: quartæ in i, is, it. Quod quàm ſit incertum, præſertim in ſecunda, poſtea patebit.

Neque tamen putes nos verba omnia in eandem cum Latinis coniugationem referre. Quædam enim apud eos primæ, nos ſecundæ, vel tertiæ, vel quartæ, aſcribimus. & cōtrà mutuus eſt nobis verborum tranſitus in alias atque alias coniugationes, idémque diuerſas à Latinorum obſeruatione. Id quod in Etymologico planiſſime diſcernimus. Quam rem mirari deſines, ſi Latinos quoque verbū idem in varias referre coniugationes aduertas, dum ferueo & feruo, caueo & cauo, fulgeo & fulgo, oleo, & olo, parere & parire, orior oreris vel oriris: & alia permulta vſurpant, præſertim poetæ. Id quod prope vniuerſum, in ipſa mox futura verborū coniugatione docuero, ſi modo prius canonas quoſdam ſtatuero, ad facile ac fideliter cōiugandum, non inutiles.

Regulæ communes omni coniugationi.

Primæ ſingulari perſonæ ſecunda ſemper addit ſ: tertia, t, in omni tempore integro, & nobis non circunlocuto. Sed ſi prima finitur âi diphthongo, i plerunque abiiciendum eſt, vt habeo g'-hâi, tu has, il hat. & in omni futuro indicatiui ſimiliter, de quo poſtea. Quædam tamen i retinent in præſenti, vt facio g-èfâi, tu fâis, il fâit. habeo odio, pro odi g-è hâi, tu hâi, il hâit. ſed hoc differētiæ fortaſſis gratia.

Prima pluralis vt apud Latinos in us, ita nobis ſemper in ons exit, opinor pro ôus V. 15. Vnde fieri poteſt vt pro ôus primum eris pronuntiauerint: gliſcente vero & increſcente paulatim corruptela, u diphthongi in n verſo,

ons pro oûs pronuntiari cœptum ſit. Quidam præteriti imperfecti indicatiui, & optatiui eandem terminant in iemes. V. 2.

Secunda pluralis ſemper in ēs exit, vt amatis voûs âimēs, amabatis voûs âimiēs, amabitis voûs âimerēs, amate âimes. &c.

Tertia pluralis ferè in ent finitur, adiecto videlicet n tertiæ ſingulari, more Latinorum: ſed id maxime in prima coniugatione: in aliis multa euariant. Vt enim illi, ab amat amant, ab amabat amabant, ab amaret amarent, ab amet ament: Sic nos ab âimèt âiment, ab âiment âimèèt, ab âimerēt âimerent, cum Northmanis in his duobus temporibus, id eſt præterito imperfecto indicatiui & optatiui integrioribus. vel cum vulgo âimôit, âimôint, âimerôit, âimerôint. Quod t quia nõnulli ægrè pronũtiant, è præterea adiiciunt, dicentes âimerentè, & cætera ſimiliter. Sed apud quoſdam Galliæ populos hæc perſona tertia in ont exit, in quam vocem tertia pluralis futuri indicatiui omnium coniugationũ ſemper finitur. Si verò tertia pluralis Latinorum tertiam ſingularẽ ſuperet, vt in præterito perfecto indicatiui, tunc Latinos imitati, non ſolũ n adiicimus, vt in coniugatione patebit.

Thema verbi apud Gallos variũ eſt, ob id te exemplis quàm plurimis mox exercebo. Sed primæ thema, ſemper in è: quo in é verſo, habes participium præteriti temporis: cui adde r pro infinitiuo.

Præſens indicatiui, imperatiui, coniunctiui: futurum quoque imperatiui & optatiui in prima coniugatione, & plærunque in aliis, apud Gallos voce non differunt: ſignificatione (vti apud Latinos) differunt.

Præterea imperatiuus prima ſingulari deficit: & pronomen ſuppoſitum, quod vocãt, perſonis ſolum tertiis admittit.

Reliqui modi omnibus: perinde ac ſi diceres, ego amo, tu amas, ille amat, &c. ſic nos, g'âìmè, tu âìmès, il âìmèt,

Præteriti imperfecti terminatio, é, és, ét: vel éè, éès, éèt. Pluraliter, éons vel éèmès, éès, éènt: quibuſdã eont, a vtroque in e verſo in prima coniugatione: in aliis, a quoque (quod vnicum eſt) in e: & e, quod præcedit, ſeruato. ſyncopa b.

Similiter præſens & præteritũ imperfectũ optatiui, & coniunctiui præteritum imperfectum terminatur ré, rẽs, ret, remès vel reons, res vel ries, rent vel réènt. Sed r, Latinorum imitatione, ſeruauerunt.

Quæ inclinatio vt Latinis proxima & Northmanis Galliæ populis ſeptẽtrionalibus vſurpata, mihi multo magis placet, quàm quæ vulgo reliqua propè Gallia celebratur, per oi vel ôiè, ôis, ôit, ions, iẽs, oiênt vel iênt, vel iônt. quanuis non ignorem e Latinorũ in ôi Gallos ſæpe vertere, vt tela tôillè, velum vôilè, &c. E. 7.

Præteritum perfectum pridem, quod vocem præteriti Latinis vſitata proxime imitari diximus, primæ quidem coniugationis ferè terminatur in âi, as, at, amẽs, atès, arẽnt, ablata ſyllaba ui & ue, quæ Latinis tam in hoc tempore quàm in aliis ab hoc formatis, cũ ſcilicet adſunt, ſæpe expunguntur. Quibuſdam autem magis placet exterendo au- ipſum finire in i, is, it, imès, itès, irènt. Quibus ſuffragatur coniugatio proprii præteriti perfecti & pluſquam perfecti optatiui: de qua poſtea. Vtrunque Parrhiſiis vulgo pronuntiari audies. Sed prior à pluribus probatur, quòd Latinorum imitationi ſit propinquior. Aliarũ vero cõiugationum huius præteriti terminatio varia eſt: ſed ferè in cû, i, u. quod verba coniugando haud ita multo poſt deprehendes.

Præteritum perfectum ſeu modo ſeu pridem, hoc eſt indefi-

nitum & indeterminatum, quale Latinis ſuũ eſt præteritum perfectum, & Græcis vterque aoriſtus, & ſex tempora ab eo formata : Galli per participium præteriti temporis, & verbum habeo habes frequentiſſime in actiuis, in quibuſdam neutris per ſum es eſt circũloquuntur, vt amaui, g'hâi âimé, amauiſti tu as âimé, amauit, il hat âimé. Pluraliter noûs hau-ons aimé, voûs hau-ès âimé, ils hont âimé. In qua circumloquutione, danda opera eſt, vt participii vox, generi & numero ſubſtantiui vel additi vel intellecti reſpondeat. Quum ergo amatus & amatum ſit Gallis âimé : Pluraliter amati amata, âimés: Si amaui vel amauimus hominem vel metallum dicas, nos, g'hâi vel noûs hau-ons âimé, ab habeo vel habemus amatum hominem vel metallum. Si pluraliter, amaui homines vel metalla, dicemus, g'hâi äimés les homès oû les metaûs, ab habeo amatos homines, amata metalla. Quum autem fœminini amata ſignificatio ſit âimée, addito ſcilicet è maſculino : Pluraliter amatæ âimées: amaui vel amauimus fœminam ſi dicas, explicabis g'hâi, vel noûs hau-õs âimée la femmè, ab habui vel habuimus amatam fœminam. Si Pluraliter amaui fœminas g'hâi âimées les femmès, ab habui amatas fœminas. Ac in cæteris verbis & temporibus à præterito formatis ſimiliter. Ita ſcilicet vt vox Gallica participii reſpondeat generi Gallico & numero ſubſtantiui vel additi vel intellecti. Quæ res non perinde noua & abſurda quibuſdam videbitur, ſi rem altius expendant, & ſi conſiderent in paſſiuis idem etiam vulgo obſeruari. Si enim vir dicat, amor, quia nos id per ſum amatus reſoluimus, dicimus, g'è ſui âimé : ſi fœmina dicat, amor, quia ſum amata exprimimus, Gallice dicet eadem, g'è ſui âimée : & nos illi tu amaris, tu es aimée.

Sed quis vnquam (inquies) audiuit hũc ſermonẽ? g'hâi re

ceûptès tes letres, ab habeo receptas, id eſt accepi, tuas literas. Aſſueſce artẽ imitari, vſu multo auribus tuis ſuauius inſonabit. Huius autẽ aſperitatis opinio tibi forte hinc naſcitur, quòd in coniugando præteritum perfectum, & ſex tempora ab eo formata verborum in or, & quorundam in o, falſò æſtimas participium præteriti tẽporis (quod in id mutuamur) eſſe Latinis vnius tãtũ vocis, & Gallis quoque Latinos ſtudioſè imitãtibus, vna tantũ terminatione finiri debere. Sed fœdiſſime laberis, nec amor præterito perfecto, facit tantum amatus ſum vel fui, ſed amatus amata amatum ſum vel fui. Plu. amati amatæ amata, ſumus vel fuimus. ita in reliquis eius perſonis & tẽporibus, quæ Latini circumloquuntur, inclinare Aldus te docebit.

Eſt præterea nobis tertiũ præteritum, maxime omniũ perfectã rẽ ſignificans. Quod nos in præteritis per habeo circũſcriptis efferimus per habeo & eius participiũ præteriti tẽporis heû, & participium verbi quod cõiugamus. vt g'hâi heû fàìct, g'hâi heû âimé. ſic in optatiui præterito perfecto & pluſquam perfecto g'heûſſè heû faict, g'heûſſè heû âimé, tanquam habeo & habuiſſem habitum, factum, vel amatum dixeris. Et in aliis ſimiliter. Adhæc per propriũ præteritum verbi habeo cum participio verbi cõiugandi, rem maxime perfectã, ſed ferè olim, ſignificamus: g'heû, tu ˋheûs, il ˋheût fâict, âimè. Quod quartum eſt Gallorũ præteritum perfectum indicatiui.

Adde quòd hoc tempus interdum vſurpamus cum aduerbio temporis propinqui pro futuro perfecto (de quo mox dicemus) Latinorum vulgus ſequuti. Vt enim dicũt, ego nũc feci, pro fecero: ita nos, g'haì mâintenant fâict, poür g'harâi vel g'haûrâi mâintenant fâict.

Præteritum pluſquamperfectum circũloquimur, vt dictum eſt: ſed per habebam & participium præteriti temporis. vt

amauerã g'hâiu-ôi, vel g'hauéè âimé, tu hau-ées âimé, il hauéèt âimé. Nôus hauéèmès âimè, vous hau-ées âimé, ils hau-éent âimè. vel ſi vulgi vſus tibi ſuauius arridet, dicas licet, g'-hauôi, vel g'-hauôiè, tu hauôis, il hauôit. nôus ha u-ions, vo⁹ hau-iēs, ils hau-ient vel hau-iont vel hauôiènt.

Futurum Latinis vſitatiſſimum (quod imperfectum eſſe do cet Nebriſſenſis, quia rem perfectam iri non ſignificat) per futurum cõiunctiui (quod ille Latinis futurum perfectum eſſe affirmat: quum per ſe pronũtiatur, vt amauero) ſyncopatũ exprimimus. Pro amabo enim, amauero, & inde amaro, nos, g'-âimèrâi, tu âimeras, il âimèrat: nôus âi mèrons, vous âimèrēs, ils âimèront. Ita in cæteris & verbis & coniugationibus per râi, ras, rat, rons, rēs, ront coniugabis hoc futurũ: quod imperfectũ tam Latinis quàm Gallis eſt. Quod vero ille perfectum vocat, & per futurum coniunctiui ſuppleri affirmat, vt ego nunc fecero (nõ enim tũc vtor coniũctiui natura, quomodo ſi dicerē, quum fecero, te adibo: quum illic vna, hic duæ ſint orationes coniunctiuo neceſſariæ) nos vt futurum coniun ctiui circumloquimur: ita hoc quoque, dicentes g'-hâurâi mâintenant fâict, ab habebo ſeu habuero nunc factũ. Latini tamen futurum coniunctiui pro futuro imperfecto indicatiui, vt alia quoque tempora illius pro ſimilibus huius temporibus, plærunque mutuantur.

Præſens & futurũ imperatiui diximus ferè ſimi'e eſſe præſenti indicatiui. Sed futuro adiicim⁹ chi apres, vel d'-hor' en au-ant, quaſi dicas, deinceps, vel poſt hoc tẽpus. Sed ha rum vocum etymum ſuo loco audies.

Huc adſcribendum, quód quemadmodum ſecunda pluralis præſentis imperatiui in vtraque voce Latinis eſt duplex, ita Gallis, ſed in paucioribus, vt à dicite dicēs, & ditès: à facite fâicēs & fâitès.

Optatiui præſens & præteritum imperfectum diximus voce ſimile eſſe præterito imperfecto indicatiui, ſed præterea r Latinorum ſeruare. Formatur autem ſemper à futuro indicatiui, mutãdo ſolum râi in rè vel rôi. vt amabo g'âimerâi: amarem g'âimeré vel g'âimerôi.

Præteritum perfectum & pluſquamperfectum modi eiuſdem quia formatur à præterito perfecto indicatiui, circunloquimur, ſed per tempus ſimile verbi habeo, ſcilicet habuiſſem g'heûſſè, & participium præteriti temporis, vt amauiſſem g'heûſſè âimé, tu heûſſes âimé, il heûſſèt âimé, noûs heûſſons vel heûſſèmes âimé, voûs heûſſes âimé, ils heûſſent âimé. Quidam, i interiecto plurali, heûſſions, heûſſies, heûſſient, pronuntiant.

Hoc quoque proprium tempus exprimimus facta ſyncope, ſed ferè in ſenſu præſentis & præteriti imperfecti. vt amauiſſem, g'âimaſſè, tu âimaſſès, il âimaſſet: & per ſync. ſe, il âimaſt, noûs âimaſſõs, voûs âimaſſes, ils âimaſſènt. A quibuſdam tamen g'âimiſſè, tu âimiſſès, il âimiſſèt, noûs âimiſſions, voûs âimiſſies, ils âimiſſient per i non per a, dicitur, vt in præterito perfecto indicatiui monuimus. Sed pro g'âimerẽ, tu âimeres, il âimerẽt &c. vix pro amauiſſem quod per g'heûſſè âimé dici audies. Quæ res facit vt præterito quoque perfecto indicatiui, per i, vel per a, perſonas pronuntiandi ſcrupulus multos habeat. quanquam has per a, Galli propemodum omnes qui doctiores videri volunt pronuntiant. Per i, tamen qui efferunt, ratione, vt diximus, non carent.

Futurum optatiui & præſens coniunctiui, ſimilia præſenti indicatiui: & præteritum imperfectum cõiunctiui vt Latinis, ſimile præſenti & præterito imperfecto optatiui, docuimus. Quod tamen ſæpiſſime per præteritum imperfectum indicatiui ſupplemus. vt, quanuis amarem, quid ad te? nos, quãdo, quand g'âimerèe. Cũ amarẽ, eram miſer:

nos à quando amabam, quand g'âimeè.

Cætera tria coniunctiui tempora, vt dixi, circunloquimur,

Præteritum perfectum per habeam, g'haiè. vt amauerim, g'hâiè, tu hâiès, il hâièt vel hâit âimé: nous hâions, vous hâiès, ils hâient âimè.

Præteritum pluſquamperfectũ per habuiſſem g'heûſſe, vt in optatiuo.

Futurũ per habuero g'haûrâi, vt futurum imperfectum indicatiui. Nec te moueat aut turbet temporum Gallorũ ſimilitudo magis quàm Latinorum. Senſu enim potius, quàm voce diſcernenda ſunt. Quod ſi & modorum & temporum proprietatem Latinis receptam intelligas, eandem in Gallorum ſermone expreſſam inuenies.

Infinitiui præſens, & præteritum imperfectum in prima cõiugatione ſemper, in ſecunda nonnunquam, fit addendo r themati. vt, âimè âimér, habitè habitér, nomè nomér. ſic video vôi, vôir: & pauca alia in hac ſecunda coniugatione: nam variè formantur. In ôir tamẽ, aut cum Northmanis in er, apocope literæ e, vt tertiæ in rè, & quartæ in ir, exeunt. vt, habeo, g'hâi: habere hau ôir. ſapio g-è ſâi: ſapere, ſau-ôir. debeo, g-è dôi: debere deu-ôir. &c. in ſecũda coniugatione in Etymologico dicenda.

Præteritum perfectum & pluſquamperfectum infinitiui circũnloquimur per habere, & participium præteriti tẽporis. vt amauiſſe hau-ôir âimé.

Futurum eiuſdem per expoſitionem Latinorum exprimimus. Nã ſpero me, te, illum, nos, vos, illos amatũ ire, vel amaturum eſſe: explicãt, quòd ego amabo, tu amabis, ille amabit, nos amabimus, vos amabitis, illi amabunt: que g'hâimèrâi, tu âimèras, il âimerat, &c. Sed hic vide vt perſonam & numerum illi futuro adhibitum, ſerues diligenter.

Gerundia & ſupina, quum de modis loqueremur, abundè

enarrauimus qua ratione à nobis explicentur.

Participia omnia præſentis temporis, Galli per ant pro maſculino & neutro : ſed pro fœminino per antè efferunt, ſumpta genitiui conſona. Quod in nominibus tertiæ creſcentibus ferè fit.

Participia præteriti temporis, primæ per é pro maſculino & neutro: ſed pro fœminino éè. Reliquarum autem coniugationum varie proferimus, vt in Etymologico docemus, ſed maſculino ſemper fœmininum addit è.

Futurum in rus & in dus per qui quæ quod & futurum indicatiui ſuæ vocis, vel per debeo ac infinitiuum ſuæ vocis pro commoditate ſententiæ, vt Latini explicāt, ſic nos exprimimus. vt, amaturus, id eſt qui amabit, qui âimerat. amandus, qui amabitur: qui ſerat âimé.

Sed infinitiui præſens, vt apud Græcos & Latinos ſæpe, ſic apud Gallos, loco nominis fungitur. vt, en mon dormir, id eſt in ſomno meo, ab in meo dormire. Il eſt home de grād ſau-oir, id eſt doctiſſimus: à, de grādi ſapere. mon eſpôir, id eſt mea ſpes: à meum ſperare.

Anacephalæoſis.

Cæterum, vt facilius rem omnem & fidelius memoria teneas, quod fuſius fortaſſe quàm velles diximus, in compendium conſtringamus. Quum igitur (vt diximus) præſens tam indicatiui quàm imperatiui, cum ſuo futuro, & coniunctiui, cum futuro optatiui, vnam vocem, maxime in prima cōiugatione fere retineāt, facta præſentis indicatiui coniugatione, cætera tu ipſe cōlecta his cautionibus, quarū ſuprà te monuimus, adhibitis. Quod ſicubi prætere hæc tempora euarient (quod in verbis ſecundæ, tertiæ & quartæ cōiugationis ſæpe accidit) obiter admonuero, tamen imperatiuus, vt apud Latinos, ita apud nos ferè ſimilis eſt futuro optatiui. Quúmque præteriti imperfecti indicatiui, optatiui, coniunctiui, terminatio ſit

eadem, vox tamen tota nō eadem, neceſſe erit ſingulorum primas perſonas coniugando efferre.

Adhæc quoniam participium præteriti temporis (per quod circunloquimur præteritum perfectum indicatiui & ſex tempora ab eo formata, atque adeò totum paſſiuum) eſt maxime varium, præſertim in tribus poſtremis coniugationibus, ipſum in omnibus verbis exprimemus: per quod cum habeo vel ſum, nullo negotio perſequi reliquum poſſis.

Præterea futurũ indicatiui exprimēdum eſt, quia licet ſemper in râi, ras, rat exeat, tamen varium eſt, ob variam futuri huius ſyncopen. ſed fit in prima, themati addendo râi, ras, rat. ob id in ea tacebitur.

Poſtremo infinitiui præſens & præteritum imperfectum, in tribus vltimis cōiugationibus diſſimillimum, à nobis ob id exprimetur. Cætera, niſi ingenio cares, marte tuo conficies facillimè.

Veruntamen quoniam verba omnia, præter paſſiua, in præterito perfecto indicatiui & ſex tēporibus à præterito formatis, more verborum Latinis in or, & quorundam in o, mutuantur apud nos participium præteriti temporis, aut verum, aut fictum à Gallis, & vnũ tempus ab habeo, pauca vero à ſum: verborum Habeo & Sum imprimis coniugatio ediſcenda eſt. Sed prius Habeo: quod eius mutuatis temporibus in cōiugando ſum, immò in ipſo quoque habeo vtendum eſt.

Indicatiui modi tempore Præſenti

Habeo g'hâi, tu has, il hat. Pluraliter, nôus hau-ons, vôus hau-es, ils hont vel hau-ent. B. 3. Sed h in hoc nuſquam ſonamus.

Habebam g'hau-èè, tu hau-èès, il hau-èèt. Pluraliter nôus hau-eons, vôus hau-èès, ils hau-èènt, vel hauéont. Omit- Præterito imperfecto.

to vulgarem terminationem in ôi, ôis, ôit, ôions, ôiès, ὸiont.

Præte. perfect. Habui g'-hâi heû, tu has heû, il hat heû. Noûs hau-õs heû, voûs hau-ès heû, ils hont heû. Hic nota participium præteriti temporis habitus heû, fœmininum heûè.

Præt. perfe. pridẽ. Habui g'-heû, tu heûs, il heût. Noûs heûmès, voûs heûtès, ils heûrent.

præ. pluſquã per. Habueram g'-hau-éè heû, tu hau-éès heû, il hau-éèt heû. Noûs hau-eons heû, voûs hau-éès heû, ils hauéènt heû.

Futurũ imperf. Habebo g'-haûrâi, tu haûras, il haûrat. Noûs haûrõs, voûs haûrès, ils haûront. Quidam per u-conſonum pronuntiare malunt, g'-hau-râi, tu hau-ras, &c. & quidam ſine u, g'-haràì, tu haras, &c.

Futurũ perfectũ Habuero g'-haûrâi heû, tu haûras heû, il haûrat heû, &c.

Imperatiui modi tempore

Præſenti Habe hâiès, il hâit vel hâièt. hâions, hâiès, ils hâiènt.

Futuro. Similiter adiectis particulis chi apres, vel d'-horè en au-ant, vel aû temps adu-enir. Diuerſum eſt à præſenti indicatiui.

Optatiui modi tempore

Præſenti & præt. imperfe. Haberem g'-haréè, tu haréès, il haréèt. Pluraliter noûs harémès vel hareons, voûs haréès, ils haréènt, vel hareont. Vel cum diphthongo in prima ſyllaba g'-hâiréè, &c.

Hic quoque ſciens prætereo vulgatam coniugationem in rôi, vel rôiè, rôis, rôit, rions, ries, rient, vel rôient, vel riont.

Perfe. & pluſq. Habuiſſem g'-heûſſè heû, tu heûſſès heû, il heûſſet heû. Noûs heûſſons heû, voûs heûſſès heû, ils heûſſent heû. Vel tempus proprium, g'-heûſſè, tu heûſſès, il heûſſet. Noûs heûſſons, voûs heûſſes, ils heûſſent, quod pro præſenti & præterito imperfecto modi huius ſæpiſſime accipi

docuimus.

Nec te mirari oportet quòd diphthongo eû, ſſ geminũ adiungamus, quum Latinus ſermo in aû & eû, vt Græcus in αυ & ευ, id reſpuere videatur. Quum tamen nunc omnes cauſſa ſonent & ſcribant, quemadmodum Ciceronis temporibus paulúmque infrà, ſcriptũ fuiſſe teſtis eſt Fabius libro primo, cap. 13. & Græci λεύσσω pro video dicãt, vt eſt initio Electræ Sophoclis: mirari deſines.

Habeam g'hâiè, tu hâiès, il haiet, vel hâit. Noûs hâions, voûs hâies, ils hâient. Futuro.

Dictionem vtinam (quæ à Donato temporibus optatiui adiicitur) explicant per ad meam voluntatem, a la mienè volunté: vel placeat deo quod, plâîcet a dicũ quē. Apud authores verò tẽpora optandi ſine nota ſæpiſſime ponuntur, ex ſenſu deprehendenda. aliquãdo cum nota, quàm, ſi, o, oſi, vt quàm vellent, o qu'ils voûdrient bien.

Coniunctiui modi tempore

Quo modo futuro optatiui nuper dixim9, habeam g'hâiè, tu hâiès, &c. Præſenti

Quomodo præſenti & præterito imperfecto optatiui, haberem g'hâirée, tu harées, &c. vel etiam ex præterito perfecto, & pluſquam perfecto, habuiſſem g'heûſſè, tu heûſſès, &c. Præt. imperfecto

Habuerim, g'hâiè heû, tu hâiès heû, il hâiet vel hâit heû. Noûs hâions heû, voûs hâies heû, ils hâient heû. Præte. perfecto

Quomodo præterito perfecto & pluſquam perfecto optatiui, habuiſſem g'heûſſè, & g'heûſſe heû. &c. Præte. pluſq.

Quomodo futuro indicatiui perfecto g'hauraî heû, tu haû ras heû, il haûrat heû. &c. Futuro.

Quin notam coniunctiuo addi ſolitam, nos per quando quand, vel quom'enſi ſoit, à quomodo inſic, id eſt ſic &

ita ſit. vel vẽu què, à viſo quod. Si autem aliam coniunctiui notam, ſeruamus integram. vt ſi venis, ſi vel ſè, I. 2. tu v-iens.

Infinitiui modi tempore

Præſenti Habere hau-ôir, B. 3.

præ-per. Habuiſſe, hau-ôir heû.

Futuro. Habitum ire vel habiturũ eſſe, id eſt quod habebo, bis, bit, què g'-haûrâi, tu haûras, il haûrat. &c. pro ratione perſonæ & numeri illi futuro adhibiti.

Gerũdia Habendi, dè hau-ôir. habendo en hâiand, vel d'-hau-ôir, vel poûr hau-ôir, &c. pro exigentia præpoſitionis. Habendum eſt, il faûlt hau-ôir. Ad habẽdũ, a vel poûr hau-ôir. Vado habitum vel ad habendum, g-è vâi hau-ôir. Difficile habitu, de eſtrè heû.

Participia. Habẽs habentis, hâiant hâiantè. Habitus, habitum, heû, habita, heûè.

SVM.

Sum g-è ſui, tu es, il eſt. Noûs ſumès, vel ſomès, voûs eſtès, ils ſont.

Eram, nos à ſtabam g'-èſtéè, tu eſtéès, il eſtéèt. Noûs eſteons, vel eſtéèmès, voûs eſtéès, ils eſtéènt, vel eſteont. Veteres, er, ers, ert dicebant, vt hodie quoque Narbonenſes.

Fui, g'-hâi eſté (à ſtatus, ta, tum, tu as eſté, il hat eſté. Noûs hau-ons eſté, voûs hau-es eſté, ils hont eſté. Sed proprium eius præteritũ olim, fui g-è fu, tu fus, il fut, noûs fumès, voûs futès vel fuſtes, ils furènt.

Fueram g'-hau-éè eſté, tu hau-éès eſté, &c. Ero g-è ſerâi, tu ſeras &c. protheſi ſ.

Fuero g'-haûrâi eſté, tu haûras eſté &c. ſic futuro coniunctiui.

Imperatiuo ſis vel es, ſôis, il ſôit, vel ſôiès ſôièt. ſôions, ſôiẽs, ils ſôient, à præſenti indicatiui quoque varium: ſi-

mile futuro optatiui & præſenti coniunctiui.

Eſſem, g-è ſerèe, tu ſerèes: erit, il ſerèet. Sic præteritum perfectum coniunctiui.

Fuiſſem g-è fuſſe, tu fuſſes, &c. vel g-heûſſe eſté, tu heûſſes eſté, &c. ſic præteritum plusquamperfectũ coniunctiui.

Futuro optatiui, Sim g-è ſoî, tu ſoìs, il ſoìt, vel ſoìe, ſoìes, ſoìet. Noûs ſoìons, voûs ſoìes, ils ſoìent. Sic præſenti cõiunctiui.

Fuerim g-è ſoìe eſte, tu ſoìes eſte, &c.

Eſſe eſtrè à ſtare. Fuiſſe, hau-ôir eſté. Fore vel futurum eſſe, id eſt quod ero eris erit, què g-è ſerâi, què tu ſeras, què il ſerat.

Gerundiis & ſupinis caret, ac etiam participiis. Quanquam nonnulli, ens vt Græci ab εἰμί, id eſt ſum, ὤν, pronuntiẽt, quod nos per ſtans, eſtant referimus.

Futurus, a, um autem, futur futurè & adu-enir, à ſuo verbo antiquo, vt fui relictum eſt.

Quur autem ſum adeò defectiuum à ſto & fuo bonam partem ſuæ coniugationis mutuetur, vt nihil apud nos propriũ habeat aliud, quàm ſum ſim, hoc fecit ſignificatiónũ cognatio. Quod enim nũc ſum, veteribus fuo ſignificauit. Ad hæc ſtare, eſſe ac exiſtere ſignificat, nunc in ſe & ſua mole, nũc in priſtino ſtatu, vt Troiáque nunc ſtares. Virg. & alia permulta, in quibus ferè vis aliqua verbi ſum apparet. Inde adſum: nos, ſum præſens, g-è ſui preſent. abſum, ſum abſens, g-è ſui abſent: abſentia, abſencè: abſentare, abſenter. præſentia, præſencè: & præſentare, præſenter.

Coniugatio verborum primæ coniugationis apud Gallos.

Amo g-âime, tu âimes, il âimet. Plu. noûs âimons, voûs âimes, ils âiment. Mihi magis placet ſine diphthongo g-amè, tu amès, il amet, & ſic totam facere coniugationem,

vt ab eo amicus ami, amica amiè, amabilis amiable, amor amoûr, amoûreûs ab amoroſus &c. in quorum nullo diphthongum illam âi inuenies. Nec valida eſt ratio dicentium id cauſſa differẽtiæ ab anima amè. Plu. animæ amès fieri, quũ & ſignificatione & perſonis adiectis verbũ à nomine vel ſemidoctus diſtinguere poſſit. Quod ſi donemus eam differentiæ rationem in his duabus perſonis pollere, nihil tale in reliquis cauſari poterunt, niſi ſi forte magis argute quàm vere addant, à themate verbi, tanquam à fonte, reliquam verbi totius ſobolem pendere. In quo ſi ratio differentiæ, mutationis cauſſa fuerit, ea in reliquis temporibus ſeruetur, arbitratu tuo ſcribas & proferas licet. Ars hoc exigit, vſus tamen toti coniugationi diphthõgum âi præponit, A. 5. quem iam ſequemur, non tamen per omnia,

Amabam, g'âimèes, tu âimèes, il âimèet. Noûs âiméons, voûs âimẽes, ils âimèent.

Amaui g'hâi âimé, tu has âimé, il hat âimé. Noûs hau-ons âimé, voûs hau-ẽs âimé, ils hont âimé.

Amaui olim, g'âimâi, tu âimas, il âimat. Noûs âimamès, voûs âimatès vel âimaſtès, ils âimérent.

Amaueram g'hau-éè âimé, tu hau-éès âimé. il hau-éèt âimé. noûs hau-eons âimé, voûs hau-ẽes âimé, ils hau-èent âimé.

Amabo g'âimerâi, tu âimeras, il âimèrat. Noûs âimerons, voûs âimerẽs, ils âimèront.

Amauero g'hâurâi âimé, tu hâuras âimé, il hû rat âimé. Noûs hâurons âimé, voûs hâures âimé, ils hâuront âimé.

Ama, âimès, il âimèt. âimons, âimẽs, ils âiment.

Amarẽ g'âimèré, tu âimerẽs, ils âimèrẽt. Noûs âimereons, voûs âimerèes, ils âimèrent.

Amauiſſem, g-heûſſè âimé, tu heûſſès âimé, il heûſſet âimé. Noûs heûſſons âimé, voûs heûſſees âimé, ils heûſſent âimé. vel g-âimaſſè, tu âimaſſes, il âimaſſet, vel âimaſt. Noûs âimaſſons, voûs âimaſſés, ils âimaſſent.

Amem g-âimè, tu âimès, il âimèt, Noûs âimeons, voûs âimées, ils âimèent.

Amarem & amauiſſem, vt in optatiuo. Amauero vt futuro indicatiui.

Amauerim g-hâiè âimé, tu hâiès âimé, il hâièt âimè. Noûs hâions âimé, voûs hâiès âimé, ils hâient âimé.

Amare âimer, à themate verbi, è in e, & addito r, ſic in reliquis primæ. Sed in agro Lugdunenſi, Narbonenſi & in Burgundiæ comitatu & ducatu, ab infinitiuo primæ auferunt tantũ e poſtremum, dicentes amar, cantar, ioûgar, ab amare, cantare, iocari, O. 5. C. 1. pro ludere. etiam ſi r quidam eorum obſcure ſonent.

Amauiſſe, hau-ôir âimè.

Amatum ire vel amaturum eſſe, id eſt quod amabo amabis &c.

Amandi, d-âimer. amando en âimand vel d-amer. amandum, âimer.

Amatum âimer, amatu d-eſtrè âimé.

Amans amantis, âimant âimantè.

Amatus, a, um âimé âimée

Paſſiuum verborum nobis quum deſit omnino, eius tempora circunloquimur per participium ſuum præſentis tẽporis, & ſimile tempus verbi ſum es eſt. Quædam circunloquimur per actiuum & pronomen. vt appellor, g-m'appellè, appellaris tu t-appellè, appellatur il ſ-appellèt. ſic nominor, æſtimor, vel g-è ſui eſtimé.

Amabar, erã amatus. g-eſtéè amé. Amatus fui, g-hâi eſté amé, vel g-è fu amé. Amatus fueram, g-hau-éè eſté amé. Amabor, ero amatus, g-è ſerâi amé. Amare, id eſt ſis amatus, ſôis amé. Amarer, id eſt eſſem amatus, g-è ſeré âimé. Amatus fuiſſem, g-è fuſſ' âimé, vel g-heûſſ' eſté âimé. Amer, id eſt ſim amatus: ſôiè âimé. Amatus ſim vel fuerim. g-è ſôiè eſté âimé. Amari, id eſt eſſe amatum, eſtrè âimé. Amatum fuiſſe, hau-ôir eſté âimé. vbi aduerte, é in eſté nõ elidi à Gallis.

In verbis primæ coniugationis nullus ordo mihi ſtatuendus fuit, quòd in coniugando nihil differant. Hæc autem verba primæ per infinitiuum hoc conſilio expreſſi in Etymologico, vt reliquarum coniugationum, ne ego g-è mihi toties addendum foret themati. Ex infinitiuo autem thema primæ facies, ablato r poſtremo, & é in è, & præteritum participium è in é. In tribus reliquis coniugationibus quia negotium eſt, maxime in præſenti ſingulorum propè verborum, ea ob id ſingula in Etymologico exprimimus ordine facillimo.

Coniugatio verborum ſecundæ.

Habeo g-hâi, tu has, &c. dictum prius. à quo quantum alia recedant, audi.

Debeo g-è dôi, tu dôis, il dôit. Nôus deu-ons &c.

Debebam g-è deu-éè &c. vel deu-ôiè vel deu-é. vel deu-ôi.

Debui g-hâi deû, tu has deû &c. vel g-è deû, tu deûs, il deût &c.

Debebo g-è deu-râi. Debe dôis.

Debere deu-ôir. Debẽs deu-ãt. Debitus, a, um, deû, deûè.

Video g-è vôi, tu vôis, il vôit. Nôus vôions, vôus vôiẽs, ils vôient.

Videbam g-è vôiéè vel vôiôiè vel vôié vel vôiôi &c.

Vidi g-hâi veû, tu has veû, vel u-u &c. Vel g-è v-i, tu v-is, il v-it, &c.

Videbo g-è verâi, ſæpius verrâi. Vide vôis.

Videre, veôir, aut vôir. Vidēs, vôiant, vôiantè. Viſus, a, ū, v-ēu, v-ēuè, quod etiam pro ipſo viſu & viſione ſumitur.

In quo Northmani e pro ôi vbique pronuntiant.

Pareo g-è per, tu pers, il pert. Nôus perons, vôus perēs, ils perènt.

Parebam, g-è perées, &c.

Parui g-hâi peru, tu has peru, vel g-è peru, tu perus.

Parebo g-è perrâi, pare, pers.

Parere, parôir. Parens, tis, perant, perantè. Sæpius per g-è ſemblè, tu ſemblès, &c. à ſimilo, as.

Sic Appareo, g-apper, tu appers, &c.

Sed compareo, g-è comparè, tu comparès, il comparèt, per a vbique: cætera ſimile eſt.

Valeo g-è v-âu, tu v-âus, il v-âut. Nôus valons, vôus valēs, ils valènt.

Valebam, g-è valéè. &c.

Valui g-hâi valu, tu has valu: vel g-è valu, tu valus.

Valebo g-è vaûdrâi, vel vôudrâi, vel vaûrâi. Vale vaûs.

Valere valôir. Valens, tis, valant, valantè, & vâilant, vâilantè pro robuſto & magni animi homine.

Caleo per tertias tantū perſonas ſingulares exprimimus, pro curæ eſt, erat, fuit, &c.

Calet, il châut.

Calebat, il chaléèt vel chalôit, &c.

Caluit, il hat chalu, vel il chalut.

Calebit, il chaûrat. Caleat, il chalèt.

Caleret, il chaûrôit.

Caluiſſet, il chaluſſèt.

Caleat, il chalèt.

Calere, chalôir.

Calens, tis, chalant & chaland, chalandè vſu frequentiſſimum Gallis.

Doleo per tertias tantum perſonas ſingulares & plurales exprimimus.

Dolet deût, dolent deûlènt.

Dolebat deûlôit, vel doûlôit. dolebant doûlôient.

Doluit hat dolu, doluerũt hõt dolu: vel il dolut, dolurẽt.

Dolebit dolerat, dolebunt doleront.

Doleat deûlèt, doleant deûlent.

Doleret dolerôit, dolerent dolerôièn t.

Doleat deûlèt, doleant deûlènt.

Doluiſſet doluſſèt, doluiſſent doluſſènt: vel heûſſèt dolu, heûſſènt dolu.

Dolere dolôir.

Dolens, tis, dolent dolentè: dolu doluè, à dolitus, a, um.

Moueo g-è meũ, tu meũs, il meũt. Noûs moûu-ons, voûs moûu-es, ils moûu-ènt.

Mouebam, g-è moûu-ôiè.

Moui g-hâi mu, tu has mu. vel g-è mu, tu mus.

Mouebo g-è moûue-râi, vel moûu-râi, ſyn. e. Moue meûs.

Mouerem g-è moûu-erôiè, vel moûu-rôiè, ſync. e.

Mouiſſem g-è muſſè, tu muſſes, vel g-heûſſè mu, tu heûſſes mu.

Moueam g-è meûu-è, vel moûu-è, tu moûu-es.

Mouere, moûu-ôir.

Mouens, tis, moûu-ant moûu-antè. Motus, a, um, mu muè, vel meũ meũè.

Sedeo, g-è ſiẽ, tu ſies, il ſiẽt. Noûs ſeõs, voûs ſèès, ils ſèènt.

Sedebam, gè ſeèè, vel ſeôiè, &c.

Sedi g-hâi ſis, tu has ſis. vel g-è ſi, tu ſis, il ſit, &c.

Sedebo g-è ſerrâi.

Sede ſiẽs, vel ſèès.

Sederem g-è ſerrôiè.

Sediſſẽ, g-è ſiſſè, tu ſiſſès. vel g-heûſſè ſis, tu heûſſes ſis, &c.

Sedeam g-è ſèè, tu ſèès.

Sedere ſ-oîr, vel ſeoîr, vel ſir. nũc neutrũ, nũc act. facim⁹.
Sedens, tis, ſeant ſeantè, etiam pro conueniens.
Sis ſiſe, à ſeſſus, a, um.

Ardeo, g-ar, tu ars, il art. Noûs ardons, voûs a rdes, ils ardẽt,
Ardebam g-ardeè, &c.
Arſi g-ardi, tu ardis, &c. vel g-è fu ars, tu fus ars, neutrũ. vel g-hâi ars, tu has ars, &c. actiuũ pro vſſi vſſiſti. Eſt enim vbique tam actiuum quàm neutrum.
Ardebo g-arderâi.
Arde ars, vel ardès ardèt.
Arderem g-arderoîè.
Arſiſſem, g-ardiſſè, tu ardiſſes, &c. vel g-è fuſſè ars, tu fuſſes ars, neutrum. vel g-heûſſè ars, tu heûſſes ars, actiuum.
Ardeam, ardè ardes.
Ardere, ardoîr.
Ardens, tis, ardant ardantè. etiam pro cupido.
Ars arſè, ab arſus arſa arſum.

Soleo vix habet tempora Gallis alia quàm
Solebam g-è ſoloîe, tu ſoloîs, &c.
Solere ſoloîr, vt

Maneo manere manoîr pro domo.

Vix plura inuenias verba ſecundæ coniugationis Latinorũ, à Gallis in ſua ſecũda retineri, ſed alia in primã, vel tertiã, vel quartam coniugationem ſuam tranſferunt. vt contrà ex aliis Latinorũ coniugationibus in ſuam ſecundam nõ pauca retulerunt. Quædam quoque per nomen verbale & habeo exprimunt. vt doleo g-hâi deûl, vel doûleûr, ab habeo dolorem.

Caleo g-hâi ĉaûd, vel ĉaleûr, ab habeo calidum, vel calorẽ.

Frigeo g-hâi froîd, vel froîdurè, ab habeo frigidum vel frigus vel frigidaturam.

Reliqua quoniã infinitate ſua, rudem adhuc lectorẽ magis obtunderent quàm erudirent, in Etymologicũ reiecim⁹.

Aduerbium.

A Duerbio Gallorum vt Latinorum accidunt tria: ſignificatio, comparatio, & figura. Sed præpoſitiones vt ipſas ſibi, ita aduerbiorum ſignificationibus ſæpe addimus.

Significatio loci, vt

Hic chi, metath. c & h. Galli malunt ci, vt pronomen hic cè
Ibi i, frequens vſu, apoc. bi. Vtrunque cõmune eſt quieti, & motui in loco, de loco, ad locum, per locum.
Hinc, dè chi, vel d'ichi, à de ibi hic.
Huc chi, ab hic.
Hac, par chi, vel par cha, à per hic, vel per hac.
Iſthic iſthinc, iſthuc iſthac. Illic illinc, illuc illac.
Li, ab illic: vel la, vel illa: vel illec, ab illac. omnia ſunt cõmunia quieti & omni motui locali: ſed in ſignificatione Latinorum, hoc eſt de loco remoto, vt hic, & ſua de propinquo, Vt, il eſt la, vel illa, vel illec, Ille eſt illic.
Vas la, vel illa, vel illec, Vade illuc
G-è vien de la, d'illa d'illec, id eſt venio illinc.
Vas par la, vel illa, vel illec, id eſt vade illac.
Vas vers la, vel illa, vel illec, id eſt vade illorſum.
Vas iuſquè la, vel iuſqu'illa, vel iuſqu'illec, id eſt vade illuc vſque.
Sed li, vt chi, cũ intus vel intro, id eſt ens, ferè iungimus. vt il eſt li ens, ab illic intus. Vas li ens, id eſt illuc intro, G-è vien de li ens, id eſt illinc int⁹. Vas par liẽs, id eſt hac int⁹. Sic, il eſt chi ens, id eſt hic intus. Sed vulgus Gallorũ, ceãs a bon logis. Viens chi ens, id eſt huc intro, Vas de chi ens, id eſt hinc intus. Inde en, vel melius cum Hãnoniis end, aut loci, aut rei dictæ vel intellectæ relatiuum nobis ferè eſt. vt ſi de loco quopiam ſit ſermo, dici ſolet, ego inde ve-

nio,g-end vien. ſæpius tamen pro de hac re ſumitur. vt rogatus pecuniā, reſpondeo g-è n-end hâi pôinct, à nō inde, id eſt, ex pecunia habeo, vel punctum. Minitantes quoque dicimus, tu end hâuras, verbera intelligentes. Interrogamus, end has tu? id eſt habes rem quam abs te peto? Cæterū en' ha' tu? pronuntiamus, more noſtro elidentes conſonas vocem finientes aliis ſequentibus. Sequente verò vocali, end pronūtiant nūc quoque Hannonii & Tornacenſes, g-è nend hâi pôinct. vôus end hâirēs.

Intus vel intro, ens, ſync. tu. vel ents ſync. u. vt hic intus, chi ens, non ce ans cum Parrhiſienſium inſignibus, Lè mâîſtrè de chi ens, à de hic int9. Vado huc intro, chi ens, Venio hinc intus, de chi ens. Tranſibo hac intus par chi ens. Sic iſtic vel illic intus, li ens, cum omni differentia loci cōiunges, ſed remotioris, vt dixi. Illud eſt intus, il eſt ens. ſæpius dedens à deintus pro deens, addito d, ad explēdum hiatum, quod etiam cum La, illa, illec, vſurpamus. Vt, venio illinc intus, g-è vien de li ens, vel de la, vel d'illa, vel d'illec dedens.

Foris vel foras, hors vel dehórs, à deforis, ſimiliter vt alia, ſeruit omni locorum differentiæ, id eſt quieti & motui, ad locum, de loco, per locum. Eſt foris, il eſt hors, vel dehors. Vado foras, hors vel dehors. Venio foris, dè dehors F autem in h vertimus. Hors vero pro extra ſæpe dicimus. Hors du ſens, hors la villè. Sed fors pro hors dicunt etiam Burgundi comitatus & ducatus, vti nos fors què, quaſi foris & excepto quod. In litibus quoque, forclus & forclos, à foris cluſus, id eſt excluſus, & qui opportunitate hæc vel illa proferendi excidit. & forâin a foranus pro externo.

Cætera loci aduerbia per nomina pars, & locus circunloquimur. vt

Alibi, en âultrè lieū, en âultrè part.

Alio en aultre part. vel ſine en, aûltrè part.
Nuſquam, nullè part.
Vbi, oû, etiam pro quo. V. 8. apoc. bi. vel à ποῦ, id eſt vbi, π expuncto Vnde dond à deunde.
Qua, par oû, à per vbi: vel par quelè part, vel par quel coſtè. vel par quel lieŭ &c. à per qualem partem, per quale coſtatum, id eſt latus, quod coſtis vtrinque duodecim contexitur: per qualem locum.
Quorſum vers oû, à verſus vbi. aut vers quel coſtè &c.
Surſum en hâult, ab in alto, vel in altum. Deorſum, en bas, ab in baſi vel in baſin.
Significantia tempus aduerbia ſunt, hodie hui & âu i-oûr d'-hui, ab, ad iugerum de hodie. Nam dies nobis i-oûr dicitur, a diurno iugeri cultu, quod inde ioûrnel Picardi vocant, Vel potius à diurnum, abiecto d. & I. 5. V. 8.
Nũc & modo, mâintènant & incontinent, à manum tenente & in continenti. Qui enim alicuius manum tenent, aut in continuo ſunt, vicini quoque adeò ſunt, vt nulla mora præſto adeſſe poſſint. Ego hic nunc adero, g-è ſerâi chi mâintenant, vel incontinent, per inde ac ſi dicas, tam celeriter, atque is quem manu tenes, aut qui te manu tenet, tibique continuus eſt. & inde pro quamprimũ, nos, incontinent: pro cum primũ, nos, incontinent què.
Heri hier, epenth. vel metath. literæ i.
Nudiuſtertius, nos, deu-ant hier, à deante heri.
Olim, i-adis, pro i-a dict, à iam dictum forte eſt.
Mane mâin. Vnde in rhythmis crebro leges ſoir & mâin, à ſero & mane. Sæpius matin à matutino, ſync. tu. dicimus.
Cras, nos dèmâin, à demane: quaſi mane proximo intelligas. vnde addimus ſæpe, demâin aû matin.
Dies heſternus, lè i-oûr d'-hier.
Dies craſtinus, lè i-oûr dè dèmâin.
Perẽdie, nos, apprès dèmâin, ab ad prope demane, quaſi qui

craſtino proximus eſt . vt Græci μεθαύριον , id eſt poſt cras ſeu poſt craſtinum.

Quotidie, nos, toûts les iôurs, à totis diurnis, pro diebus.

Pridie, nos, lè ioùr dè deu-ant, à die deante pro præcedente, quum ſcilicet ſine caſu ponitur. ſi autē caſum habet Latine, eum adiicimus . vt pridie Pētecoſtes, lè iôur deu-ant vel dè deu-ant Pentècoûitè vel lapentècoûitè,

Poſtridie, lendemâin, vel lè lendèmâin, ab in demane. ſine, vel cum caſu, more Latinorum . Vel, lè i-ôur d'appres, à diurnum pro dies, de apprope.

Semper, Picardi toût di, à toto die: & cū Gallis, toût i-ôur, uel toûts i-ôurs. vt lundi, mardi &c. à lunæ, martis die.

Nunquam, i-a mâis. à iam magis, præpoſita negatione. vt nunquam peccabo, g-è ne pecc(h)erâi i-a mâis. Sed etiam cū præterito tempore.

Vnquam, onquè, ſemper cum negatione pro nunquam. & fere de tempore præterito. g-è nè lè v-i onquè, id eſt nunquam illum vidi.

Sero, ſôir, dè ſôir, aû ſôir, & eius loco, de veſprè, aû veſprè, id eſt veſperi . Sero autem pro veſpere cur non dicatur, non ſolum pro tarde (quæ metaphorica & ſecunda eius eſt ſignificatio) cū fœlix ſerū, bon ſôir, dicamus: & halec ſera, vel nocturna, heren ſôir, vel dè nuict, vel dè la nuict.

Cum, dum, quando, quand. Sed quantum, quant.

Aliquando, aûlcunè fôis. ab aliqua vna vicè.

Olim, quondam, parau-ant, à per ad ante. vel par chi dèu-āt vel vn temps i-adis.

Tunc, donc. D. 2. ſed hoc ferè pro ergo vſurpamus. vt vien donc, id eſt veni igitur. Pro tunc autem dicimus addonc, ab attunc. & l'-hor, & al'-lhor, ab, ad illam horam. quibus quidam s adiiciunt, dicentes, addoncs, l'-hors, al'-lhors.

Iam, i-a. es tu i-a venu? veniſti iam?

Iamdudum, i-a piec' hat.

Dudum piec' hat, vel long temps hat.

Quandudum interrogatiue & infinite, vt quam bien hat, vel quant bien i hat, vel quant long temps hat, vulgo cõ-bien hat.

Nuper, n'-hat g̃-âirè, vel n'-hat g̃âirè long temps, id eſt non interceſſit multum tempus. g̃âirè autem pro multum à varium eſt, canone 35,

Tempori, temprè, & temprèment pro cito, & tempeſtiue, Picardis vſitatiſſimum. Interim, interdum, interea, interea temporis, entrè temps, & chè temps pendant, ab, hoc tẽpore pendente. En temps di, etiam Picardi ab in tempore dici.

Statim, nos, à tam cito, tam tó.

Chiprichimi, Pic. pro chi prins, chi mis, ab hic prenſum pro acceptum, & hic miſſum pro repoſitum. quod pũcto temporis fieri poteſt.

Poſtquam, puiſtquè, vel apreſquè, ab ad prope quod.

Nunc primum, âuprimè & horaprimè, quaſi ad hanc horam primam, ſcilicet poſt diſceſſum, aduentum, &c.

Numeri, vt ſemel vnè fôis, bis deûs fôis, ter trôis fôis, quater quatrè fôis, &c. ab vna vice, duabus, tribus, quatuor vicibus. Bis biſè tamen adiectiuũ facimus, pro ſubnigro fuſco & cineritio, pâin bis, id eſt ſecundus ſeu ſecundarius vel autopyros. Pierrè biſè, id eſt lapis ſubniger.

Negandi, vt non, vel nè. ſed differunt vtendo, vt ſi interrogo, nõ vis ientare? nè veũs tu pas dei-uner? Reſpondes nõ, vel nanin, in quo geminta videtur negatio, vt in οὐκοῦν, id eſt nec, aduerbio negãdi. Si dico, hoc eſt meũ, dices, nõ eſt. In nè autẽ, e ſæpius à vocali ſequentis dictionis eliditur. vt n'-en veũs tu pôinct? à, non inde vis? n'-i vas tu pôinct? à, non ibi vadis? n'-has tu pôinct d'-argent? à non habes argentum?

Affirmandi, vt etiam eci. T. 1. vel oci. E. 3. corrupte, auſſi: Sed potius, nobis eſt coniunctio. Si pro ſic Hiſpani.

Vere vôire, ſed vérè Northmani, vt Græci ὄντως, id eſt vere, inter aduerbia affirmandi collocant.

Quin & quinetiam, et eci: vel et qui plus eſt.

Ch'eſt mont, etiã reſpondentes affirmamus, ab, hoc eſt multum, mont pro moûlt.

Imò. imo: Certe, certè. Ita Flandri ia. nos ab auditũ auî, vel ouî, vel ôi reſpõdemus, quaſi dicas, audio quod petis, & dictũ puta, vt Dauus ait Terentianus. Et aui dia: Forte à Διά, id eſt Ioue, intellecta præpoſitione μὰ, id eſt per.

Demonſtrandi, vt en vel ecce. nos, vôis chi. Quum enim demõſtrandi quidpiam alteri cupiditas eſt, vel clamamus celeriter, vôis chi, à vide hic, re propinqua: & vôis la, à vide illac ſeu illic, remota. Vulgus pro v-ôis chi, v-èchi: & pro v-ôis la, v-èla, quandoque pronuntiat. Huc pertinet quòd propter verbũ vôis, iungimus infinitiuum, vt vôis chi Pierrè venir, vel qui viẽt, quaſi dicas, vide hic Petrum venire, vel qui venit. Adde quod Seruio teſte Virgilius ecce vſurpat in re ſtupenda & repentina. Quid quod Terentius ambo iungit? ecce video.

Optandi, vt vtinam pleũt, vel plâîcèt à diẽu, à, placeat deo, vel a la mienè voluntè, ab ad meam voluntatem, Oſi, oſi, vel oſè, vt oſi g'hauôi' vn eſcut.

Hortandi, eia, age: nos, hâi & au-ant, ab ad ante, quaſi hortemur, procede vlterius. & vtriſque iũctis, hâi au-ant. Et la, ab illa: & ſus, à ſus pro ſurſum, vel ſuper.

Cha, ab hac. præſertim dum quid tradi nobis imperamus, quo veluti pro verbo imperatiui trade, vtimur, eique opponimus, tiens, id eſt tene. inde or cha. Cauſidicis treques eſt orcha, or bien, ab ergo hac, ergo bene, E. 3. quæ ab auro quidam iocantes deducunt.

Ordinis, vt deinde, deinceps: nos, dèpuiſt, à depoſt. Et ap-

pres,ab apprope. Et puiſt appres, & en appres.
Viciſſim, nos, toùr a toùr, à torno, ad & poſt tornũ, Et l'-un appres l'-aûtrè, ab vnus poſt alterum.
Interrogãdi, vt cur, quare, quamobrẽ. nos, què, poûr quôi, poûr quelè caûſè, a quelè caûſè, à quôi tient il què, &c. vt què, vel poûr quôi, vel poûr quelè caûſè, &c. n-es tu venu? id eſt cur non veniſti? Pulſantes oſtia rogamus, ac etiam rogamur, queſt la? vel qui eſt la, vel qui eſt chè la? id eſt, quis eſt illic?
Similitudinis, vt quaſi, quaſi: & prope pres, & preſquè à prope quod: vt, quaſi vel prope cecidi, g-è ſui quaſi, vel pres, vel preſquè cü. & à fermè, quidam ferment dicunt. Ceu, tanquam velut, veluti: nos quomè, à quomodo. quod etiam interrogantes vſurpamus. vt quomè diras tu? Sic, ſicut, ſicuti: nos, ſi & enſi vſu differẽtia: ab inſic, vulgo âinſi: vt neganti non eſſe, affirmamus, ſi eſt. Mon li-u-rè eſt ſi fâict, id eſt talis & ſic factus. Eodem modo, il eſt ſi doctè, ſi fort, id eſt tantum. & ſimiliter cum aliis poſitiuis. Tunc autem ferè poſtulat orationem aliam ſibi ſubiunctam, vt què ch-eſt meru-eilè, vel quid ſimile, niſi figurate pronunties, & cum admiratione. Il n-eſt pôint enſi, id eſt falſum eſt, g-è li hâi enſi dict. Vbi ſi non conueniat, quemadmodum nec enſi, loco ſi: apte vſurparis.
Qualitatis, vt doctè doctèment. Pulchre, nos à belle bellèment (quod vt doulcèment, pro lente & remiſſe vſurpamus.) Malè mal. malè, maûu-âiſement, à maûu-âis maûu-âiſe. Bene, bien, quod ſæpe pro valde, vt fort à fortiter: & forcè, à forti pro copia. Nam vt bene & probe doctus dicunt Latini: nos bien, & proû, & fort, & multum moult doctè. Illi item à validus valde: nos, à ſynonymo fortis, fortiter, fort pro valde dicimus. Hæc aduerbia qualitatis, nos à fœminino Gallico plærũque formamus, addendo ment, quomodo Latini ter nonnunquam geni-

tiuo ſecundæ,& datiuo tertiæ adiiciūt, vt ſecretus ſécret, ſecreta ſecrete, ſécretèment. Bellus bel, bella bellè, bellèment. Hic dulcis doûlc, hæc dulcis doûlcè, doûlcèment. Facilis facilè, facilèment. Securus ſeûr, ſecura ſeûrè, ſeûrèment, & ſic prope in reliquis tam ſecundæ quàm tertiæ adiectiuis. Sed participio in ant, ablato t, iūgimus ment, vt abundant, abundamment, vâillant, vâillamment, n in m.

Quantitatis, vt multum moûlt, quod & bien, & fort, & vtroque iuncto, bien fort, & beaûcoûp dicimus. quod diuiſum beaû coûp, ſignificat bellum ictum, à κόπτω, id eſt ſcindo. Inde vero cōſuetudine trāſiit in aduerbiū quātitatis, vel potius à bella, id eſt bona & magna copia eſt. O. 5

Parum, vng petit, ab vnum petitum (cuius ratio in cōparatione nominis eſt.) Paulū, paû, poû, peû. Minus, mins vel moîns. Prorſus ac omnino, nos totalèment, à totaliter, vel du tout, à de toto. Satis, aſſes, ab ad ſatis. niſi ab affatim mauis, ff in ſſ, mutatis. Mediocriter moienèment, mediocremēt elegantes. ſæpe entre deûs, id eſt inter duo, ſcilicet extrema.

Dubitandi, vt forſan, &c. nos, paradu-enturè, à per aduenturam (quam caſum & fortunam vocamus) & d'adu-enturè, forte fortuna, dè cas d'adu-enturè.

Perſonalia vt mecum, &c. nos, cum præpoſitione exprimimus per aduocatum au-cûc, O. 6. vel adu-cûquè, E. 3. moî, toî, ſoî, noûs, voûs. vt iui cum Petro, quaſi dicas, Petro mecum aduocato, aucûc Pierrè, vide Cum præpoſitionem.

Vocandi, vt o, heus. nos, hé, haû, haûla.

Reſpondendi, vt heus. nos, auì, ab auditum. Quoî? hoc eſt quid vis, vel quid placet tibi? què voûs plâit il? plâit il? plâit voûs?

Sepatādi,vt ſeorſum:nos,arrierè, ab ad retro. Retrorſum: nos,a vel en reuers,ab ad,vel in reuerſum. & àd rèculum, ab ad re culum. Vnde & reculer,pro recedere & remouere neutrum & actiuum finximus, quaſi culum & dorſum verſus procedere.

Iurandi,vt ædepol,&c. nulla horū exprimimus præter mediuſſidius,medieus, vel à μὰ, id eſt per. Picardis frequens in affirmationibus. Sed vtinam reliqua quoque ſeruaſſemus,nec iuramenta tam tremenda in illorum locū ſucceſſiſſent, quæ in ore propè omnium in horas, aut potius in momenta audiremus:magna Chriſtianæ familiæ & iniuria, & ignominia.

Eligendi,vt potius,plus tot,vel melius mieus,vel encôis,ab in & côiſir:fortè à colligere pro eligere. Potiora enim eliguntur.

Congregandi,vt ſimul,nos enſemblè,ab inſimul. vide ſimilis,canone. 3. Au-ec l'-un l'-aûtrè. Pariter parèillement, à pariliter.

Prohibendi,vt ne,nè.

Euentus,vt forte fortuito,in aduerbiis dubitandi.

Comparandi,vt magis mâis, A. 5. plus,plus: minus, mins, vel môins:tam, tam, vel à tantum tant: quàm què, vel à quomodo quomè.

Comparatio aduerbiorum, vt nominum, in tribus eſt gradibus. Poſitiuo (cuius formationem ſcilicet frequentiorem docuimus in aduerbiis qualitatis) vt docte doctèmēt: Comparatiuo, vt doctius,plus doctèment: Superlatiuo, vt doctiſſime treſdoctèmēt. Nam vt in nomine, ita in aduerbio indidem naſcente, comparatiuum per plus, & ſuperlatiuum per treſ, & per poſitiuum circunloquimur: exceptis paucis hæc propria habentibus: cuiuſmodi ſunt, plus plus,minus mins vel môins,melius mius,vel mieus.

Intime intimèment, proxime proximèmēt, corrupte prochâinement.

Figura ſimplex, vt heri hier. compoſita vt deu-ant hier. derierè à deretro. Præpoſitiones enim tum ſibi, tū aduerbiis ſæpe, vel apponimus vel componimus. Hodie vero hui, O.9. Latinis compoſitum, nobis ſimplex eſt.

Tria quandoque & quatuor aduerbia, præſertim loci, ſimul iungimus, vt alons illec, vel illa, vel la, oû i li hat de bon vin, ab illac vbi ibi illic eſt bonum vinum. Similiter & pronomina & præpoſitiones multas eſt vbi inculcamus, vt ſuis locis dicitur. Vt Latini in compoſitione dicunt bis ſequente vocali, ſic nos bès: vt item illi bi ſequente conſona, ſic nos bè, I. 2. vt biſenſis, beſaguè à biſacuta, id eſt bipēnis. Biſaccè, & biſac, à biſaccus, id eſt mātica, vel ſaccus pauperū. Becyclè, à bicyclo, id eſt duo bus circulis quibus conſtant conſpicilia, quæ etiam lunetès vocamus, à circulis vitreis veluti lunulis duabus. ſed biſcuict, panis biſcoctus nautarum eſt, hodie etiam delicatorum.

Ter trè, metatheſi e & r, in compoſitione non raro exprimimus, in qua vim augendi maximam obtinet, vt treſalir, trebucher, id eſt labare, ruere, quaſi multum fragorem & ſtrepitū caſu excitare, quod à bucca bucquer & buccher dicimus. Treſalir, id eſt timore admodum concuti & ſalire: quod nobis euenit, dū improuiſus aliquis, aut res inopina nos perterrefacit. Treſalè, id eſt fiſſuris exiguis ſed permultis interhiās, quod rebus immodice ſalitis vſu uenit: quia ſal ſiccat, ob id res à putredine vindicat. Eius loco etiam τρὶς aduerbiū Græcum vſurpamus, vt treſpaſſer, id eſt paſſer, & tranſire vltra, & mori.

Participium.

Participio accidunt genus,caſus,tempus, ſignificatio, numerus,figura.

Participium nobis tãtum duplex præſens ſemper in ant pro maſculino & neutro,in antè pro fœminino.& Preteritũ, primæ quidẽ ſemper in é:quartæ verò in i:Sed ſecundæ & tertiæ maxime varium. Reliqua duo tẽpora exprimimus per futurum indicatiui ſuæ ſignificationis, vel per verbũ debeo & infinitiuũ.vt ſum amaturus, id eſt amabo g-âimerâi:vel debeo amare,g-è dôi âimer.ſum amãdus, amabor,g-è ſerâi âimé:vel debeo amari g-è dôi eſtrè âimé.

Genus, vt in nomine,maſculinum & neutrum ſemper ſimile:à quo fœmininũ ſemper fit aſſumpto è.vt, hic hoc amans,âimant:hæc amans âimantè.hic amatus,hoc amatum,âimé:hæc amata,âimée.Sic videns, vôiant: videns, vôiantè.viſus,viſum,veũ:viſa,veũe.Faciens,fâiſant,fâiſantè:factus,à,um,fâict fâictè.audiẽs,âuiant âuiãtè:auditus,a,um,âui,âuiè.

Caſus ſex vt in nomine,ſolis,iiſdémque articulis differẽtes.

Tempus,vt dixi,duplex tantũ exprimimus,præſens & præteritum,futurum vero vtrunque circunloquimur.

Significatio præſentis actiua eſt(niſi verba ſub o,vel or deponentia & communia paſſionem naturalẽ ſeruent)præteriti vero paſſiua.

Numerus,vt nominis,duplex: ſingularis,& pluralis à ſingulari differens,ſolius ſ adiectione:vt nihil interim de articuli varia in numeris voce admoneam : id quod in nomine fuſius tractauimus.

Figura itidem duplex:ſimplex,vt amans âimant: compoſita,vt redamans,râimant.

Participium tam præſentis temporis, quàm præteriti (quæ

duo ſola exprimi à nobis diximus) ſæpe in ſubſtantiuum apud nos, vti apud Latinos quædam, tranſeunt· vt à trahens tirant pro martyrũ occiſore & pro tenace. (niſi tyran à tyrannus pro illo dicere malis). Radens raîant, pro ſolis radio. Pendens pendant, pro vinculo rem quampiam pẽdente. Creſcens croiſſant, pro incremento Lunæ, le croiſſant de la lune. Taleans, id eſt ſcindens, taleant, pro acie ferramentorum & forficibus ſartorum. Scribens eſcriu-ant pro ſcriptore: vſitatius tamẽ per e, eſcriu-ent. Alans pro vadens, alant pro aſtuto & impoſtore. hinc de huiuſmodi, vulgo dicitur, Ch'eſt vn grand alant.

A præterito formata, nihil à fœminino differunt, tanquam ſubſtãtiuum aliquod fœmininũ intelligeretur. vt entrée pro aditu portæ, ab intrata. Penſée pro ſententia & mẽte, ac etiam viola autumnali à penſata. Toſtée & roſtie pro panis fruſtulo aſſato, à toſta vel toſtata. oûblée, vulgo oûblie, panis dulciarii ſpecies, & ſtrena, ab oblata. Armée pro exercitu & acie, ab armata. Montée, pro ſcala & cochlide, à montata. Vallée, pro valle & conualle, à vallata. Et alia id genus innumerabilia. quorum partem magnam legiſti ſuprà in canonibus.

Nec te moueat, quòd horum quædam à Latini ſermonis puritate abhorrent: quoniam Gallica etiam verba ſunt montare monter, id eſt aſcendere: deuallare deu-aller, id eſt deſcendere, nunc neutra, nunc actiua.

A neutro quoque ſubſtatiua vt Latini, ita nos facimus. vt peccatum peccẽ. vt coſté, id eſt latus à coſtatum, quaſi dicas coſtis contextum. hybernum, id eſt hyu-er, B. 3. Diurnum, i-oûr, id eſt dies.

De coniunctione.

Poteſtas coniunctionum (nam ordinem & figuram, quod ſciam, non admodum vſurpamus) copulatiua, vt et et: quam ſonamus ſeruato e vocalis ſono, t prope ſuppreſſo. Cæteras non exprimimus. Et autem, vt Latinis, ita nobis ſæpe expletiuum eſt. Et quæ tanta fuit Romam tibi cauſa videndi? Virg. Et quoniam authoritas multum in bellis quoque adminiſtrandis atque imperio militari valeat, Cicero in oratione pro lege Manilia. et puiſt, què dis tu? et oû eſt Pierrè? & alibi ſæpe.

Diſiunctiua, vt aut oût, vulgo oû: ſed t primitiui addendũ puto, vt differat ab aduerbio vbi oû. oût autem vel oû etiam pro an, ne, ſeu, ſiue, vſurpamus. Nec, nè: vt nec tu nec ille, nè tôi, nè li. Ac pro neu, neue.

Expletiua vt quidẽ, equidem: nos per aduerbiũ certe, certè.

Saltem: nos rationem etymi opinor, ſequuti, ad totum minus, a toût lè mins, vel môins, dicimus. Nam vt Latinis Gellio & Seruio eſt perſuaſum, ſaltem, per ſyncopen eſt à ſalutem: quæ vox primum in vſu fuit, maxime captiuis, qui rebus omnibus ab hoſte ſpoliati, ſalutem implorabant. hinc per conciſionem ſaltem, cum multa ſint petita, nec impetrata, poſtremum aliquid tanquam ſalutem petentes, dicimus, hoc ſaltem da, dic, fac, hoc eſt minimum, ſeu, vt dicimus, ad totum minus, a toût lè môins.

Videlicet & ſcilicet, nos in his quoque ſequuti etymum dicimus, hoc eſt ad ſapere, ch'-eſt a ſau-ôir. quaſi hoc eſt ſciẽdum, dicas. Scilicet per ironiam, id eſt diſſimulationẽ pronuntiatum: nos, hoc eſt bonum ad ſapere, ch'-eſt bon a ſau-ôir, tanquam dicas res digna ſciri. Quàm què.

Quanuis, etſi, licet, tametſi, etiamſi: nos, iam ſit hoc, i-a ſôit chè: tanquam dicamus, donemus iam hoc eſſe.

Quoque,etiam,eĉi,vulgo aûſſi.

Porro aduerbium temporis & loci,id eſt longe, lôing, & dè lôing. Porro coniunctio expletiua pro autem, Veruntamen & ſed, dicimus mes,à tamen.

Cauſales,vt ſi,ſi vel ſe:ac ſi,quomè ſe:ſin,ſi non:ſinautem, oût ſinon.

Siquidem,quando,quandoquidem,nam,nanque,& (quæ rationales Donato ſtatuuntur) enim,etenim,enimuero, quia,quoniã,quoniamquidem,quippe, nempe: nos car, vel à Græcis dicentibus γὰρ,hoc eſt enim γ in c:vel quar,à quare,licet ſignificatione parum conueniat,pro quia.

Quin,quinetiam:nos & etiam,et eĉi,vel aûſſi.

Quatenus aduerbium,nos vſque vbi,iuſqu'oû

Ni,niſi:nos ſi nõ,vel ſi nè.ſed ſæpius diuidimꝰ per ſi nè,interiectis aliquot ſæpe dictionibꝰ: vt niſi Petrus frater meus veniat,ſi Pierrè mon frerè nè viẽt,niſi veniat:ſi nè viẽt.

Interea aduerbiũ ſæpius eſt,vt præſertim pro præcipue principalèment, à principaliter.

Item,Gallicum quoque eſt in ordine & ſerie rerum, pro ſecundo,tertio,quarto,&c. & pro deinde,& præterea,quod nos appres & en appres etiam dicimus, ab adprope & in adprope.

Alioqui:nos,ſinè hoc illo,ſans chela:vel aliter, aûtrement: vel quod ſi non,què ſi non,oû ſi non.

Quamobrem,quare, quapropter:nos,poûrchè,vel et poûr tant,à pro hoc,pro tanto.

Vt,nos dicimus,affin què,ab ad finem quod,eius ſignificationem ſequuti. Nam dedi tibi librum, vt legeres, id eſt propter hanc cauſam,vel in eum finem. Sed vt vidi, id eſt poſtquam,puiſtquè:vel cum primum, incontinent què. Et vt vales,id eſt quomodo,quomè & quoment,eſt aduerbium,fac vt ſciam:nos què,à quòd. Vt vt,vtcũque, quomodocunque:nos quomèquè,quoment què.

x.i.

Itaque,ergo,ideo, igitur, iccirco:nos à tunc, donc & donquè:& ab ergo,or,& ambobus iūctis,or dōc vel donquè.

Præpoſitio.

PRæpoſitiones ſibi ipſis perſæpe à nobis vel apponũtur vel componuntur etiam tres, & nonnunquam quatuor.

Ad:a,aû,o.vade ad patrem tuũ,à ton perè. ad patriam, aû vel o pai,ad patriam tuam,a ton pai.

Apud & penes non exprimimus:ſed ſuper, vel ſus præpoſitionem antiquam in compoſitis adhuc relictam : ſuſpendo ſuſtuli,ſuſtineo ſuſtinui,& aliis.vt,& ille eſt apud patrē,il eſt ſur vel ſus ſon perè. Aulici haud ita pridem ſches nulla ratione finxerunt. Idque etiam verbo motus iungimus,pro ad:licet apud & penes hoc refugiant. vt vado ad patrem,ſur vel ſus mon perè.

Ante,ant,rarum,niſi in hoc cōpoſito anten,id eſt anno ſuperiore proximo,quaſi ante annum hunc. vnde antenôis antenôiſe,id eſt bimus,a, um, de ouibus & vitibus. & ab eo aliud,deu-ant anten:quaſi ante annum ſuperiorem dicas,pro tertio ab hinc anno. Exprimimus autem per compoſitum deu-ant, à deante, addito u ad explendum hiatum. Sicut in aduerbio hortandi au-ant, ab adante,quod etiam vlterius ſignificat: vnde au-ancer, id eſt promouere & admouere, vt in canone diximus. vt ante me, deu-ant môi,tam pro loco & perſona,quàm tempore.

Deriere autem,à de retro (quod pro pone, in præpoſitiones aſſumpſimus) ſæpius loco & perſonæ conuenit, vt dicam prior te:nos ante te,deu-āt tôi. Dicam poſt te,id eſt poſterior:nos,appres,ab apprope. Sed ſi ſumatur pro poſt tergum tuum,deriere tôi dicimus.

Antequam: nos, de antequā deu-ant què. Inde compoſita

par deu-ant, à per deantè & parau-ant. Illud locum & perſonam ſignificat, à per adante pro ante & coram: hoc, tem pus, éſtque aduerbium pro antea, vt parau-ant & aû parau-ãtquè fâîcôis tu? quaſi ad per adante.

Poſt, puiſt & puiſt appres, à poſt appropc: ſæpius aduerbiũ facimus pro poſtea. vt minor natu: nos poſt natus, puiſt né. Et inde poſtquam, puiſtquè depuiſt, à depoſt: depuiſtquè, à depoſtquam. Præpoſitionis verò eius ſignificationẽ per depuiſt à depoſt, & appres ab appropc exprimimus, vt poſt Ciceronem nemo dignus orator, depuiſt, vel appres Ciceron. Sed poſt & pone tergum, oſtium, arcam & ſimilia: nos, deriere à deretro dicimus.

Aduerſus: nos cõtra, contrè, & encontrè ab incõtra: & alencontrè, ab adincontra. Sed contrè, encontrè, ſæpe etiã pro iuxta & prope dicimus.

Cis, citra, nos decha, à dehac: vti trans, vltra, oûltre & dela, à de illac. Hac enim, vt cis, locũ nobis propinquum: illac, vt trans, remotiorem, vel fluuii, vel pontis, vel montium partem ſignificat, vt eſt citra pontes, decha les pons. eſt vltra Alpes: nos montes, de la les monts.

Circum, circa, circiter: nos, in torno entoûr: & ad in torno, alentoûr. Similiter in gyro, enu-yron: & adingyro, alenu-yron. Ligna enim poliẽda torno circũagũtur, vnde tornare toûrner, id eſt vertere. γυϱὸς autẽ Latinis circulus & ambitus eſt. vnde verbũ enu-yroner pro circundare, quod gyrare Varroni ſignificat. Hæc etiam ſæpe ad tempus referuntûr, non modo ad locum, vel perſonam, vt eſt circiter tertiam, entoûr, vel enu-iron trôis heûrès.

Erga: nos enu-ers, ab inuerſus.

Extra: nos deforis, dehors, & foris hors. vt intra, nos intus ens: & deintus, dedens, addito d, ad explendum hiatum, vt in redeo, prodeo Latini fecerunt.

Inter, entrè, metath. e & r, vnde intrare entrer: rentrer, à

reintrare.

Infra: nos ſub, ſoûb, & deſoûb à deſub, vt ſupra, ſuper ſur, & ſus à ſus antiqua præpoſitione.

Iuxta, ſecus, prope: pres emprẽs, ab imprope. deprẽs, à depro pe. aûpres, id eſt iuxta. & appres, id eſt poſt, ab adprope. inde verbum primæ i-oûxter, de gallinaceis & hominibus in monomachiis (quas inde vocant ioûxtès) concertantibus: quòd eos iuxta inuicẽ accedere & collidi oporteat, à quo adi-oûxter, pro adiũgere. Sed ad-iuſter à iuſtus eſt, id eſt iuſtum & æquale foramini quippiã facere, ſeu quiduis ad vnguem committere.

Ob, propter: nos, pro, poûr, ad cauſam, a caûſè.

Per, par. etiam in compoſitione, vt perfectus parfaict.

Secundum Platonem, ſecond vel ſegond, vulgo ſelon Platon, id eſt iuxta ſententiam Platonis. Secundum aurem vulnus, id eſt prope, prẽs. Secũdum deum, id eſt poſt, apprẽs. Secundum me iudicas, id eſt pro me, poûr moî.

Præter: nos, excepto, excepta, excepto: excepté exceptéè. & foris, fors, vel fors què, quaſi foris excluſo dicas, vt omnes præter me, excepté moî, vel fors què moî.

Vltra, oûltrè. Inde ab vltra & agro, oûltragè, id eſt iniuria, quaſi vltra ius actio. & verbum primæ oûltrager pro iniuria afficere. Et oûltrècuidé, id eſt ambitioſus & arrogans. quaſi qui ſe vltra quàm par eſt, cogitat. oûltrecuidancè, illa ambitio & arrogantia.

Vſque, i-uſquè, protheſi i-, pro vſquè.

Verſus, vers, & enu-ers ab inuerſus. Sed, a lenu-ers pro *facie* veſtium interna. Reu-ers, pro brachii verſa iaculatione. ſed hæc magis forte à verto fuerint.

A, ab, abs: à & de, dè. vt habui à Petro, a vel dè Pierrè.

E, ex, de: dè. vt audiui ex te, dè tôi. Venio de corte, dè la coûrt. Adde quòd dè cognomini præpoſitum, nobilitatis ſymbolum eſt Gallis.

Cum, nos au-éuc, & au-éuquè, quaſi dicas aduocato & adiuncto. vt iuit mecum, id eſt aduocato me. Licet aduocatio illa & inuitatio non ſemper fiat, vt iui cum rege, non aduocato rege, ſed aduocatus potius ab illo: vel etiam mea ſponte, tamen re aliqua me in eius comitatum vocante & trahēte. Pro au-éuc ſæpe dicimus a tôut. vt, la lâine au-éuc, vel a tôut lè ſui, id eſt lana ſuccida & cum ſuo œſypo. Il eſt venu aueûc vel a tôut mill` homès. Duo tamen hæc interdũ iungimus, vt, vade & aduoca hũc tecũ, vt in aliis ſæpe fit. A u-ant môi, tôi, ſôi, id eſt mecũ, tecũ, ſecum. Portès lè au-ant tôi, id eſt fer illud tecum.

Coram, Apuleius ſæpe incoram: nos encorè, ſed pro adhuc, quaſi in conſpectu, in promptu & præ manibus. vt non habeo adhuc, encorè,

Palam, nos per aduerbia manifeſte maniſeſtèment, patenter patentèment. vt clam per cooperte côuu-ertèment. Sed palam vobis deu-ant voùs dicimus, & en vôſtrè preſencè.

Pro, proû, & metatheſi poûr, pro quo à quis. poûr qui, pro quo, a quid, id eſt quare poûr quôi. Pour tãt, id eſt quia, à pro tanto.

Sine, abſque: ſans.

Tenus, vſque ad: vt ſum in aqua aurium tenus, i-uſqu'aûs aûreillès.

In: en, vel à præpoſitione Græca ἐμ. Cuius loco nos cum Græcis, in numero plurali præſertim, & cũ ſubſtantiuo ſine articulo, ἐς, ès dicimus. Niſi quis malit ab en fieri es cum plurali, vt à dè, dés.

Sub, ſoûb, deſub deſoûb: vulgo ſoûs, deſſoûs.

Super, ſur, vel ſoûr in compoſitione. vt ſuperuenire, ſoûru-enir: ſoûrfàirè à ſuperfacere, pro pluris indicare. ſuperuiuere ſoûru-iu-rè Soûrſemé, à ſuperſeminatus quibuſdam ceu granis, de porcis leproſis.

Inſeparabiles præpoſitiones vt Latinis, ita nobis ſolum in

compoſitione vſurpantur. vt diuidere, diuiſer, pro cõferre conſilia, & rẽ velut delineare. diſputare diſputer, reportare reporter, ſeparare ſeparer, ambitio ambition, cõſtruere conſtruirè, omittere omettrè. Quomodo quædam præpoſitiones accuſatiuo & ablatiuo ſeruientes, vt ob, propter, circum, trans, ab, abs, è, ex, præ, vt obſtinatus obſtiné, præteritus preterit, circunciſio circunciſion, tranſportare tranſporter, abundare abunder, abſtinere abſtenir, edictum edict, extrahere extrâirè, præponere prepoſer. Adde quòd quædam præpoſitiones aliæ in compoſitione etiã aliquando manẽt integræ, vt, interdicerè interdire, incitare inciter, poſtponere poſtpoſer, proponere propoſer.

De, è, ex, vt apud Latinos, ſic apud Gallos iũcta, oppoſitã interdũ ſignificationẽ efficiũt. vt,

Dearmare	Enucleare	Depellare
Exarmare	enuclèer.	pèller
dèſarmer.	Deoſſare	Deſquammare
Decapitare	Exoſſare	eſqualer.
de capiter.	deſoſſer.	Deuirginare
Decollare.	Denaſare	deflorer.
decoller.	dénaſer	Emaſculare
Deſpumare	Degulare	Eluſcare
eſcumer.	egeûler	creu-er leûl.
Deſtruere	Dehoneſtare	Emendare
deſtruirè.	deſhoneſter.	emender.
Deartuare	Depilare	Exenterare
demembrer, à	depôiler	deſentraler.
demembrare.	Excerebrare	Exauriculare
Emedullare	exceru-èler.	exorêiler, ſync.
emeduller, elegã-	Excoriare	cu.
tium.	excorier & excor	Exhæredare
Enodare	cer, ab ex-	exhereder.
denoûer.	corticare	Expectorare
		expectorer.

Sic nos erener & erner, ab erenare. quaſi dicas, renes, hoc eſt lumbos, more Gallorũ, luxare, Quòd ſpinæ vertetebrarũ luxatio, niſi multarũ ſit ordine vno ſe conſequentiũ, ſenſum & motũ partib⁹ omnib⁹ ſubiectis auferat Galen⁹ lib. 12. de vſu partiũ ex Hippocratis ſentẽtia, vnde eſciner pro eſpiner, à eſpinare etiã dicim⁹. quaſi intelligas ſpinã luxare. vt eſcinée, pro eſpinée, partẽ ſpinæ ſuillæ vocam⁹. Sic dénoüer, dérober, déboürſer, défréer decrier, & alia innumerabilia: quæ nõnulli per deſ, à diſ, ſcribere & pronũtiare malũt. Cui ſignificatio reclamet. Tãetſi deſarmer, deſoſſer, deſhoneſter ſcribo, epẽtheſi ſ, ad explendum hiatũ.

Interiectio

Interiectionis proprium eſt affectum mẽtis ſignificare, voce incognita. Sunt autem earum multæ communes omnium gentium, quòd naturaliter & non ex impoſitione, vt dialectici loquũtur, ſæpe ſignificãt, vt ah abhorrẽtis & auerſantis, ab aha, vt vah à vaha, Priſciano authore. Sed aha vſurpamus deprehendentes aliquem in facinore & etiam aliàs veluti pro atat.

Dolorem nobis ſignificat aû ſeu aîè.

Lamentationem & querelam, helas.

Admirationem, hoé, o mon dieu, & Ieſu maria.

Calorem, oûich celeriter pronuntiatum. tarde autem voce ſi proferatur, frigus nobis inſinuat.

Triſtitiam & moleſtiam, ah.

Aliæ voces nobis prope ſunt infinitæ in vulgi cantionibus, vt lirumpha, da da. & in reſponſitationibus quas vocant auerlos, quæ mihi nullam in partem rectè videntur poſſe referri, quum ne affectum quidem vllum ſignificent, ſed expleant tantummodo, niſi dicas, ad iucunditatem cantionis eas adiici, extra tamen otioſas eſſe.

BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE IN ROMA

EXCVDEBAT ROB. STEPHANVS, ANN.
M. D. XXXI. VII ID. IAN.